

"Mitäs sanoisitte, jos mentäisiin jääsaunaan?" :

suomesta venäjään käännettyjen matkailuesitteiden sanastollisia erityispiirteitä

Pauli Orava

Tampereen yliopisto

Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta

Monikielisen viestinnän ja käännöstieteen

maisteriopinnot

Venäjän kääntämisen ja tulkkauksen opintosuunta

Pro gradu -tutkielma

Maaliskuu 2019

Tampereen yliopisto

Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta

Monikielisen viestinnän ja käännöstieteen maisteriopinnot

Venäjän kääntämisen ja tulkkauksen opintosuunta

Orava, Pauli: "Mitäs sanoisitte, jos mentäisiin jääsaunaan?" : suomesta venäjään käännettyjen matkailuesitteiden sanastollisia erityispiirteitä

Pro gradu -tutkielma, 87 sivua, 15 liitesivua, venäjänkielinen lyhennelmä 15 sivua.

Maaliskuu 2019

Tiivistelmä

Käännetyt matkailuesitteet ovat olennainen osa matkailualan palveluita, minkä vuoksi kyseisiä tekstejä on tärkeää tutkia. Tässä tutkimuksessa selvitetään, minkälaisia sanastollisia erityispiirteitä suomesta venäjään käännettyillä matkailuesitteillä on sekä mistä erityispiirteet johtuvat. Tulosten avulla matkailuesitteiden laatua voidaan kehittää.

Tutkimusta varten koottiin Tour-Ru-tekstikorpus, joka koostuu osakorpuksista Furu (käännökset) ja Ruru (ei-käännetyt tekstit). Tarkkaa hypoteesia ei laadittu, sillä yleiskuvaa käännettyjen esitteiden kielestä pyrittiin luomaan aineistosta nousevien ilmiöiden perusteella.

Tutkimuksen teoreettisessa osassa tarkastellaan matkailuesitteiden ominaispiirteitä tekstilajina sekä syvennytään käännöstieteellisen korpustutkimuksen ja käännöskielen perusteisiin. Lisäksi esitellään, kuinka Tour-Ru-korpus koottiin ja millaisilla menetelmillä aineistoa tutkittiin.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että kielimuotojen eroihin on ilmeisesti vaikuttanut matkailualan rakenteelliset erot Suomessa ja Venäjällä, kansalliset ylpeyden aiheet sekä lähtökielen (suomen) vaikutus käännöksiin. Lisäksi selvisi, että yleisesti käännöskielen ilmaukset olivat luonteeltaan ekspressiivisempiä kuin alun perin venäjäksi kirjoitetuissa esitteissä. Tästä huolimatta käännösten ja ei-käännösten vetovoimaa on mahdotonta verrata objektiivisesti, sillä esimerkiksi ei-käännöksissä korostuva menneisyys voi vedota venäläismatkailijoihin tehokkaammin kuin käännösten houkuttelevat ilmaiset.

Avainsanat: käännöstiede, käännöskieli, korpustutkimus, matkailuesite, venäjän kieli, käännetty venäjän kieli

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuskysymys	1
1.2 Aineisto ja metodit	2
1.3 Tutkielman rakenne	3
1.4 Tutkimuksessa käytetty sanasto	4
2 MATKAILUESITE TEKSTILAJINA	7
2.1 Tekstit tekstilajin perustana	7
2.2 Tekstilajin kommunikatiivinen päämäärä	8
2.3 Matkailuesitteen kielellisiä erityispiirteitä	9
2.4 Matkailuesite monikielisessä viestinnässä	10
3 KORPUSTUTKIMUS JA KÄÄNNÖSTIEDE	11
3.1 Korpustutkimuksen kohteita	11
3.2 Erilaisia korpuksia	12
3.3 Käännöskieli	13
3.3.1 Käännösuniversaalit	13
3.3.2 Käännetty matkailualan kieli	14
3.3.3 Käännöskielen tutkimus Venäjällä	15
3.4 Viitteitä tutkimusaineiston ilmiöistä	16

4 TOUR-RU-KORPUS JA TEXTHAMMER	17
4.1 Tour-Ru-korpuksen koonti.....	17
4.1.1 Korpuksen edustavuus	17
4.1.2 Esitteiden keräys	18
4.1.3 Esitteiden valmistelu Texthammeriin	21
4.1.4 Osakorpuksset Firu ja Ruru	23
4.2 Analyysimetodit	26
4.2.1 Texthammer ja Log Likelihood -testi	26
4.2.2 Avainsanalistat KeyFi ja KeyRus	27
4.2.3 Avainsanojen temaattinen luokittelu.....	30
4.2.4 Kollokaatit ja konkordanssi.....	31
4.2.5 Kollokaattilistojen luonti.....	32
4.2.6 Kollokaattien ryhmittelyä.....	33
5 KOLLOKAATTI- JA KONKORDANSSIANALYYSI.....	35
5.1 Substantiivit: yleiskatsaus avainsanoista	35
5.2 Substantiivien erityispiirteitä: гость, посетитель	36
5.2.1 Vastaanotto: приглашать, встречать, рад, знакомить	38
5.2.2 Palveluita: для, и, услуга, к, где, мочь.....	39
5.2.3 Ihmiset: житель, возраст.....	41
5.3 Adjektiivit: yleiskatsaus avainsanoista	41
5.4 Adjektiivien erityispiirteitä: отличный, яркий	42
5.4.1 Mahdollisuuksien tarjontaa: возможность, предлагать	44
5.4.2 Parhaimpia tapahtumia: самый, событие.....	45

5.5 Verbit: yleiskatsaus avainsanoista.....	46
5.6 Verbien erityispiirteitä: БЫТЬ	46
5.6.1 Neuvoja: вы, если, возможность.....	47
5.6.2 Alku ja loppu: основать, закрыть	48
5.6.3 Historia: это, он, когда, тогда.....	48
5.7 Prepositiot: yleiskatsaus avainsanoista	49
5.8 Prepositioiden erityispiirteitä: по	49
5.8.1 Liike: озеро, улица.....	51
5.8.2 Matkustus: путь, путешествовать	51
5.8.3 Erilaisia palveluita: услуга, программа, гид, спорт	52
5.8.4 Tietoa matkailijalle: бюро, путеводитель	53
5.8.5 Operatiiviset ilmaukset: по душе, по праву	55
5.8.6 Kertomuksia: легенда, рецепт	56
5.8.7 Projekti: работа.....	56
5.9 Partikkelit: yleiskatsaus avainsanoista	57
5.10 Partikkeleiden erityispiirteitä: не	57
5.10.1 Huolettomuus: требоваться, нужно, мешать, далеко	58
5.10.2 Ohjeistus: пропустить, также, вред, поздний	60
5.10.3 Vertaansa vailla: равно, ни, никак.....	60
5.10.4 Eri sävyjä: мочь, знать	61
5.11 Pronominit: yleiskatsaus avainsanoista.....	63
5.12 Pronominien erityispiirteitä: вы	63
5.12.1 Retoriikka: знать, ли, бы.....	64

5.12.2 Kohtaaminen: приветствовать, интересоваться, который.....	65
5.12.3 Hyödyllisiä neuvoja: то, получить, но.....	68
5.13 Adverbit: yleiskatsaus avainsanoista.....	69
5.14 Adverbien erityispiirteitä: можно	70
5.14.1 Palveluita: напрокат, заказать, перекусить	71
5.14.2 Vierailu: ознакомиться, посетить, совершить	72
5.14.3 Mahdollisuudet: любой, только, а	73
5.14.4 Tiedonhankinta: получить, сайт	74
5.14.5 Esimerkki: отнести, назвать	74
6 TULOKSET.....	75
6.1 Avainsanalistojen sanaluokkajakaumat	75
6.2 Avainsanojen temaattiset ryhmät	75
6.3 Kollokaatti- ja konkordanssianalyysi.....	76
6.4 Päätelmiä tuloksista.....	78
7 LOPUKSI.....	79
7.1 Tutkimuksen kriittistä arviointia	79
7.2 Tutkimuksen anti.....	80
7.3 Mahdollisia jatkotutkimuksia.....	80

LÄHTEET	82
Painetut lähteet	82
Elektroniset lähteet	86
Tour-Ru-korpus (tutkimusaineisto).....	87
LIITTEET	88
Liite 1: Firun avainsanalista KeyFi (300 sanaa)	88
Liite 2: Rurun avainsanalista KeyRus (300 sanaa)	96
РЕЗЮМЕ НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ	I

1 JOHDANTO

Venäläismatkailijoiden määrä Suomessa on ollut viime vuosina laskussa. Muun muassa heikentynyt ruplan kurssi on vähentänyt venäläisten innostusta tulla Suomeen loma- ja ostosmatkoille (ks. esim. Kauppalehti 2019: www). Toisaalta venäläismatkailijoiden määrä pysyi vuosina 2017-2018 suurin piirtein ennallaan (ks. esim. Ria 2019: www) ja todennäköisesti ruplakin alkaa jälleen vahvistua. Näin ollen Suomessa kannattaa hyödyntää hiljainen aika matkailupalveluiden, kuten viestinnän, kehittämiseen.

Vaikka matkakohteissa vieraiden kanssa kommunikoidaan yleensä suullisesti, on tärkeää myös huolehtia kirjallisen viestinnän korkeasta tasosta. Jos esimerkiksi matkailija lukee kieleltään heikkolaatuista esitettä, hänelle voi syntyä mielikuva, ettei häntä arvosteta vieraana. Sen sijaan matkailutekstin selkeys ja hyvä kielioppi ovat omiaan herättämään lukijan luottamus (ks. esim. Pierni 2007).

Yksi yleisimmistä matkailijoille jaettavista teksteistä on matkailuesite, joiden laatuun on syytä kiinnittää huomiota. Kuten Natalja Filatova osuvasti toteaa, matkailuesite on tietyn kansan käyntikortti (2012: 79). Mikäli haluamme ulkomaisten vieraidemme viihtyvän Suomessa, heille on tarjottava parasta mahdollista palvelua aina laadukkaista matkailuesitteistä lähtien.

1.1 Tutkimuskysymys

Käännetyt matkailuesitteet ovat ajankohtainen esimerkki niin kutsutusta käännöskielestä. Käännöskielen rakenteet ja sanavalinnat voivat vaikuttaa lukijasta oudolta, vaikka kieliopillisesti teksti olisi moitteetonta. Tämä johtuu siitä, että käännöskieli syntyy lähtö- ja tulokielen kulttuurien kohtaamisesta, joten se on saanut vaikutteita molemmista kulttuureista (ks. tarkemmin luku 3.3).

Maailmalla käännöskieltä on tutkittu aktiivisesti (ks. esim. Baker & Olohan 2000, Kemppanen 2008, Xiao 2010), mutta käännettyihin matkailualan teksteihin on kiinnitetty vähän huomiota. Harvoin aihetta käsitteleviin tutkimuksiin lukeutuu italialaisessa Sassin yliopistossa tehty tutkimus käännetystä englannin kielestä matkailualan teksteissä (Gandin 2013).

Käännetyt matkailutekstit ovat Suomessakin jääneet tutkijoilta paitsioon. Vain muutamissa pro gradu -töissä on analysoitu esimerkiksi venäjään käännettyjen matkailuesitteiden tekstilajikonventioita (Kuosmanen 2006 ja Leinonen 2013) käytettävyyttä (Lapinkangas 2012) sekä adjektiiviattribuutteja suomalaisten hiihtokeskusten venäjänkielisillä verkkosivuilla (Valkonen

2006). Mainituissa tutkimuksissa on käytetty varsin pientä aineistoa, minkä vuoksi esitteiden kielestä on hankalaa luoda kattavia yleistyksiä. Tuoreelle tutkimustiedolle venäjäksi käännettyjen matkailuesitteiden kielestä on siis Suomessa tarvetta, johon tämä tutkimus pyrkii vastaamaan.

Tässä tutkimuksessa vertaan keskenään Suomessa ilmestyneitä, suomesta venäjään käännettyjä matkailuesitteitä ja Venäjällä ilmestyneitä, äidinkieleltään venäläisten venäjäksi kirjoittamia matkailuesitteitä. Pyrin vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- Minkälaisia sanastollisia erityispiirteitä suomesta venäjään käännettyillä matkailuesitteillä on?
- Mistä kyseiset erityispiirteet johtuvat?

Tutkimuksen tavoite on tarjota ajankohtainen yleiskuvaus suomesta venäjäksi käännettyjen matkailuesitteiden sanastollisista erityispiirteistä. Lisäksi tutkimukseni voi toimia pohjatyönä mahdollisille jatkotutkimuksille, jotka liittyvät käännettyyn venäjän kieleen matkailualalla ja joissa hyödynnetään korpustutkimuksen metodeja. Tutkimustuloksia on mahdollista hyödyntää myös käännetyn venäjän kielen tutkimuksessa yleisesti.

Käyttämieni tutkimusmetodien avulla käänöksistä voi paljastua ei-käännetylle venäjälle epätyypillisiä ilmiöitä. Näin on mahdollista muun muassa havaita venäläislukijalle outoja rakenteita ja sanoja sekä mahdollisesti käännösvirheitä. Jos tämä onnistuu, tulevissa esitteissä mainittuja ongelmia voidaan välttää.

Matkailualan käännöskieltä on tutkittu verrattain vähän, joten en kykene muotoilemaan tarkkaa hypoteesia analysoitavasta kieliaineksesta. Arvelen kuitenkin, että käänöksissä esiintyy sanoja, joilla on miltei synonyyminen vastine ei-käännettyissä esitteissä. Esimerkiksi olla-verbillä on useita vastineita venäjässä (mm. *быть, служить, оказаться*), minkä vuoksi tietyt verbit oletettavasti korostuvat käänöksissä ja toiset ei-käänöksissä. On myös mahdollista, että tietty kantasana esiintyy käänöksissä ja ei-käänöksissä mutta eri sanaluokassa. Toisessa tekstiryhmässä voi esimerkiksi korostua substantiivi *служба* 'palvelu' ja toisessa verbi *обслуживать* 'palvella'. Tällainen ilmiö voisi selittyä sillä, että suomi on vaikuttanut käännöskielen rakenteisiin.

1.2 Aineisto ja metodit

Selvittääkseen käännöskielen erityispiirteitä tutkijat, kuten Mona Baker, Maeve Olohan ja Sara Laviosa, ovat luoneet tekstikokoelmia eli *korpuksia*. Kun käännöskielisten tekstien korpuksen sekä

ei-käännettyjen tekstien korpuksen sisältöä verrataan keskenään, kyetään suuresta tekstimassasta havaitsemaan esimerkiksi käännöskielelle tyypillisiä lauserakenteita ja sanavalintoja. Korpustutkimus on osoittautunut käännöskielen tutkimuksessa tehokkaaksi metodiksi, minkä vuoksi hyödynnän itsekin korpuksia pro gradu -työssäni.

Tutkimustani varten kokosin Tour-Ru-korpuksen, joka koostuu kahdesta osakorpuksesta: Rurusta sekä Firusta. Ensimmäinen sisältää 38 alun perin venäjäksi kirjoitettua ja jälkimmäinen 51 suomesta venäjään käännettyä matkailuesitettä. Tour-Ru sisältää myös muutamia matkailulehtiä (ks. tarkemmin luku 2.1).

Korpus sijaitsee Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunnan Mustikka-palvelimella (Mustikka 2019) ja tutkin korpusta Texthammer-korpushallintatyökalulla (Texthammer 2019). Lisäksi hyödynnän aineistonkeruussa Abbyy Finereader -sovellusta, jolla muutan pdf-muotoisten esitteiden sisällön tekstitiedostoiksi. Kerron tarkemmin korpuksen kokoamisesta ja analyysimetodista luvussa 4.

1.3 Tutkielman rakenne

Ensimmäinen luku toimii johdantona tutkimukseen sekä esittelee pääpiirteittäin tutkimuksen taustoja, tutkimusmetodin ja -aineiston sekä tutkimuskysymykset. Lisäksi johdannon lopussa on sanasto tutkimuksessa käytetyistä termeistä, jotta lukijan olisi helpompi seurata tutkimusta.

Toisessa ja kolmannessa luvussa käsittelen teoreettista viitekehystä, joka valottaa ensiksi matkailuesitteiden kielellisiä erityispiirteitä. Seuraavaksi syvennyn korpustutkimukseen tutkimusmetodina, minkä jälkeen kerron metodin soveltamisesta käännöskielen tutkimuksessa. Kuvailen myös hiukan käännettyä venäjän kieltä sekä käännettyä matkailukieltä.

Neljännessä luvussa esittelen Johdanto-lukua laajemmin Tour-Ru-korpuksen koontia sekä analyysin keskeisimmät välineet. Kerron myös analyysin teknisestä toteutuksesta.

Viidennessä luvussa tarkastelen sanaluokittain osakorpusten erityispiirteitä, minkä jälkeen otan kustakin sanaluokasta sanoja tarkempaan analyysiin.

Kuudennessa luvussa esittelen tutkimustulokset. Kertaan yleiset havainnot avainsanojen sanaluokajakaukumasta, niiden temaattisista ryhmistä sekä teen johtopäätöksiä kollokaatti- ja konkordanssianalyysin tuloksista.

Seitsemännessä luvussa pohdin tutkimusprosessia kriittisesti sekä arvioin tutkimuksen onnistumista. Lisäksi esittelen mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

Tutkimuksen loppuun on liitetty lähteet, liitteet sekä venäjänkielinen lyhennelmä.

1.4 Tutkimuksessa käytetty sanasto

Lukijan kannattaa kiinnittää huomiota erityisesti kahteen termiin, joita käytän tästä eteenpäin tutkimuksessani. Viittaa alun perin tietyllä kielellä kirjoitettuun kieleen etuliitteellä "alkuperäis-", esimerkiksi *alkuperäisvenäjä*. Jos sen sijaan kyseessä on käännöskieli, lisää kielen nimeen etuliitteen "käännös-", esimerkiksi *käännösvenäjä*. Valitsin kyseiset termit siksi, että niitä on sujuvampi käyttää leipätekstissä kuin toistaa jatkuvasti esimerkiksi "alun perin venäjäksi kirjoitetuissa teksteissä" tai "suomesta venäjään käännettyissä teksteissä".

Abbyy Finereader: Optisen tekstintunnistuksen tietokonesovellus, jonka avulla pdf-muotoisten esitteiden tekstit muutettiin muokattavaksi tekstitiedostoksi. (Ks. luku 4.1.3.)

Absoluuttinen frekvenssi: Lukema, joka ilmoittaa, tutkimuskohteen (esim. sanan) konkreettisen esiintymismäärän tutkittavassa aineistossa. Vrt. suhteellinen frekvenssi. (Ks. Luku 4.2.1.)

Alkuperäis- Tietyllä kielellä kirjoitettu teksti, joka ei ole syntynyt kääntämisen seurauksena. Esimerkiksi *alkuperäisvenäjä* tarkoittaa, että teksti on alun perin kirjoitettu venäjäksi. (Vrt. Käännös-). Alkuperäissuomelle on olemassa myös vaihtoehto *supisuomi* (ks. esim. Mauranen & Jantunen 2005). (Ks. Luku 1.4.)

Annotointi: Prosessi, jossa korpushallintatyökalu tai henkilö liittää korpuksen sanoihin esimerkiksi kielipillista tai semanttista tietoa. Myös lemmatisointi (ks. lemma) katsotaan annotoinnin muodoksi. (Ks. luku 4.1.3.)

Avainsana: Sana, joka esiintyy useammin tutkittavassa tekstissä tai korpuksessa kuin viitekorpuksessa. Sana määritellään avainsanaksi, mikäli tilastollinen testituloks osoittautuu merkittäväksi. (Ks. luku 4.2.2.)

Frekvenssi: Esiintymistaajuus. Tässä tutkimuksessa hyödynnetään kahdenlaista taajuutta, absoluuttista ja suhteellista frekvenssiä. (Ks. luku 4.2.1.)

Firu: Tutkimusta varten koostettu Tour-Ru-korpuksen osakorpus, joka koostuu suomesta venäjään käännettyistä matkailuesitteistä. (Vrt. Ruru.) (Ks. luku 4.1.4.)

Ipm: Instances per million ('tapausta miljoonaa kohden'). Ks. *Suhteellinen frekvenssi*.

KeyFi: Firun sisällöstä luotu 300 avainsanan lista, joka näyttää, mitkä sanat ovat tyypillisiä Firulle verrattuna Ruruun. Liite 1. (Ks. luku 4.2.2.)

KeyRus: Rurun sisällöstä luotu 300 avainsanan lista, joka näyttää, mitkä sanat ovat tyypillisiä Rurulle verrattuna Firuun. Liite 2. (Ks. luku 4.2.2.)

Kollokaatti: Sana, joka esiintyy tekstissä hakusanan lähellä. Yleensä toistuvuus todistetaan tilastollisten testauksien avulla. (Ks. luku 4.2.4.)

Kollokointi: Konkreettinen tilanne, jossa hakusana esiintyy yhden tai useamman kollokaattinsa kanssa. (Ks. luku 4.2.4.)

Konkordanssi: Konkordanssihaun tuloksena saatu luettelo tekstikatkelmista, joissa hakusana esiintyy (Ks. luku 4.2.4.)

Konteksti: Tekstiyhteys. (Ks. luku 4.2.4.)

Korpus: Tiettyjen kriteerien mukaan koottu tekstikokoelma, joka yleensä on sähköisessä muodossa. (Ks. luku 3.)

Käännös-: Tietyllä kielellä kirjoitettu teksti, joka on syntynyt kääntämisen seurauksena. Esimerkiksi *käännösvenäjä* tarkoittaa, että teksti on käännetty venäjäksi jostain muusta kielestä. (Vrt. Alkuperäis-.) (Ks. luku 1.4.)

Log Likelihood: (lyhennetään LL). Menetelmä, jolla testataan tietyn otoksen tilastollista merkitsevyyttä. (Ks. luku 4.2.1.)

Lemma: Sana, joka edustaa tietyn sanan kaikkia eri morfologisia taivutusmuotoja. Yleensä lemmana käytetään sanan perusmuotoa. (Ks. luku 4.1.3.)

Ruru: Tutkimusta varten koostettu Tour-Ru-korpuksen osakorpus, joka koostuu suomesta venäjään käännettyistä matkailuesitteistä. (Vrt. Firu.) (Ks. luku 4.1.4.)

Suhteellinen frekvenssi: Lukema, joka ilmoittaa kohteen (esim. sanan) suhteellisen esiintymismäärän tutkittavassa aineistossa. Tässä tutkimuksessa luku on suhteutettu miljoonaan sanaan, eli englanniksi 'instances per milloin' (lyh. *ipm*). (Vrt. absoluuttinen frekvenssi.) (Ks. luku 4.2.1.)

Texthammer: Korpushallintatyökalu, joka sijaitsee Tampereen yliopiston Kielten yksikön Mustikka-serverillä. (Ks. luku 4.1.3.)

Tour-Ru: Tutkimusta varten luotu korpus, johon on kerätty venäjänkielisiä matkailuesitteitä ja -lehtiä (osakorpus Ruru) sekä suomesta venäjään käännettyjä matkailuesitteitä ja -lehtiä (osakorpus Firu). Luonteeltaan Tour-Ru on yksikielinen verrannollinen venäjänkielinen käännöskorpus. (Ks. luku 4.1.)

2 MATKAILUESITE TEKSTILAJINA

Inhimilliselle ajattelulle on tyypillistä luokitella erilaisia ilmiöitä eivätkä tekstit ole poikkeus (Heikkinen ja Voutilainen 2012: 17). Aavistamme, että käyttöohjeen avulla opimme käyttämään tiettyä laitetta ja että vitsi saa meidät nauramaan. Kielitoimiston sanakirjan määritelmän mukaan *tekstilaji* koostuu ”teksteistä, joilla on yhteisiä tavoitteita ja kielenpiirteitä” (KTS 2019: www).

Terminä *tekstilaji* on hyvin lähellä termiä *genre* ja ne ovatkin lähes synonyymejä keskenään. Arkikielessä *genrellä* viitataan tekstilajin lisäksi muun muassa eri taidealojen lajeihin, esimerkiksi videopelien tai elokuvien lajeihin. Nieminen huomauttaa, että kielitieteessä ja tekstintutkimuksessa puhutaan nimenomaan tekstilajista (2010: 21), minkä vuoksi tässä tutkimuksessa suositetaan kyseistä termiä.

Jotkut tutkijat, esimerkiksi Michael Stubbs, eivät tee eroa termien *tekstityyppi* (eng. *text type*) ja *tekstilaji* (eng. *genre*) välillä (1996: 11). Tämän tutkimuksen kannalta ero on kuitenkin relevantti, sillä *tekstityyppi*-termin avulla pystytään havainnollistamaan matkailuesite-nimisen tekstilajin ominaispiirteitä (ks. luku 2.2).

2.1 Tekstit tekstilajin perustana

Eräs genretutkimuksen pioneereja on venäläinen kirjallisuudentutkija Mihail Bakhtin. Hän oli ensimmäisiä, jotka esittivät ajatuksen siitä, että kieli todellistuu rakenteissa, jotka ovat muotoutuneet tietyllä tavalla (Šerstjanyh 2014: 25). Bakhtinin mukaan kielenkäyttö toteutuu yksittäisinä, joko puhuttuina tai kirjoitettuna konkreettisina *lausumina* (ven. *высказывания*). Lausuma koostuu sisällöstä, tyylistä ja rakenteesta, jotka myös määrittelevät viestintäalan ominaispiirteet. Lisäksi lausumat heijastavat elämän eri osa-alueiden olosuhteita ja päämääriä. Jokainen lausuma on yksilöllinen, mutta kukin kielenkäytön ala kehittää omat vakiintuneet lausumatyypit, joita nimitetään *genreiksi* (*речевые жанры*). (Bakhtin 1986: 60.) Uusi lausuma alkaa esittäjän vaihtuessa (mts. 71).

Bakhtinin näkemystä lausumaperustaisesta *genrestä* on kritisoitu. Esimerkiksi Jekaterina Melamedova kirjoittaa, että siinä missä Bakhtin katsoo *genren* perustuvan lausumiin, venäläistutkijat pitävät *genren* perustana tekstiä (2008: 78). Kritiikki perustuu Bakhtinin näkemykseen siitä, että lausuman pituudella ei ole väliä. Lausuma voi olla hänen mukaansa yksisanainen repliikki tai paksu romaani. (Bakhtin 1986: 61.) Toisaalta esimerkiksi Vladimir Salimovski on päätenyt kompromissiin ja viittaa *genreen* sekä lausumana että tekstinä (2006: 352–353).

Pohjimmiltaan genren perustaan liittyvät näkökulmaerot juontuvat siitä, kuinka läheltä tekstilajia katsoo. Esimerkiksi matkailuesite voidaan nähdä yhtenä tekstinä, mikäli tekstilajin rajat asetetaan esitteen etu- ja takakanteen. Tällöin tekstin puhujaksi voi käsittää esimerkiksi esitteen tilanne kaupungin. Jos taas matkailuesitettä katsotaan Bakhtinin lausuma-näkökulmasta, huomataan, että matkailuesite voi sisältää useita tekstilajeja eli lausumia (yhteystiedot, haastattelut, esittelyt). Varsinkin suuret matkailuesitteet koostuvat monien kirjoittajien teksteistä, minkä vuoksi lausuman eli tekstilajin voidaan katsoa vaihtuvan usein kansien sisällä.

Tässä tutkimuksessa yksi matkailuesite käsitetään yhdeksi tekstiksi, sillä tutkimuksen kannalta matkailuesite on järkevämpää käsittää yhtenä kokonaisuutena kuin tarkastella puhujia matkailuesitteen sisällä. Lisäksi matkailuesitteet ovat aineistoissa omina tiedostoinaan, mikä tukee korpustutkimuksellista näkökulmaa yhdestä tekstistä yhtenä tiedostona. (McEnery & Hardie 2012: 2).

2.2 Tekstilajin kommunikatiivinen päämäärä

John Swales rakentaa sillan tekstilajin ja *diskurssiyhteisöiden* välille. Diskurssiyhteisön hän määrittelee yhteisöksi, jolla on yhteisiä julkisia tavoitteita, keinoja viestiä keskenään, hyödyntää tekstilajeja viestinnällisissä tarkoituksissa, osallistujamekaniikkoja tarjota infoa ja palautetta, sekä tarvittavia taitoja tuottaa diskurssisisältöä ja kokemusta. (Swales 1990: 24–27.) Hyvä esimerkki diskurssiyhteisöstä on suomalaiset matkailuyrittäjät, jotka yrittävät houkuttaa niin kotimaisia kuin ulkomaisiakin matkailijoita edustamaansa matkakohteeseen.

Swales näkee tekstilajit viestinnän välineinä, joita diskurssiyhteisöt hyödyntävät saavuttaakseen viestinnällisiä tavoitteitaan (Swales 1990: 46–52). Hänen mukaansa tärkein tekstilajia määrittävä ominaisuus on *kommunikatiivinen päämäärä*. Muut ominaisuudet, esimerkiksi muoto, rakenne sekä yleisön odotukset tekevät tekstistä tietyn tekstilajin *prototyypin* edustajan. (mts. 52).

Korpuksessani on muun muassa Sotamuseon yhden A4-arkin mustavalkoinen esite sekä 150-sivuinen Sheregeshin (ven. *Шерегезу*) hiihtokeskuksen värikäs esite. Molempien funktio on muun muassa markkinoida matkailupalveluita ja lisätä tietoisuutta niistä (Middleton, Fyall, Morgan & Ranchhod 2009: 322–323), joten kyseiset tekstit voidaan määrittellä matkailuesitteiksi.

Swalesin näkemyksiin tukeutuen voidaan sanoa, että kyseisillä esitteillä on muitakin *kommunikatiivisia päämääriä*. Esitteiden tarkoitus on muun muassa myös edistää

matkailumarkkinointia, eli matkailupalveluiden tuotantoa ja kauppaa edistävää toimintaa, joka kohdistuu matkailijakuluttajiin (Vuoristo 2002: 168).

Markkinoinnin ja tiedonvälityksen lisäksi matkailuesitteet toimivat ennen lähtöä eräänlaisena korvikkeena matkalle ja muistuttavat lukijaansa tulevasta (Middleton, Fyall, Morgan & Ranchhod 2009: 321-324). Perillä puolestaan matkailuesitteet tarjoavat matkailijalle perustietoa matkakohteesta palveluineen sekä siitä, miten tämä voisi nauttia lomastaan täysin rinnoin (mts. 324–325).

2.3 Matkailuesitteen kielellisiä erityispiirteitä

Katharina Reiss jakaa tekstit operatiivisiin (vaikuttaviin), informatiivisiin (tietoa välittäviin) sekä ekspressiivisiin (ilmaiseviin) tekstityyppeihin (Reiss 1989: 105). Kuten kuvasta 1 näkyy, useimmat tekstit eivät edusta yhtä ainoaa tyyppiä, vaan niillä on eri tekstityyppien piirteitä. Matkailuesite on mielenkiintoinen esimerkki siksi, että sillä on melko tasapuolisesti kaikkien tekstityyppien ominaisuuksia. Hallitseva tyyppi on hienoisesti operatiivinen, sillä matkailuesite tähtää markkinointiin (ks. edellinen luku). Matkailuesitteet tarjoavat myös [matkailijalle] tarpeellista informaatiota ja ne sisältävät ekspressiivisiä elementtejä, kuten allusioita, vertauksia ja sanaleikkejä (Snell-Hornby 1999: 96).

Kuva 1. Reissin kolmio

Graham Dann puolestaan kirjoittaa, että matkailualan kielessä suositaan keskustelunomaista sävyä, retorisia kysymyksiä sekä sanomalehtimäisiä, pystysuoria tekstipalstoja. Sanat ovat yksinkertaisia ja lauseet lyhyitä. (Dann 1996: 37.) Myös muun muassa huumori sekä lukijalle lähdekulttuurin vieraat sanat ovat yleisesti käytettyjä tekniikoita (mts. 179–183). Lukijaa pyritään yleisesti puhuttelemaan henkilökohtaisesti, jotta tämä tuntisi itsensä erityiseksi (mts. 1996: 187). Tunteen voimistamiseksi on hyvä laatia yksikielisiä esitteitä, jotta matkailija kokisi, että esite on suunnattu juuri hänelle. Lisäksi on hyvä korostaa kohteen tarjontaa negatioiden sijaan. (Haapaniemi & Lukander 1991: 16–17.)

On huomattava, että vaikka Dann kirjoittaa matkailualan teksteistä yleisesti, hänen näkemyksensä viittaavat kuluttajalle suunnattuun viestintään. Tästä johtuen katson, että Dannin ajatuksia voi soveltaa matkailuesitteisiin.

2.4 Matkailuesite monikielisessä viestinnässä

Kuten äsken todettiin, matkailuesite on operatiivinen teksti. Katharina Reiss ja Hans Vermeer kirjoittavatkin, että luonteensa vuoksi esitettä kääntäessä on tärkeää pyrkiä säilyttämään vetoomusefekti. Jotta tämä toteutuisi, on syytä huomioida kulttuurierot sekä lukijan mentaliteetti. (1986: 120.) Myös Ira Torresi kirjoittaa, että markkinointitekstin käännös täyttää tehtävänsä, mikäli tekstin funktio ei muutu. Siksi hänen mukaansa on mahdollista, että käännös voi erota alkuperäistekstistä melkoisesti sisällöltään ja muodoltaan (Torresi 2010: 23). Kääntäjän onkin hyvä osata tunnistaa alkuperäistekstin funktio, kirjoittaa luovasti ja houkuttelevasti sekä tuntee mainontaan liittyvää juridiikkaa (mts. 8). Torresi puhuu markkinointitekstien kääntämisestä yleisesti, mutta hänen ajatuksiaan voi matkailumarkkinoinnin teksteihin, sillä matkailumarkkinointi on yksi markkinoinnin muodoista.

Markkinointitekstejä kääntäessään kääntäjä voi koota korpuksia, jotta hän osaa tunnistaa vakiintuneita kielellisiä ilmaisuja sekä arvioida, kannattaako hänen kirjoittaa informatiivisesti vai panostaa suostutteluun (Torresi 2010: 103). On tärkeää tietää, että esimerkiksi venäläisiä teititellään ja että saksalaisille suunnattujen mainosten kieli on muodollista (mts. 152–157). Italialaisille ja englantilaisille kohdistetuissa mainoksissa puolestaan kieli on epämuodollisesta ja tunteisiin vetoavaa (mts. 157). Lisäksi on varottava, ettei esitteessä ole kohdeyleisön kannalta epärelevanttia tietoa, mikä voi ärsyttää lukijaa. Tamara Kuosmanen käyttääkin kyseisestä ilmiöstä sanaa *антиреклама* eli vapaasti suomennettuna 'vastamainos' [oma käännös]. (2006: 29.)

3 KORPUSTUTKIMUS JA KÄÄNNÖSTIEDE

Korpuksella tarkoitetaan tekstikokoelmaa, jonka funktio on kuvailla tietyn kielen tilaa tai muotoja (Sinclair 1991: 171). Nykyään korpusten tekstit ovat sähköisessä muodossa, jotta niitä voidaan analysoida korpustyökalujen, eli esimerkiksi tietokonesovellusten avulla (Olohan 2004: 1). *Korpuslingvistiikalla* puolestaan viitataan kielitieteeseen, joka tukeutuu teorioiden luomisessa sekä lingvistikissa kuvauksissaan korpukseen (Karlsson 2008: 289).

1990-luvun alussa korpukset sulautuivat kiinteäksi osaksi käännöstiedettä (Laviosa 2002: 1). Syntyi uusi paradigma: käännöstieteellinen korpustutkimus. Korpuslingvistiikan ja käännöstieteen lähentymisen keskiössä oli Mona Baker, joka ensimmäisenä esitti ajatuksen korpuslingvistiikan soveltamisesta käännösten ja käännösprosessin deskriptiivisessä tutkimuksessa. (Laviosa 2002: 18.) Korpustutkimuksen ansiosta käännetyt kielen tutkimus on kehittynyt valtavasti (Kemppanen 2005: 185).

3.1 Korpustutkimuksen kohteita

Korpustutkimuksen avulla kielestä saadaan erityisesti kvantitatiivista tietoa, joskin kvalitatiivisen analyysin avulla voidaan selittää tilastollisia havaintoja (Jantunen 2012: 360–361). Korpukset näyttävätkin, mikä on tyypillistä tietylle kielelle (Stubbs 1996: 233, Eskola 2002: 24). Vaikka äsken mainituissa lähteissä viitataan kieliin, katson korpustutkimuksen hyötyjen viittaavan myös käännöskieleen, kielimuotoihin ja murteisiin.

Stig Johansson puolestaan toteaa, että korpusten avulla voimme nähdä kielestä malleja, joita emme aiemmin ole huomanneet. Hänen mukaansa etenkin monikielisiä korpuksia (ks. luku 3.2) tarkkailemalla voitaisiin havaita kielten yhteisiä ominaisuuksia sekä mahdollisesti myös kielen yleisiä luonteenpiirteitä. (Johansson 2007: 1.) Lisäksi korpusten ansiosta on mahdollista vertailla oletettua ja todellista kielenkäyttöä keskenään, minkä vuoksi vallitsevia käsityksiä tietyn kielen käytöstä voidaan haastaa (Eskola 2002: 24).

Korpuksien avulla voidaan tutkia muun muassa sanastoa, kielioppia ja pragmatiikkaa. Lisäksi korpukset tarjoavat tietoa siitä, minkälaista sanastoa tietyillä aloilla käytetään. Korpuksien avulla voidaan nähdä myös, miten kielenkäyttö vaihtelee maantieteellisesti (ks. esim. Schmied 2007), sosiaalisesti ja historiallisesti (Kennedy 1998: 4). Korpustutkimusta voi myös soveltaa monilla aloilla, esimerkiksi vieraan kielen opetuksessa (ks. esim. Laviosa 2002) tai kääntäjäkoulutuksessa (ks. esim. Zanettin 2012). Lisäksi ammattikäntäjät voivat korpusten avulla etsiä sopivaa

käännösvastinetta tai hakea taustatietoa käännöksen aiheesta (Kujamäki & Jääskeläinen 2007: 242–243). Korpustutkimusta hyödynnetään myös psykolingvistiikassa sekä kulttuurintutkimuksessa (ks. esim. McEnery & Wilson 2001).

Korpusten avulla voidaan myös tutkia aatteita. Esimerkiksi Hannu Kemppanen (2008) tarkasteli väitöskirjassaan alkuperäissuomen ja käännössuomenkielisten historiatekstien ideologisia eroja. Keskeisenä tutkimusvälineenä hän hyödynsi *avainsanoja*, joita käytetään myös tässä tutkimuksessa (ks. luku 4.2.2).

Vaikka korpustutkimus hyödyttää monin tavoin kieli- sekä käännöstiedettä, metodilla on puutteensakin. Esimerkiksi Stubbs huomauttaa, että kvantitatiivisen luonteensa vuoksi suuria korpuksia käsitellessä yksittäiset, mahdollisesti jopa idiosynkraattiset tapaukset jäävät yleistysten varjoon (1996: 233). Lisäksi Swales toteaa, etteivät korpukset auta ymmärtämään sosiaalisia käytäntöjä, jotka liittyvät tiettyjen tekstilajien tuottamiseen ja vastaanottoon (Viana, Zyngier & Barnbrook 2011: 226). Swalesin ajatuksia voi havainnollistaa käännösten avainsanalistan KeyFin, aineksella. Tutkimuksessa selvisi, että käännöksissä painottuu *ebi*-pronomini ('te') (luvussa 5.12). Havainto ei kuitenkaan itsessään paljasta, mistä kyseinen ilmiö johtuu.

On myös otettava huomioon, että korpusten tarjoama tieto kielenkäytöstä rakentuu ulkopuolisen tekemille havainnoille. Siksi korpukset eivät pysty esittämään sitä, mitä ihmiset tietävät tai mitä he luulevat tekevänsä. (Widdowson 2000: 7.) Toisin sanoen korpukset eivät siis kykene kuvaamaan intuitiivista ajattelua.

3.2 Erilaisia korpuksia

Korpusten kirjo on laaja. Korpus voi olla yksikielinen, kaksikielinen tai monikielinen (McEnery & Hardie 2012: 18–19). Lisäksi korpukset voidaan jakaa rinnakkaiskorpuksiin sekä verrannollisiin korpuksiin. Rinnakkaiskorpukset sisältävät alun perin tietyllä kielellä kirjoitettuja tekstejä sekä niiden käännöksiä yhdellä tai useammalla kielellä. (Baker 1995: 230.)

Verrannolliset korpukset puolestaan voivat koostua samanlaisin kriteerein koostetuista erikielisistä tekstikokoelmista. Lisäksi verrannolliset korpukset voidaan rakentaa tekstikokoelmista, jotka edustavat tietyn kielen eri variaatioita, esimerkiksi saksan kielen muotoja eri Keski-Euroopan maissa. Verrannolliset korpukset voivat myös koostua koostuvat kahdesta osakorpuksesta, joista toinen sisältää tietyn kielen alkuperäistekstejä ja toinen käännöksiä samalla kielellä. Kyseisiä korpuksia kutsutaankin *käännöskorpuksiksi*. (Mikhailov & Cooper 2016: 217.) Tämän tutkimuksen aineistona toimiva Tour-Ru on siis yksikielinen verrannollinen venäjänkielinen käännöskorpus.

Korpustutkimuksen termistöä tarkastellessa on tosin syytä olla huolellinen. Sari Eskola toteaaakin, että korpuslingvistiikan ja korpustieteellisen korpustutkimuksen nuoren iän vuoksi tutkimusalalla ei ole vakiintunutta termistöä (2002: 32). Esimerkiksi Baker kirjoittaa verrannollisista korpuksista (1995: 234), vaikka hän viittaa oikeastaan käännöskorpukseen. Kuten äskeisessä luvussa todettiin, verrannollisten korpusten sisällöllinen kirjo ei rajoitu pelkästään käännöksiin.

Aineistona korpuksia voi hyödyntää joko korpuspohjaisesti tai korpusvetoisesti. Korpuspohjaisessa tutkimuksessa korpuksilla voidaan esimerkiksi testata jo olemassa olevia teorioita tai kuvauksia (Tognini-Bonelli 2001: 65.) Tutkimuskohde, vaikkapa adverbien käyttö, on valittu etukäteen (Jantunen 2012: 361).

Korpusvetoisessa tutkimuksessa sen sijaan kielenkäytön kuvaukset perustellaan aineistosta nousevilla havainnoilla (Tognini-Bonelli 2001: 65), mistä tämä tutkimus on hyvä esimerkki. Minulla ei ole tarkkoja hypoteeseja tiettyjen sanojen käyttäytymisestä, vaan rakennan yleiskuvaa käänösvenäjistä sen pohjalta, minkälaisissa konteksteissa tutkittavat sanat esiintyvät.

3.3 Käännöskieli

Käännöskieltä on luonnehdittu muun muassa niin sanotuksi kolmanneksi koodiksi, joka syntyy lähde- ja kohdekielen kohtaamisesta ja joka erottuu lähtökielisistä sekä kohdekulttuurin alkuperäisistä teksteistä (Frawley 1984: 168, teoksessa Baker 1993: 245). Käännöskieli tunnetaan myös nimellä *translationese* (ks. esim. Tirkkonen-Condit 2002).

3.3.1 Käännösuniversaalit

Tutkimusten perusteella käännöskielestä on luotu yleistyksiä, niin kutsuttuja *käännösuniversaaleja*. Baker määrittelee käännösuniversaalit piirteiksi, jotka esiintyvät käännetyissä kielessä tyypillisemmin kuin alkuperäisteksteissä (1993: 242). Lisäksi käännösuniversaalit eivät johdu tietyn kielijärjestelmän (mts. 242) tai käänösprosessissa käytettyjen kielten vaikutuksesta (Laviosa 2002: 18), vaan universaalit koskevat käännöskieltä yleisesti.

Bakerin mukaan käännösuniversaaleja ovat muun muassa eksplikoituminen eli selittävämpi luonne, yksinkertaistuminen, kirjakielisten ilmausten suosiminen, toistojen välttäminen, sekä se, että tietyt kielelliset piirteet yliedustuvat kohdetekstissä ja toiset taas lähtötekstissä (1993: 243–244). Käännösuniversaaleiksi on ehdotettu myös esimerkiksi epätyypillisiä sanayhdistelmiä, lähtökielen vaikutusta (Mauranen 2000: 120) sekä kielellisten uniikkiainesten häviämistä kohdekielestä (Tirkkonen-Condit 2005: 123). Lisäksi on puhuttu level out -universaalista, eli käännösten

homogenisoitumisesta keskenään (Laviosa 2002: 71). Baker on kirjoittanut myös normalisoitumisen universaalista, eli siitä kuinka käänнос mukautuu kohdekielen yleisimpiin piirteisiin (Baker 1996: 183).

Andrew Chesterman puolestaan jakaa käänносuniversaaleja S- ja T-universaaleihin. Ensiksi mainitut (esim. eksplikoituminen) viittaavat lähdekielen vaikutukseen käänнокseen ja jälkimmäiset (esim. yksinkertaistuminen) käänноsten ja ei-käänноsten välisiin eroihin. Chesterman huomauttaa, että käänносuniversaali on vain suuntaa antava yleistys. On mahdollista, että emme pysty irtautumaan kulttuuristamme, minkä vuoksi universaalit eivät ehkä ole yleismaailmallisia ilmiöitä, vaan oman kulttuurimme tuotteita. Hän kuitenkin toteaa, että kaikenlaiset yleistyksset voisivat lisätä ymmärrystämme käänноskielen luonteesta. (Chesterman 2004: 39–43.)

3.3.2 Käännetty matkailualan kieli

Korpustutkimusta on ehditty jo hyödyntää jonkin verran matkailuesitteiden tutkimuksessa. Esimerkiksi italialaisessa Sassin yliopistossa on tutkittu englanniksi käännettyä matkailualan kieltä (Gandin 2013). Hanketta varten koostettiin 500:sta alun perin englanniksi kirjoitetusta artikkelista 468254 sanan korpus sekä 361198 sanan käänноskorpus, johon kerättiin japanista, italiasta ja norjasta englantiin käännettyjä artikkeleita (mts. 328). Havaittiin, että käänносenglannin sanasto sekä menneiden aikamuotojen lauserakenteet olivat yksinkertaisempia kuin viitekorpuksessa (mts. 330–331). Käänноskorpuksessa oli myös enemmän adverbejä ja prepositioita, mikä viittaa eksplikoivaan luonteeseen. Lisäksi käänноksissä käytettiin enemmän kolmannen persoonan verbejä, mikä on merkki persoonattomien rakenteiden käytöstä. (mts. 330.) Käänноksissä oli enemmän [lukijalle] vieraita sanoja (mts. 333), mikä ilmeisesti viittaa Dannin (1996: 183–185) kuvaukseen matkakohteen paikallisesta väristä.

Kuten johdannossa jo todettiin, Suomessa muutamat pro gradu -työt ovat käsitelleet käänносvenäjää matkailualalla. Esimerkiksi Tamara Kuosmanen (2006) havaitsi venäjäksi käännetyissä esitteissä epätavallisia ilmaisuja, jopa käänносvirheitä, kuten *рыболовецкая дача*, joka tarkoittaa ’kalastusteollista mökkiä’. Hänellä ei kuitenkaan ollut esittää suurissa määrin kvantitatiivista dataa, joten ei ole selvää, kuinka yleisiä mainitut epätavalliset ilmaisut ovat hänen tutkimusaineistossaan.

Reetta Leinonen (2013) puolestaan tutki pro gradussaan tekstilajikonventioita suomesta venäjään käännetyissä matkailuesitteissä. Kielellisiä piirteitä analysoidessaan hän havaitsi, että käännöksissä otsikoiden kieli on yksinkertaisempaa kuin lähtöteksteissä ja että kulttuurisidonnaisia elementtejä oli poistettu. Lisäksi hän laski, että virkkeiden pituudet olivat keskimäärin pitempiä käännöksissä kuin suomalaisissa lähtöteksteissä. Virkkeiden määrä sitä vastoin oli pienempi käännöksissä kuin lähtöteksteissä.

Emilia Valkonen (2006) sen sijaan tarkasteli opinnäytetyössään adjektiiviattribuutteja suomalaisten hiihtokeskusten venäjänkielillä verkkosivuilla. Hän havaitsi, että Suomea markkinoidessa matkailukohteena korostetaan laatua ja luontoa. Lisäksi hän huomasi, että luontoon viitataan usein myyttisillä adjektiiveilla, kuten *волшебный*, 'taianomainen' *сказочный*, 'satumainen' *чудесный* 'ihmeellinen' sekä *исключительный* 'poikkeuksellinen'. Laatuun liittyviä ilmauksia olivat esimerkiksi *отличная система* 'loistava järjestelmä', *первоклассное качество* 'ensiluokkainen laatu' sekä *великолепные условия* 'suurenmoiset olosuhteet'. Valkonen ei kuitenkaan esittänyt tilastoja siitä, kuinka yleisiä adjektiivit olivat.

3.3.3 Käännöskielen tutkimus Venäjällä

Käännöskieltä ei ole vielä paljonkaan tutkittu Venäjällä (Krasnopejeva 2016: 4), minkä vuoksi esimerkiksi käännöskieli-termille ei ole vielä kehittynyt vakiintunutta venäjänkielistä vastinetta. Jotkut suosivat ilmaisua *переводческий язык* (esim. Krasnopejeva 2016: 3), mutta esimerkiksi RuTenTen-korpuksessa vaihtoehtoinen *переводной язык* esiintyy 68 kertaa ja *переводческий язык* vain 16 kertaa (2019: www).

Vähäisestä tutkimuksesta huolimatta kiinnostus käännöskielen tutkimukseen on Venäjällä varovaisessa kasvussa. Esimerkiksi Nikolai Garbovski on kirjoittanut muutamia artikkeleita käännöskielen luonteesta (ks. esim. 2011 ja 2012), ja hänen mukaansa olisikin tärkeää, että käännöstutkimuksessa tarkasteltaisiin käännöskielen vaikutusta venäjään (2012: 135).

Eräs tuoreimpia käännösvenäjää käsittelevistä tutkimuksista on Jekaterina Krasnopejevan väitöskirja, jossa hän on tarkastellut venäjäksi käännettyä kaunokirjallisuutta sanastollisine erityispiirteineen (2016). Krasnopejevan hypoteesi oli, että käännöksissä ilmeni muun muassa eksplikoitumista, yksinkertaistumista, uniikkiaainesten katoamista sekä interferenssiä (Krasnopejeva 2016: 5). Materiaalinaan hän hyödynsi Venäjän kansalliseen korpukseen (ven. *Национальный корпус русского языка*) kuuluvaa *Корпус параллельных текстов* (КоПаРТ)-käännöskorpusta, joka koostui englannista venäjään ja venäjästä englantiin käännettyistä teksteistä. Krasnopejeva

kokosi tutkimukseensa myös ITCK-korpuksen, johon kuului kolme kaunokirjallisten tekstien osakorpusta. Yhdessä oli alkuperäisvenäjäksi kirjoitettuja tekstejä (10 kpl), toisessa englannista venäjään käännettyjä teoksia (12 kpl) ja kolmannessa seitsemästä eri kielestä venäjään käännettyjä tekstejä (10 kpl). (mts. 5.) Kyseisellä korpuksella hän tarkasteli kvantitatiivisia eroja osakorpusten sanastojen välillä.

Tutkimuksessa muun muassa selvisi, että *что-* ja *которые* -pronominit ('joka' ja 'mikä') esiintyivät käänöksissä useammin kuin alkuperäisvenäjän osakorpuksessa, mikä viittasi käänösten eksplikoitumiseen. Lisäksi [venäjälle tyypillisiä] diminutiiveja oli käänöksissä vähemmän kuin alkuperäisteoksissa, mikä tukee oletusta *uniikkiainesten katoamisesta*. Verbi *сказать*, 'sanoa', puolestaan esiintyi käänöksissä useammin kuin alun perin venäjäksi kirjoitetuissa teoksissa, joten kyseessä oli Krasnopejevan mukaan englannin kielen interferenssi. (Krasnopejeva 2016: 20.)

3.4 Viitteitä tutkimusaineiston ilmiöistä

Ennen analyysivaiheeseen siirtymistä on hyvä nostaa esille muutamia piirteitä, jotka ovat tyypillisiä matkailuesitteiden kielelle ja käänöskielelle. Tietojen avulla voidaan saada viitteitä siitä, millaisia havaintoja aineistosta on odotettavissa. Lisäksi kyseiset erityispiirteet voivat valaista syitä havaintojen taustalla.

Käänösuniversaaleihin sekä Krasnopejevan päätelmiin tukeutuen voisi olettaa, että käännetyt esitteet ovat luonteeltaan selittävämpiä kuin alkuperäisvenäjäksi kirjoitetut esitteet. On myös todennäköistä, että käänösten lähtökieli suomi vaikuttaa jotenkin käänöksien kieleen. Arvelen, että vaikutus selittää ainakin osan alkuperäisvenäläisille epätyypillisistä sanayhdistelmistä.

Lisäksi on mielenkiintoista nähdä, miten kansalliset kulttuuripiirteet, esimerkiksi teitittely, näkyvät osakorpuksissa. Luultavasti kääntäjät Suomessa tietävät, että Venäjällä on yleistä teititellä, joten he pyrkivät korostamaan kyseistä tapaa. On silti mahdollista, että teitittely on alkuperäisvenäläisissä esitteissä paljon yleisempää kuin käänöksissä.

Oletan myös, että käänökset voivat olla luonteeltaan keskustelunomaisia ja molemmista osakorpuksista voi nousta esille retorisia kysymyksiä. Lisäksi en arvele, että negatiot voisivat olla jommankumman korpuksen erityispiirre, sillä matkailuteksteissä pyritään välttelemään negatioita.

4 TOUR-RU-KORPUS JA TEXTHAMMER

Tässä luvussa kerron aluksi, miten suunnittelin ja kokosin Tour-Ru-korpuksen, joka koostuu Firu- ja Ruru-osakorpuksista. Sen jälkeen selostan, millaisilla menetelmillä analysoin tutkimusmateriaalia.

4.1 Tour-Ru-korpuksen koonti

Korpuksen käyttötarkoitus ohjaa korpuksen suunnittelutyötä (Zanettin 2012: 41). Esimerkiksi Tour-Ru-korpus sisältää käänösvenäläisiä ja alkuperäisvenäläisiä matkailuesitteitä, koska korpuksen tarkoitus on antaa yleiskuva venäjäksi käännettyjen matkailuesitteiden sanastollisista erityispiirteistä. Ei ole kuitenkaan järkevää yrittää haalia kokoon kaikkia mahdollisia matkailuesitteitä. Kuten Tony McEnery ja Andrew Wilson toteavat, kielet elävät ja niiden ilmaisujen määrät kasvavat loputtomasti (2001: 29–30). Lisäksi uusia esitteitä painetaan jatkuvasti, joten tutkimusmateriaalin kerääminen ei loppuisi ikinä.

4.1.1 Korpuksen edustavuus

Hyvänä nyrkkisääntönä korpuksen suunnittelussa voidaan pitää *edustavuutta* (eng. *representativeness*) (McEnery & Wilson 2001: 29-30), jonka avulla Douglas Biberin mukaan kielestä voidaan tehdä yleistyksiä. Hän katsookin, että otos on edustava, kun se kattaa tietyssä joukossa olevan vaihtelun (1993: 63). Ajatus on abstrakti, mutta oletan Biberin tarkoittavan käytännössä sitä, että korpuksen tulisi sisältää tutkimuksen kannalta olennainen erilaisten tekstien kirjo. Federico Zanettin kuitenkin huomauttaa, että *edustavuus* terminä on epämääräinen. Niinpä *edustavuutta* tulisikin pitää korpusta kootessa suuntaviivana tavoiteltavan päämäärän sijaan (2012: 46).

Jotta korpuksesta tulisi mahdollisimman edustava, on tekstit valittava huolellisesti. Mikhailov ja Cooper neuvovatkin huomioimaan valintaprosessissa tekstin tyypin, tekstilajin, aiheen, julkaisuajan sekä kirjoittajan asuinpaikan ja sukupuolen (2016: 23). Aina kaikkien tietojen kerääminen ei kuitenkaan ole mahdollista eikä oleellista, mistä tutkimusaineistoni esitteet ovat hyvä esimerkki. Useissa esitteissä ei esimerkiksi mainita tekstin kirjoittajaa eikä kääntäjää, mutta toisaalta kyseiset tiedot eivät ole tämän tutkimuksen kannalta relevantteja.

Pyrin tekemään korpuksestani edustavan siten, että Firuun valitut tekstit kattaisivat maantieteellisesti koko Suomen ja Rurun tekstit suurimman osan Venäjää. Lisäksi pyrin siihen, että osakorpukset olisivat keskenään mahdollisimman *verrannollisia* (eng. *comparability*) (ks. esim. Leech 2007: 141–142). Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että osakorpukset vastaisivat rakenteeltaan toisiaan mahdollisimman hyvin ja että ne eroaisivat toisistaan vain alkuperämaan suhteen.

Toisaalta kuten seuraavissa luvuissa käy ilmi, Firu ja Ruru ovat koostumukseltaan joissain määrin erilaisia. Tämä johtuu siitä, että esimerkiksi venäläisten luonnonpuistojen esitteitä ei ollut yhtä runsaasti saatavilla kuin suomalaisten kansallispuistojen esitteitä. Toisaalta löysin venäläisten luonnonpuistojen julkaisemia lehtiä, kun taas suomalaisilla kansallispuistoilla vastaavia tekstejä ei ollut. Lisäksi maantieteellisten alueiden esitteet (Oulu, Tatarstan) sisälsivät keskenään eri määrän tietoa muun muassa museoista, kylpylöistä ja luontoaktiviteeteista, joten osakorpusten rakenteiden säilyttäminen samanlaisina oli käytännössä mahdotonta. En kuitenkaan ottanut Firuun muun muassa pientä satukokoelmaa ja Ruruun 200-sivuista museo-opasta, sillä niille ei löytynyt minkäänlaisia vastineita toisesta osakorpuksesta. Rajaus oli tärkeä, sillä esimerkiksi museo-oppaan vuoksi Rurun avainsanalistan kärjestä olisi todennäköisesti paljon museoon liittyvää sanastoa, mikä olisi vääristänyt kokonaiskuvaa Rurun kieliaineuksesta.

On olennaista kysyä, onko Tour-Ru-korpus riittävän edustava tutkimustani varten. Oma näkökantani puoltaa edustavuutta, sillä maantieteellisesti osakorpukset kattavat sekä Venäjän että Suomen. Vaikka Tour-Ru olisikin edustava, niin osakorpusten keskinäisen epäsymmetrisen rakenteen vuoksi korpuksen verrannollisuus kärsii. Toisaalta on muistettava, että edustavuus ja verrannollisuus ovat keskenään ristiriidassa (Leech 2007: 142). Siksi molempia tavoitteita ei ole mahdollista saavuttaa täydellisesti yhtä aikaa.

4.1.2 Esitteiden keräys

Aluksi laadin listan tutkimukseni kannalta relevanteista aiheista, joihin liittyviä tekstejä ennakoin löytyvän niin Venäjältä kuin Suomesta. Kyseisiin aiheisiin lukeutuivat pääasiassa maantieteelliset alueet, kaupungit ja luontokohteet, mutta myös erinäiset matkakohteet, kuten museot, nähtävyydet sekä hiihtokeskukset.

Ravintoloiden ruokalistat rajasin suunnitteluvaiheessa pois, sillä niiden sisältämät tekstit ovat yleensä vain sanaluetteloita. Yksi Tour-Ru-korpuksen kokoamiskriteereistä olikin se, että kerätyt tekstit koostuisivat pääsääntöisesti kokonaisista lauseista.

Taulukossa 1 on esitetty jokaisen aihepiiristä luonnehdinta ja esimerkkejä aihepiirejä käsittelevistä esitteistä. Mikäli muuta ei erikseen mainita, määritelmässä hyödynnetään Kielitoimiston sanakirjaa (KTS 2019).

Taulukko 1. Esitteiden aihepiirit ja niiden määritelmät

Aihe	Määritelmä	Esimerkki
Hiihtokeskus	Matkailukohde, jossa voi harrastaa pääasiassa talviurheilulajeja sekä -liikuntamuotoja. (oma määritelmä)	Ruru: Sheregesh (<i>Путеводитель Шерегеш</i>) Firu: Saariselkä (<i>Саариселькя - В гармонии с природой</i>)
Kaupunki / Maakunta	Termi käsittää kaupungit, kunnat, maakunnat sekä venäläiset alueet (oblastit). Päätin käyttää yhtä termiä, sillä monien kaupunkien esitteet käsittelevät myös kaupunkien lähialueita tai varsinkin venäläisteksteissä koko aluetta. Lisäksi ei ole tarpeellista syventyä Suomen ja Venäjän keskinäisiin hallinnollisiin rakenne-eroihin. (oma määritelmä)	Ruru: Moskova (<i>Арриво / Москва</i>), Tverin alue (<i>Путеводитель Твери и Тверской области</i>) Firu: Turku (<i>Бюллетень Турку</i>), Inarin kunta, (<i>Сила Инари - в природе</i>) Pohjois-Karjala (<i>Северная Карелия</i>)
Kylpylä	Laitos, jossa on uima- yms. altaita ym. tiloja terveydenhoitoa tai virkistäytymistä varten.	Ruru: SPA-туризм. Крым Firu: Koli Spa
Luontokohde	Kansallispuisto, luonnonpuisto tai muu ympäristökohde, joka ei ole ihmisen muokkaama. Myös luonnossa liikkumisesta kertovat esitteet on luokiteltu luontokohteeksi.	Ruru: Kronotskin luonnonpuisto (<i>Кроноцкий заповедник</i>) Firu: Oulangan kansallispuisto (<i>Национальный парк Оуланка</i>)
Maa	Itsenäinen valtio. (oma määritelmä)	Ruru: Venäjä (<i>Отдых в России</i>) Firu: Suomi (<i>Это Финляндия</i>)
Museo	Laitos tai huoneisto, jossa säilytetään yleisön nähtävänä kulttuuri- tai luonnonhistoriallisia, taide- tai muita vastaavia kokoelmia.	Ruru: Ermitaasi (<i>Государственный Эрмитаж</i>) Firu: Sotamuseo (<i>Военный музей</i>)
Muut	Erilliset vierailu- ja matkakohteet, jotka eivät sovi muihin kategorioihin. Kohteisiin lukeutuvat muun muassa tiedekeskukset ja festivaalit. (oma määritelmä)	Ruru: Eksperimentanium (<i>Экспериментаниум</i>) Firu: Pirkanmaan festivaalit 2015 (<i>Фестивали Пирканмаа 2015</i>)

Seuraavaksi aloin etsiä esitteitä aihepiiri kerrallaan Suomesta ja Venäjältä. Pysin keräämään aina tietystä aihepiiristä saman verran alkuperäisvenäläisiä kuin käännösvenäläisiä esitteitä. Hyödynsin pääasiassa internetin Google- ja myös venäläistä Yandex-hakukonetta (Yandex 2019: www). Viimeksi mainittua käytin varsinkin alkuperäisvenäjäksi kirjoitettua materiaalia etsiessäni, sillä Yandex hakee tietoa Googlea aktiivisemmin venäjänkielisiltä sivustoilta. Hankin esitteitä ensisijaisesti kuva-, pdf-, ja tekstitiedostoina, mutta täydensin aineistoani myös painetuilla esitteillä.

Aloitin keräyksen erillisistä suomalaisista matkakohteista, kuten kylpylöistä, Suomenlinnasta ja Raatteen Portti -museosta. Pian huomasin, että useilla suomalaisilla matkakohteilla oli venäjänkieliset internetsivut muttei ladattavia esitteitä. Soitin suomalaisiin matkakohteisiin tai lähetin heille sähköpostia saadakseni esitteitä joko paperiversiona tai sähköisinä tiedostoina. Kysely tuotti tulosta ja sain muutamia esitteitä.

Alkuperäisvenäläisen materiaalin etsintä ei sujunut yhtä hyvin. Lähetin venäläisiin matkakohteisiin sähköpostitiedusteluita, mutta venäläiset eivät vastanneet yhtä aktiivisesti kuin heidän suomalaiset kollegansa. Eräs syy tähän voi olla se, että vastaanottajieni sähköpostisovellus siirsi viestini suoraan roskapostiin. Toisaalta poikkeuksiakin ilmeni, sillä muun muassa Heurekan kaltainen tiedekeskus Eksperimentanium (*Экспериментаниум*) lähetti minulle esitteensä. Myös graafisen alan yritys Contorra antoi käyttööni tuottamansa Sheregeshin (*Шерегеш*) hiihtokeskuksen oppaan.

Vielä vastauksia odottaessani aloin etsiä esitteitä luontokohteista, kuten kansallispuistoista ja luonnonpuistoista. Löysin riittävästi käännettyä materiaalia nettisivustolta, jolle Metsähallitus on koonnut kaikki julkaisunsa (Metsähallitus 2019: www).

En löytänyt vastaavanlaista kokoelmasivustoa Venäjän luontokohteiden julkaisuista, joten aloin selata venäläisten luonnonpuistojen ja kansallispuistojen kotisivuja. Luontokohteiden kotisivut olivat informatiivisia, mutta ladattavia esitteitä oli vaikea löytää. Lisäksi luontokohteista ei jälleen vastattu sähköpostitiedusteluihini. Tästä johtuen päätin hyödyntää Yandex-hakukoneen kuvahakua. Kirjoitin hakukenttään kohteen nimen sekä sanan *справочник* tai *брошюра* ('esite'), minkä ansiosta löysin muun muassa kuvatiedostot Politovskin (*Политовский*) ja Prisurskin (*Присурский*) luonnonpuistojen esitteistä.

Luontokohteiden jälkeen siirryin etsimään aineistoa maantieteellisistä alueista, kuten kaupungeista, venäläisistä oblasteista (ven. *область*) (Vladimir, Volgograd) sekä suomalaisista maakunnista (Pielisen Karjala, Lappi). Etsiessäni tietoa suomalaisista kaupungeista löysin issuu.com-sivuston (Issuu 2019: www), joka toimii elektronisena julkaisualustana painotuotteille, muun muassa

esitteille sekä aikakaus- ja sanomalehdille. Issuu.com osoittautui hedelmälliseksi aineistolähteeksi, sillä sivustolta löytyi huomattava osa käyttämästäni tutkimusaineistosta, esimerkiksi Krimin kylpylöistä kertova *СПА-туризм – Крым* -esite, Rukan matkailulehden venäjänkielinen versio sekä Pirkanmaan festivaaleja esittelevä vihkonen. Ensiksi mainittu esite antoi välittömästi tarpeeksi alkuperäisvenäjäksi kirjoitettua materiaalia kylpylöistä, sillä olin jo kerännyt kolmen suomalaiskympylän esitteet.

Issuu.com-sivustolta ladatut kaupunki- ja alue-esitteet ratkaisivat myös aineistonkeruuseen liittyvän ongelman. Luontokohteita etsiessäni olin pohtinut, miten löytäisin esitteitä esimerkiksi festivaaleista ja uimarannoista. Oletin, että tämänkaltaisista kohteista ei Suomessa välttämättä olisi ollut painettu venäjänkielistä materiaalia. Tämän vuoksi aineiston etsintä, yhteydenotot matkakohteisiin, materiaalien vastaanotto sekä skannaus elektroniseen muotoon olisivat voineet viedä paljon aikaa. Myös aineiston löytäminen Venäjältä aiempien kokemusten perusteella näytti epätodennäköiseltä. Havaitsin ongelman ratkenneen selatessani ladattuja kaupunki- ja alue-esitteitä. Esimerkiksi Visit Oulu -esitteessä on kerrottu kattavasti muun muassa kaupungin museoista, festivaaleista, ravintoloista, uimarannoista, sekä Potnapekan kaltaisista erikoisuuksista. Tästä johtuen päätin olla enää keräämättä esitteitä, jotka käsittelevät yksittäisiä matkakohteita.

Pyrin myös siihen, että maantieteellisesti osakorpuksat vastaisivat toisiaan mahdollisimman hyvin. En esimerkiksi katsonut aiheelliseksi ottaa korpukseeni venäläisiä esitteitä, joissa olisi tietoa esimerkiksi aavikoista, sillä aavikkoja Suomessa ei ole. Kelpuutin myös aineistooni Kronotskin (*Кроноцкий*) luonnonpuiston, sillä tulivuoria lukuun ottamatta Kronotskin arktinen luonto vastaa hyvin Suomen Lapin maisemia, enkä löytänyt alkuperäisvenäläistä materiaalia Kuolan alueen luontokohteista. On kuitenkin huomattava, että esitteiden saatavuus saneli maantieteellistä tasapainoa. Olisin voinut ottaa aineistooni Vladivostokin kaupungin esitteen, jotta korpus olisi edustanut Venäjää maantieteellisesti mahdollisimman kattavasti. Tällaista esitettä ei kuitenkaan ollut saatavilla, joten Ruru-osakorpuksessa painottuu Euroopan-puoleinen Venäjä sekä Keski-Venäjä.

4.1.3 Esitteiden valmistelu Texthammeriin

Kun aineisto oli koottu, skannasin paperiset esitteet pdf-tiedostoiksi. Tämän jälkeen käsittelin esitteet Abbyy Finereader -ohjelmalla (Abbyy 2019), joka tunnisti tiedostojen tekstit ja muutti ne käsiteltävään tekstimuotoon. Tämän jälkeen tallensin tekstit esitteittäin doc-tekstitiedostoiksi.

Finereader toimi yleensä moitteetta, mutta ongelmiakin ilmeni. Toisinaan Finereader oli tunnistanut esitteiden pieniä kuvia sanoiksi, minkä vuoksi doc-tiedostoissa saattoi ilmetä omituisia merkkejä. Lisäksi jos tekstin taustalla oli värikäs kuva, ohjelma ei aina kyennyt tunnistamaan kaikkia kirjaimia sanoista. Niinpä esimerkiksi *фестиваль*-sana saattoi näyttää tältä: фес^#ва/. Finereader ei myöskään aina tunnistanut sanaa yhdeksi kokonaisuudeksi, mikäli tavuviiva oli katkaissut sanan kahdelle riville, kuten *близо-сти*-sanan tapauksessa.

Korjasin mainitut epäkohdat Microsoft Wordissa. Tämän jälkeen muutin doc-tekstitiedostot txt-muotoon poistaakseni tekstimuotoilut ja jättääkseni jäljelle vain itse tekstin. Seuraavaksi kirjoitin tekstitiedoston alkuun metadatakoodin (esimerkki 1), johon merkitsin mahdollisuuksien mukaan esitteen nimen, tekijän, kääntäjän, julkaisuvuoden sekä aiheet, joita esitteessä käsiteltiin. Koodit tarvittiin seuraavassa työvaiheessa, jossa tekstitiedostot ladattiin korpshallintatyökalu Texthammeriin.

(1)

```
<textdef code="tr_pute_lpr_ima_gosaimaa" author="" title="Gosaimaa.com. Регион Лаппеенранта и Иматра 2016" subject="природа, город, активитеты, мероприятия, шоппинг" yearorig="2016" publisher="goSaimaa Ltd" lang="ru" />
```

Latausprosessin aikana Texthammer *annotoi* korpuksen, eli liitti sanoihin kieliopillista tietoa, kuten sanaluokat, aikamuodot sekä sijamuodot (Mikhailov & Cooper 2016: 3). Texthammer myös *lemmatisoi* korpuksen tekstit, eli ohjelma käsittää jokaisen sanan tarvittaessa *lemmana*.

Lemmaksi kutsutaan sanaa, joka edustaa tietyn sanan kaikkia eri morfologisia taivutusmuotoja. (Mikhailov & Cooper 2016: 218). Yleensä lemmana käytetään sanan perusmuotoa, joten esimerkiksi *путешествовать*-lemmaan ('matkustaa') sisältyisivät muun muassa muodot *путешествуя*, *путешествует* sekä *путешествовали* ('matkustaessaan', 'matkustaa', 'matkustivat').

Lemmatisointi oli tärkeää, sillä muuten muun muassa *avainsanalistat* (ks. luku 4.2.2) olisivat täyttyneet yleisimpien sanojen eri muodoilla, esimerkiksi *сауна* ('sauna') olisi esiintynyt muodoissa *сауны*, *сауну*, ja *сауне*. Tämä ei palvelisi tutkimusta, jonka pääasiallinen tavoite on luoda yleiskatsaus käännettyjen esitteiden sanastollisista erityispiirteistä, ei esimerkiksi analysoida tarkasti sanojen esiintymistä eri muodoissa. Lemmatisoinnin ansiosta avainsanalistojen sisällöstä tuli siis monipuolisempi kuin jos korpusta ei olisi lemmattu. Lisäksi jotkin sanoista eivät olisi päättyneet avainsanalistoille sijamuotojensa hajanaisuuden vuoksi.

Lemmatisointi ei myöskään poistanut mahdollisuutta tutkia myöhemmin lemموjen eri taivutusmuotoja, mikäli se osoittautuisi tutkimuksen kannalta järkeväksi. Toisinaan kävi niin, että taivutusmuodot antoivat lemموja tarkempaa tietoa tietyistä sanasta, kuten *быть*-verbiä käsittelevästä luvusta 5.6 käy ilmi.

4.1.4 Osakorpuksset Furu ja Ruru

Kun tekstit oli ladattu Texthammeriin, lajittelin ne kahteen osakorpukseseen, venäjäksi käännettyistä (käännösvenäjämästä) koostuvaan Furuun sekä Ruruun, joka koostuu alun perin venäjäksi (alkuperäisvenäjämäksi) laadituista matkaesitteistä. Korpus täydentyi vielä muutamilla esitteillä, jotka olivat jo Texthammerin tietokannassa.

Tarkastellessani Texthammerissa esitteiden tilastoja havaitsin, että joidenkin esitteiden sanamäärät olivat suhteellisen pieniä, vaikka fyysisesti esitteet olisivatkin olleet isompia kuin pienet vihkoset. Lisäksi tekstien pituuksissa osakorpusten välillä oli huomattavia eroja, joten jaoin esitteet kolmeen ryhmään. Lisäksi oman kokonaisuutensa muodostivat matkailulehdet, joiden sanamäärä vaihteli 4000 - 28 000 sanaan.

On todettava, että luokitteluni on kiistainalainen. Jokin maakunnista voi painottaa luontomatkailua, ja myös kaupungit voivat kertoa esitteissään lähiseuduistaan. Lisäksi esimerkiksi Moskovan kahviloiden voidaan katsoa kuvaavan Moskovan kaupunkia, vaikka itse luokittelin sen Muu-kategoriaan. Taulukko 2 kuvaa Tour-Run lopullista rakennetta.

Taulukko 2. Venäjänkielinen matkailutekstikorpus Tour-Ru

Tour-Ru-korpus		
Osakorpus	Firu	Ruru
Pienet esitteet (< 3000 sanaa)		
Hiihtokeskus	1	1
Kylpylä	3	0
Luontokohde	6	5
Kaupunki / Maakunta	4	2
Museo	7	1
Muu	4	2
Yhteensä	25 kpl	11 kpl
Keskisuuret esitteet (3000 - 10 000 sanaa)		
Hiihtokeskus	1	0
Kaupunki / Maakunta	11	7
Kylpylä	0	1
Luontokohde	1	1
Museo	0	2
Muut	1	0
Yhteensä	14 kpl	11 kpl

Suuret esitteet (3000 - 10 000 sanaa)		
Hiihtokeskus	0	1
Kaupunki / Maakunta	7	10
Maa	0	1
Yhteensä	7 kpl	12 kpl
Matkailulehdet (4000-28 000 sanaa)		
Kaupunki / Maantieteellinen alue	4	0
Luontokohde	0	2
Maa	1	1
Muut	0	1
Yhteensä	5 kpl	4 kpl
Kaikki tekstit yhteensä	51 kpl; 271343 sanaa	38 kpl; 371041 sanaa
Yhteensä	89 tekstiä, 642384 sanaa	

4.2 Analyysimetodit

Tässä luvussa esittelen tutkimuksessa hyödyntämäni menetelmät, joihin lukeutuvat korpushallintatyökalu Texthammer, tilastollinen Log Likelihood -testi, avainsanat, konteksti, kollokaatti, konkordanssi sekä suhteellinen ja absoluuttinen frekvenssi. Selostan menetelmiä tarkemmin silloin, kun hyödynnän niitä tutkimusprosessissa. Kyseisten termien selitykset voi lukea myös Johdanto-luvun sanastosta (1.4).

4.2.1 Texthammer ja Log Likelihood -testi

Aineistoa käsitellessäni hyödynsin Mikhail Mikhailovin korpushallintatyökalu Texthammeria, joka sijaitsee Tampereen yliopiston Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunnan Mustikka-serverillä. Päädyin kyseiseen käyttöliittymään siksi, koska sen käyttö oli helppo oppia ja koska se oli tutkimukseeni täysin riittävä.

Texthammerissa voi muun muassa luoda korpuksia, tarkastella erilaisia sanatilastoja sekä tutkia tiettyjen sanojen konkordansseja ja kollokaatteja. Texthammeriin on myös integroitu tilastollinen Log Likelihood -testi (lyh. LL)¹, joka on samankaltainen kuin khiin neliö (χ^2) -testi. Tony McEneryn ja Andrew Wilsonin mukaan tilastollisten testien avulla pyritään selvittämään todennäköisyys sille, missä määrin kahden tekstin erot johtuvat sattumasta. Mitä merkitsevempi testituloks on, sitä pienempi on sattuman vaikutus eroon. (2001: 84.) Tilastollisen testauksen tärkeyttä ei korpustutkimuksessa voi vähätellä, sillä kuten Stefan Gries kirjoittaa, testit ehkäisevät silmämääräisesti tehtyjä yleistyksiä tilastoista (2013: 5).

Valitsin tutkimukseeni Log Likelihoodin, sillä menetelmä sopii pienten aineistojen tehokkaaseen analysointiin, ja metodi huomioi myös harvinaisten sekä yleisten tapausten merkittävyyden (Dunning 1993: 65–66). Lisäksi Log Likelihoodia sovelletaan *avainsanojen* löytämisessä (ks. esim. Garside & Rayson 2000), jotka ovat tärkeä työkalu tutkimuksessani. Joihinkin Texthammerin työkaluihin on integroitu myös MI-testi, mutta päätin hyödyntää johdonmukaisuuden vuoksi vain Log Likelihoodia eri tutkimusvaiheissa.

Valaisen Log Likelihood -testiä pääpiirteittäin *сауна*-sanan ('sauna') avulla. Laskiessaan Log Likelihood -arvoa tietylle sanalle Texthammer huomioi sanan absoluuttisen frekvenssin² eli sanan konkreettisen esiintymismäärän osakorpuksissa. Esimerkiksi *сауна*-sanan absoluuttinen frekvenssi

¹ Log Likelihood tunnetaan myös nimellä G^2

oli Firussa 479 ja Rurussa 103. Lisäksi Texthammer suhteuttaa kyseiset luvut osakorpusten kokoihin, Firun 271343 sanaan, ja Rurun 371041 sanaan. Mitä korkeampi tietyn sanan LL-luku on, sitä tilastollisesti merkitsevämpi on sanan suhteellisten frekvenssien³ keskinäinen ero osakorpuksissa (Garside & Rayson 2000: 3). Texthammer laski *сауна*-sanana LL-arvoksi 395, mikä indikoi, että *сауна* esiintyy suhteellisesti useammin Firussa kuin Rurussa ja että tulos on tilastollisesti merkitsevä. Niinpä hyvin pienellä todennäköisyydellä kyseinen ilmiö johtuu sattumasta.

4.2.2 Avainsanalistat KeyFi ja KeyRus

Korkean LL-arvonsa vuoksi *сауна* on avainsana, eli sana, joka esiintyy useammin tutkittavassa tekstissä tai korpuksessa kuin viitekorpuksessa (McEnery & Hardie 2012: 245). Luonteensa vuoksi avainsanat sopivat tutkimukseeni erinomaisesti, sillä ne antavat alustavaa tietoa siitä, mitä sanastollisia erityispiirteitä käännettyillä matkailuesitteillä on.

Loin Texthammerin Avainsana-työkalulla kaksi lemmatisoitua (ks. luku 4.1.3) avainsanalistaa, jotka nimesin KeyFiksi (Liite 1) ja KeyRusiksi (Liite 2). KeyFi sisältää sanoja, jotka ovat tyypillisempiä Firun käännöksille kuin Rurun alkuperäisvenäläisille esitteille ja KeyRus puolestaan näyttää sanat, jotka ovat tyypillisempiä Rurun alkuperäisvenäläisille esitteille kuin Firun käännöksille.

Texthammer asetti avainsanat suuruusjärjestykseen korkeimmista LL-arvoista lähtien. Latasin avainsanalistat Microsoft Excelliin, jossa sanoja olisi kätevää luokitella. Tässä vaiheessa listat koostuivat lähes yksinomaan substantiiveista, adjektiiveista ja verbeistä. Halusin tutkimukseen mukaan muutkin sanaluokat, jotta käännöskielen kuvauksesta tulisi monipuolisempi. Niinpä laajensin KeyFiä ja KeyRusia 300 avainsanaan, jolloin listoille ilmestyivät pronominit, partikkelit, prepositiot, adverbit sekä numeraalit.

Seuraavaksi poistin avainsanalistoista niin kutsutut roskat. Näihin kuuluivat esimerkiksi Firussa esiintynyt "+358", joka oli selvä jäännös yhteystiedoista eikä osa leipätekstiä. Roskiksi luokittelin myös yksittäiset kirjaimet, jotka Abbyy Finereader oli ilmeisesti tunnistanut väärin.

Sitten rajasin listoista pois erisnimet, jotka liittyivät jotenkin joko Suomen tai Venäjän maantieteeseen, nähtävyyksiin ja historiaan. Näihin lukeutuivat muun muassa *Финляндия* 'Suomi',

² Frekvenssi tunnetaan myös nimellä esiintymistäajuus, tai -yleisyys (KTS 2019).

³ Sanan suhteellinen esiintymistäajuus. Tässä tutkimuksessa sanojen esiintymismäärä suhteutetaan miljoonaan sanaan.

Москва 'Moskova', *Ленин* 'Lenin' sekä *Киазма* 'Kiasma'. Erisnimet eivät ole tutkimuksen kannalta relevantteja, sillä niillä ei ole läheisiä synonyymisia sanoja. Lisäksi niiden määrälliset erot osakorpuksissa johtuvat ilmiselvästi siitä, että Venäjällä julkaistuissa matkailuteksteissä kuvaillaan venäläisiä kohteita ja käänöksissä vastaavasti suomalaisia.

Samoista syistä poistin muita maantieteeseen viittaavia sanoja, joihin lukeutuvat muun muassa *финский* 'suomalainen' ja *петербургский* 'pietarilainen'. Sen sijaan sanan *европейский* 'eurooppalainen' jäi Rurun avainsanalistalle, sillä sanan voidaan katsoa viittaavaan sekä Suomeen että Venäjään.

En hyväksynyt avainsanalistoille myöskään ajanilmaisuja (mm. *вторник*, 'tiistai', ja *август* 'elokuu'), sillä ne kuvaavat liikkeiden ja palveluiden aukioloaikoja. Vuosilukujakaan en ole kelpuuttanut, koska ne liittyvät kiinteästi vain toisen maan historialliseen tapahtumaan. Esimerkiksi vuosi 1812 esiintyy Rurussa Napoleonin sodista kertovissa teksteissä. Vuosisadat sen sijaan olen jättänyt avainsanalistoille, sillä niiden esiintymiseroja ei voi kuvailla yhtä yksiselitteisesti kuin viikonpäivien tai vuosilukujen.

Listoja muokatessani havaitsin lisäksi, että Texthammer oli lajitellut esimerkiksi *сауна* ja *саун*-sanat erillisiksi sanoikseen, vaikka *саун*-sana on *сауна*-sanana taivutusmuoto. Tällaisissa tapauksissa summasin kyseisten sanojen esiintymismäärät ja laskin internetissä korpustutkimuskeskus Ucrelin laskurilla (Ucrel 2019: [www](http://www.ucrel.org)) korjatun Log Likelihood -luvun lemmalle *сауна*. Vastaavanlaisia laskelmia piti tehdä muun muassa *война* ja *воин* sekä *год* ja *г.* -sanojen ('sota', 'vuosi') kanssa.

Yhdistin myös verbien aspektipareja yhdeksi avainsanaksi, sillä aspektierot eivät olleet tutkimuksen kannalta relevantteja. Näin menettelin esimerkiksi verbien *стать* ja *становиться* ('tulla joksikin') sekä *наслаждаться* ja *насладиться* ('nauttia') kanssa.

Kun listat oli siistitty, täydensin avainsanalistat 300:aan ja poistin niistä jälleen joitain sanoja äsken mainitseminani perusteilla. Toistin prosessin, kunnes minulla oli kaksi täysin valmista 300 sanan lemmattua avainsanalistaa. Tämän jälkeen lajittelin KeyFin ja KeyRusin sanat substantiiveihin, adjektiiveihin, verbeihin, pronomineihin, prepositioihin, partikkeleihin, adverbeihin sekä numeraaleihin. Taulukko 3 käy ilmi sanaluokkien osuudet osakorpuksissa.

Taulukko 3. Avainsanojen jakautuminen sanaluokkiin KeyFissä ja KeyRusissa

Osakorpus	KeyFi (kpl)	KeyRus (kpl)	KeyFi (%)	KeyRus (%)
Substantiivit	180	159	60	53
Verbit	29	27	9,6	9
Adjektiivit	74	57	25	19
Pronominit	1	18	0,3	6
Prepositiot	4	7	1,2	2,3
Partikkelit	4	5	1,2	1,7
Adverbit	8	16	2,7	5,3
Numeraalit	0	11	0	3,7
Yht. (kpl)	300	300	-	-
Yht. (%)	-	-	100	100

Kuten kyseisestä taulukosta voi huomata, KeyFissä on enemmän kuin substantiiveja kuin KeyRusissa, ja lisäksi verbejä on suunnilleen yhtä paljon. Havainto on mielenkiintoinen, sillä yleensä mielletään, että venäjä on rakenteiltaan substantiivivoittoisempi kieli kuin suomi ja että suomen rakenteissa suositaan enemmän verbejä kuin venäjässä. Tämän vuoksi olin olettanut, että lähtökieli suomen interferenssi olisi vaikuttanut niin, että KeyFissä olisi esiintynyt vähemmän substantiiveja ja enemmän verbejä kuin KeyRusissa. Syytä substantiivien ja verbien lukumäärien keskinäisiin suhteisiin on vaikea hahmottaa.

Suomalaisten markkinointi-into voisi selittää, miksi KeyFissä on enemmän adjektiiveja kuin KeyRusissa. Arvelen, että käännettyjen matkailuesitteiden operatiivinen luonne ilmenee voimakkaasti vetoavina adjektiiveina ja alkuperäisvenäläisissä esitteissä jollakin muulla tavalla.

Yllättävintä jakaumassa on se, että muiden sanaluokkien edustajia on KeyFissä 17, kun taas KeyRusissa niitä on 57 kappaletta, mukaan lukien erilaiset pronominit. Kuten luvussa 3.3.3 mainittiin, Krasnopejevan mukaan *что-* ja *которые* -pronominien ('mikä', 'joka') esiintyminen käänöksissä on merkki siitä, että käänöskieli olisi luonteeltaan alkuperäiskieltä eksplikoivampaa eli selittävämpää. Lisäksi italialaistutkijat tulkitsivat omasta aineistostaan, että käännetyn

matkailuenglannin eksplikoitumisen merkkeihin lukeutuivat adverbien ja prepositioiden suurempi määrä käänöskorpuksessa kuin viitekorpuksessa (Gandin 2013).

Tour-Russa asia on päinvastoin: esimerkiksi *который-* ja *что-* sanat esiintyvät nimenomaan KeyRusissa. Lisäksi KeyRusissa esiintyy KeyFiä huomattavasti enemmän prepositioita ja adverbejä. Ilmiöistä voisi siis päätellä, että matkailualan alkuperäisvenäjä on eksplikoivampaa kuin käännettyjen esitteiden kieli.

On myös huomattava, että KeyRusin prepositioihin lukeutuvat kolmannen persoonan *он, она* sekä *оно* ('hän' / 'se'). Italialaistutkijoiden mukaan kolmannen persoonan verbien käyttö viittaisi persoonattomien rakenteiden suosimiseen käänösendlannissa. Englannin ja venäjän kielet tosin poikkeavat rakenteiltaan toisistaan, joten italialaisten huomio ei todennäköisesti päde Rurun esitteisiin.

Pronominien korostuminen Rurussa viittaisi kuitenkin siihen, että alkuperäisvenäläiset esitteiden kieli on luonteeltaan persoonattomampaa kuin käänöksissä, mikä voi johtua suomen kielen interferenssistä. Arvelen, että venäjän kielessä eri ilmiöihin viitataan epätarkemmin kuin suomessa, minkä vuoksi venäjässä käytetään useammin pronomineja ja harvemmin substantiiveja kuin suomessa. Mikäli näin on, lähtökieli suomen vaikutuksen vuoksi KeyFissä esiintyy vähemmän pronomineja kuin KeyRusissa. Tämä voi myös osaltaan selittää sen, miksi KeyFissä on enemmän substantiiveja kuin KeyRusissa. Havaintoa vahvistaa myös se, että mikäli KeyFin substantiivien ja pronomien summaa (181 kpl / 60,3 %) vertaa KeyRusin substantiivien ja pronomien yhteislukemaan (177 kpl / 59 %), tulos on miltei yhtä suuri.

4.2.3 Avainsanojen temaattinen luokittelu

Seuraavassa vaiheessa lajittelin kunkin osakorpuksen sanaluokkien sisältöä ryhmiin, jotta saisin yleiskäsityksen niiden temaattisesta luonteesta. Havaitsin alustavasti esimerkiksi sen, että monet KeyRusin substantiivit viittasivat uskontoon (mm. *монастырь, паломник, икона* 'luostari', 'pyhiinvaeltaja' ja 'ikoni'), joten päätin luokitella tällaiset sanat uskonto-nimiseksi ryhmäksi. Ajoittain luokittelu oli tosin haastavaa, sillä jotkut sanoista saattoivat kuulua kahteen eri ryhmään. Esimerkiksi *монастырь* voi edustaa sekä rakennuksia että uskontoa. Tällöin katsoin parhaaksi luokitella sanoja sen mukaan, kumman teeman tulkitsin painottuvan enemmän, joten esimerkiksi *монастырь* päättyi uskonto-ryhmään. Avainsanojen temaattiset ryhmät on merkitty avainsanojen viereen liitteissä 1 ja 2.

Vastoin ennakko-oletuksiani avainsanalistojen välillä oli oletettua vähemmän keskenään synonyymisiä sanoja, vaikka poikkeuksiakin ilmeni. Esimerkiksi KeyFissä esiintyivät *являться*-verbi ja *посетитель*-substantiivi ('olla' ja 'kävijä'), joita merkitykseltään lähellä ovat Rurun *быть*-verbi sekä *гость*-substantiivi ('olla' ja 'vieras').

Osa sanoista oli mahdotonta sovittaa mihinkään ryhmään, joten tällaiset tapaukset jäivät luokittelun ulkopuolelle (Muut-ryhmä, ks. liitteet 1 ja 2). Tästä ei tutkimuksen kannalta kuitenkaan muodostunut suurta ongelmaa, sillä tarkoitukseni tässä vaiheessa oli vain tarkastella sanaluokkien sisältöjä pääpiirteittäin. Havaintojani esittelen tarkemmin sanaluokittain viidennessä luvussa.

4.2.4 Kollokaatit ja konkordanssi

Kollokaatti (eng. *collocate*) viittaa sanaan, joka esiintyy tekstissä hakusanan lähellä. Näiden kahden sanan muodostamaan lausekkeeseen voidaankin viitata kollokoinnilla (eng. *collocation*). (Mikhailov & Cooper 2016: 217.) On huomattava, että jälkimmäisen termin määrittelystä on eriäviä näkemyksiä. Esimerkiksi John Sinclairin mukaan kollokointiin voi osallistua myös useampi kuin kaksi sanaa (Sinclair 2003: 173). Tässä tutkimuksessa puollan Sinclairin näkemystä, sillä esimerkiksi *бы*-pronomini ('*te*') kollokoi joissain konteksteissa yhtä aikaisesti useamman kollokaatin kanssa (ks. luku 5.12.1).

Konkordanssilla (eng. *concordance*) puolestaan tarkoitetaan luetteloa *konteksteista* (eng. *context*), joissa hakusana esiintyy (Mikhailov & Cooper 2016: 217). Lisäksi esimerkiksi Texthammerin konkordanssihaussa voidaan myös hakea hakusanan ja kollokaattien yhteisiä konteksteja. Sinclair huomauttaa, ettei kontekstia tule sekoittaa *kotekstiin* (eng. *cotext*), jolla viitataan tiettyä sanaa ympäröiviin sanoihin. Hän kutsuukin kotekstia sanalliseksi kontekstiksi. (Sinclair 2003: 174.)

Kun olin luokitellut KeyFin ja KeyRusin avainsanat temaattisesti, valitsin avainsanalistojen jokaisesta sanaluokasta sanoja (ks. taulukko 4) kollokaatti- ja konkordanssianalyysiin. Tässä vaiheessa tarkastelin valittujen sanojen konteksteja, jotta havaitsisin toistuvia lauserakenteita tai ajatusmalleja Firussa ja Rurussa. Havaintojen pohjalta oli mahdollista rakentaa kokonaiskuvaava käänösvenäjän luonteesta avainsanojen temaattista luokittelua tarkemmin.

Tutkimukseni painopiste on käänöskielessä, joten sanoja valitessani kiinnitin huomioni ensisijaisesti KeyFin sisältöön. Toisinaan kuitenkin katsoin parhaaksi tarkastella KeyRusia. Esimerkiksi *не*-partikkeli ('*ei*') oli kiintoisa kohde siksi, että matkailukielessä pyritään välttämään negatioita (ks. luku 2.3).

Taulukosta 4 ilmenee analysoitavat sanat, joiden valintaperusteet esittelen niiden omissa alaluvuissaan. Rajasin pois numeraalit, sillä vuosisatojen vertailu ei tarjoaisi temaattista luokittelua relevantimpaa tietoa tutkimukselle.

Taulukko 4. Kollokaatti- ja konkordanssianalyysiin valitut avainsanat

sanaluokka	avainsana
substantiivi	посетитель (KeyFi), гость (KeyRus)
verbi	быть (KeyRus)
adjektiivi	отличный (KeyFi), яркий (KeyRus)
prepositio	по (KeyFi)
partikkeli	не (KeyRus)
pronomini	вы (KeyFi)
adverbi	можно (KeyFi)

4.2.5 Kollokaattilistojen luonti

Loin Texthammerin Kollokaattori-haulla analysoitavien sanojen lemmatisoidut kollokaattilistat. Kirjoitin hakusanaksi analysoitavan sanan sekä määritin kollokaattien etäisyydeksi L3-R3, kolme sanaa vasemmalle ja kolme oikealle. Usein korpustutkimuksessa suositaan etäisyyttä L5-5R (ks. esim. Kemppanen 2008, Eskola 2002), mutta kyseisellä etäisyydellä Texthammer laski joillekin hakusanoille erittäin vähän kollokaatteja. Katsoin järkeväksi supistaa etäisyyttä, minkä ansiosta kollokaattimäärät kasvoivat.

Seuraavaksi siirsin kollokaattilistat muokattavaksi Microsoft Exceliin. Tein kullekin analysoitavalle sanalle tiedoston, johon järjestin sanan KeyFin ja KeyRusin kollokaatit rinnakkain. Excelissä rajasin aluksi pois osakorpuksille yhtenäiset kollokaatit. Tämä johtuu siitä, että tutkimuksen päätavoite on selvittää osakorpusten sisällöllisiä eroja. Samoin poistin viikonpäivät ja kuukaudet, sillä ne viittasivat vain aukioloaikoihin. Myöskään aktiviteetteja, kuten *слав-* ja *футбол-*sanoja (’uinti’ ja ’jalkapallo’), en hyväksynyt kollokaattilistoille, sillä aktiviteettien keskinäiset erot selittyvät käytännössä palvelutarjonnan eroilla Suomessa ja Venäjällä. Avainsanalistojen tapaan myös erisnimet (esim. *Россия*, ’Venäjä’) jäivät kollokaattilistoista pois, sillä ne liittyivät kiinteästi vain toisen osakorpuksen sisältöön (ks. 4.2.2).

Tämän jälkeen rajasin listat kymmeneen hakusanaan korkeimman Log Likelihood -lukeman perusteella. Toisinaan päätin kuitenkin laajentaa listaa saadakseni matkailuaiheisia sanoja mukaan tutkimukseen (mm. *гид*, *путеводитель* 'opas' ja 'matkaesite'). Näin menettelin esimerkiksi *no*-preposition kohdalla (ks. luku 5.8). Joskus kävi myös niin, että hakusanoilla oli alle kymmenen toisistaan eroavaa kollokaattia, kuten *вы*-pronominilla ('te') (ks. luku 5.12). Jos kuitenkin varhaisessa analyysivaiheessa kollokaateista paljastui tutkimuksen kannalta kiinnostavia ilmiöitä, katsoin parhaaksi analysoida kyseisiä kollokaatteja syvällisemmin. Lopuksi siirsin kollokaattilistat analysoitavien sanojen Erityispiirteitä-alalukuihin (ks. luku 5).

Valmiista kollokaattilistoista näkyy kunkin kollokaatin Log Likelihood -lukema (taulukoissa LL) sekä kollokaatin etäisyys hakusanasta. Esimerkiksi taulukossa 8 näkyy, että *гость*-hakusanan *u*-kollokaatilla on L1-sarakkeessa lukema 37 ja R1-sarakkeessa 21. Tämä tarkoittaa sitä, että *гость*, ('vieras') esiintyy Rurun teksteissä 37 kertaa välittömästi *u*-sanan 'ja', jälkeen ja 21 kertaa välittömästi sen edessä. Lisäksi taulukkoihin on merkitty kunkin kollokaatin ryhmä.

4.2.6 Kollokaattien ryhmittelyä

Yleensä jaottelin ensin substantiivimuotoiset kollokaatit aihealueittain. Esimerkiksi *no*-preposition KeyFin kollokaateissa oli useita luontoon liittyviä sanoja, joten luokittelin ne luonto-ryhmään. Luokittelu ei aina kuitenkaan ollut helppoa, sillä kollokaatit saattoivat edustaa eri sanaluokkia.

Tämän jälkeen siirryin analysoimaan hakusanan ja kunkin kollokaatin yhteistä konkordanssia, eli kaikkia konteksteja, joissa kyseiset sanat esiintyvät yhdessä. Pyrin löytämään konteksteista toistuvia rakenteita, joiden pohjalta voisi luoda yleistyksiä kielenkäytöstä käännoksissä.

Kontekstien avulla luokittelemattomat kollokaatit pystyi lajittelemaan ryhmiin. Esimerkiksi *no*-preposition kollokaatti *пролежать* ('sijaita, kulkea') esiintyi yhdessä *тропа*- ('polku') ja *маршрут*-sanojen 'reitti' kanssa. Tämän vuoksi liitin *пролежать*-verbin luontoaiheisten kollokaattien (mm. *лед* ja *озеро*, 'jää' ja 'järvi') joukkoon.

Vaikka analysoin pääasiassa lemmoja, oli toisinaan järkevää tarkastella, millaisissa sijamuodoissa kollokaatit esiintyivät konteksteissa. Esimerkiksi *вы*-pronominin sijamuotojen osuudet poikkesivat toisistaan KeyFissä ja KeyRusissa (ks. luku 5.12), ja Rurussa *путешествовать*-verbi 'matkustaa' muuttui toisinaan partisiippimuotoon *путешествующий* eli verbi muuttui substantiiviksi 'matkustaja' (ks. luku 5.8.2). Joissain tapauksissa, kuten *быть*-verbiä analysoidessa (ks. luku 5.6), vertailin eri aikamuotojen osuuksia koko esiintymismäärästä.

Konteksteista saattoi myös paljastua ajatusmalleja, joita ei välttämättä havainnut pelkän kollokaattilistan avulla. Tästä hyvä esimerkki on *бы*-pronomini ja *но*-partikkelin ('te' ja 'mutta') kollokointi luvussa 5.12. Toisinaan konkordansseista kävi myös ilmi, että useampi kuin yksi analysoitavan sanan kollokaateista saattoi esiintyä samassa kontekstissa. Esimerkiksi äsken mainittu *бы*-pronomini kollokoi monissa yhteyksissä sekä *знать*- että *ли*-sanojen ('tietää' ja -ko, -kö-partikkeli') kanssa.

Kun konkordanssit oli analysoitu ja kollokaatit oli ryhmitelty lopullisesti, vertasin hakusanan Firun ja Rurun kollokaattiryhmiä keskenään. Tällä tavoin käänöskielelle tyypilliset ajatusmallit sekä sanastolliset erityispiirteet nousivat selkeästi esiin.

5 KOLLOKAATTI- JA KONKORDANSSIANALYYSI

Tässä luvussa esittelen tutkimusaineiston analyysin eri vaiheita sanaluokittain. Aluksi kerron kunkin sanaluokan temaattisista erityispiirteistä. Sitten esittelen analysoitavan avainsanan kollokaatit Firussa ja Rurussa sekä kerron havainnoista, joita tein kollokaatti- ja konkordanssianalyysin aikana. Mikäli toisin ei mainita, käsittelen analysoitavia sanoja lemminoina. Lisäksi pitkien aineistoesimerkkien perään on liitetty suluissa esitteen osakorpus, metadatakoodi sekä varsinainen nimi, jotta lukija voi löytää helposti lähteen Tour-Ru-korpuksesta. Kaikkien esimerkkien alapuolella olevat suomenkieliset käännökset ovat omiani.

Avainsanan absoluuttinen ja suhteellinen frekvenssi on aina ilmoitettu kunkin Erityispiirteitä-luvun alussa. Absoluuttinen frekvenssi ilmoittaa, kuinka monta kertaa sana konkreettisesti esiintyy osakorpuksessa. Suhteellisesta frekvenssistä puolestaan käy ilmi, kuinka monta kertaa sana esiintyi miljoonan sanan joukossa (lyh. ipm).

Lisäksi Erityispiirteitä-luvuissa esittelen avainsanan Firun ja Rurun ryhmitetyt kollokaattilistat. Olen rajannut muut-ryhmän kollokaatit pois analyysistä, sillä ne eivät tarjonneet tutkimukselle relevanttia tietoa. Yleensä muut-ryhmään kollokaatit eivät muodostaneet kontekstuaalista yhteyttä analysoitavan avainsanan kanssa, ja toisinaan kollokaatin yleisyys selittyi esimerkiksi siten, että kyseessä oli toistuva haastattelukysymys.

5.1 Substantiivit: yleiskatsaus avainsanoista

Molemmissa avainsanalistoissa oli kohdelukijalle joitain vieraita sanoja (ks. luku 2.3), kuten KeyFin *сауна* tai KeyRusin *баня* ('sauna' ja 'sauna'). Tällaisiin sanoihin voi myös luokitella muun muassa sanat *сафари* tai *люкс* ('safari' ja 'luksus'), vaikka ne eivät varsinaisesti edusta suomalaista tai venäläistä kulttuuria. Lisäksi avainsanalistoissa oli muutamia majoitukseen viittaavia sanoja, kuten KeyFin *размещение* ja *коттедж* ('majoitus' ja 'mökki'), sekä KeyRusin *база* ja *пансионат* ('majoitus' vrt. eng. *base* ja 'täyshoitola').

KeyFissä oli havaittavissa hyvin paljon aktiviteetteihin (*выставка, рыбалка* 'näyttely ja kalaretki'), palveluihin (*обслуживание, информация* 'palvelu' ja 'tieto') ruokaan (*деликатес, ланч* 'herkku' ja 'lounas') sekä luontoon (*тропа, остров* 'polku' ja 'saari') viittaavia sanoja. KeyRusin avainsanat puolestaan liittyivät esimerkiksi uskontoon (*собор, монах* 'tuomiokirkko' ja 'munkki'), terveyteen (*лечение, терапия* 'hoito' ja 'terapia'), ihmisiin (*дочь, купец* 'tytär' ja

'kauppias'), ajoneuvoihin (*вокзал, такси* 'asema' ja 'taksi'), konflikteihin (*войско, битва* 'joukot' ja 'taistelu') sekä julkishallintoon (*министерство, область* 'ministeriö' ja 'alue').

On huomioitava, että vaikka KeyFissä korostuivat aktiviteetit, niitä oli myös KeyRusissa, esimerkiksi *бильярд* ja *экспедиция* ('biljardi' ja 'tutkimusretki'). Sanojen luokittelukaan ei aina ollut yksiselitteistä, mistä hyvänä esimerkkinä toimii *ресторан*, 'ravintola'. Ei ole helppoa määritellä, onko kyseessä aktiviteetti, ruoka vai palvelu.

5.2 Substantiivien erityispiirteitä: гость, посетитель

Valitsin analyysiini KeyFissä sanan *посетитель*, 'kävijä', koska huomasin, että KeyRusissa sanalla on lähes synonyyminen vastine, *гость*, 'vieras'. Taulukot 5 ja 6 vahvistavat, että *гость* korostuu alkuperäisvenäläisissä esitteissä, kun taas käänöksissä *посетитель* on paljon yleisempi sana.

Taulukko 5. Гость-lemman esiintyvyys Firussa ja Rurussa

	abs. frekvenssi	suht. frekvenssi (ipm)
Firu	179	659,68
Ruru	385	1037,62

Taulukko 6. Посетитель-lemman esiintyvyys Firussa ja Rurussa

	abs. frekvenssi	suht. frekvenssi (ipm)
Firu	238	877,12
Ruru	152	409,66

Taulukoissa 7 ja 8 esitellään *гость*- ja *посетитель*-sanojen analysoitavat kollokaatit. Poikkeuksellisesti en esittele *посетитель*-avainsanan kollokaatteja KeyRusissa, sillä niitä oli vain yksi, *для* ('varten'), joka esiintyi myös KeyFin kollokaateissa. Vastaavasti *гость*-sanalla oli vain yksi kollokaatti KeyFissä, *предлагать* ('tarjota'), joten en luonut kyseiselle kollokaatille omaa taulukkoa.

Taulukko 7. Посетитель-lemman kollokaatit Firussa

RYHMÄ	KOLLOKAATTI	L3	L2	L1	R1	R2	R3	Summa	LL
ihmiset	возраст	0	0	1	0	8	0	9	5,5
käyntikohde	выставка	0	3	2	3	3	1	12	5,16
palvelu	где	0	0	10	0	0	0	10	6,25
palvelu	мочь	0	0	0	17	3	2	22	7,27
vastaanotto	знакомить	0	0	10	1	0	0	11	7,3
muut	кол-во	0	0	8	0	0	0	8	11,37

Taulukko 8. Гость-lemman kollokaatit Rurussa

RYHMÄ	KOLLOKAATTI	L3	L2	L1	R1	R2	R3	Summa	LL
ihmiset	житель	2	8	0	0	5	0	15	6,44
käyntikohde	курорт	0	1	0	9	3	0	13	7,03
palvelu	для	6	14	23	0	0	0	43	10,96
palvelu	и	10	17	37	21	8	13	106	6,06
palvelu	услуга	0	2	17	0	0	2	21	13,56
palvelu	к	3	22	3	6	1	3	38	12,99
vastaanotto	приглашать	1	0	5	0	0	1	7	5,51
vastaanotto	встречать	0	0	5	1	0	1	7	6,09
vastaanotto	рад	2	2	4	0	0	0	8	5,78
vastaanotto	принимать	1	3	7	1	2	0	14	8,66

Kuten taulukoista 7 ja 8 voi nähdä, kollokaattiryhmät ovat teemoiltaan hyvin samankaltaisia, joskin Rurussa palvelu- ja vastaanotto -ryhmät ovat lukumäärältään suurempia kuin Firussa. Tämä viittaa siihen, että *гость*- ja *посетитель*-sanoja käytetään hyvin samankaltaisissa konteksteissa.

Alustava silmäys konkordansseihin vahvistaa edellä kuvattua käsitystä. Sekä Firun että Rurun esitteissä vieraisiin suhtaudutaan lämpimästi ja heille tarjotaan muun muassa erilaisia palveluja, mikä ilmenee esimerkeistä 2 ja 3.

(2)

В баре гости могут заказать напитки, вкусные блюда и легкие закуски.

(=Baarista vieraat voivat tilata juomia ja syötävää.)

(Firu: trputeVisitOulu2016, VisitOulu)

(3)

Palmira Palace- это уникальный комплекс услуг, который учитывает самые разные потребности гостей.

(=Palmira Palace on ainutlaatuinen palvelukeskus, joka huolehtii vieraiden erilaisista tarpeista.)

(Ruru: rупutespakrim, SPA-туризм. Крым)

Venäjän kansalliskorpuksesta (ven. *национальный корпус русского языка*) (Ruscorpora 2019) käy ilmi, että vuoden 1990 jälkeen molempien lemموjen määrä on kasvanut ei-kaunokirjallisissa teksteissä kahdeksankertaiseksi (taulukko 9). Tasavertaisesta kasvusta johtuen katson, että *посетитель*-lemman korostumisen taustalla vaikuttaa suomen kielen interferenssi.

Taulukko 9. Гость- ja посетитель-lemموjen esiintyvyys Venäjän kansalliskorpuksessa.

	ГОСТЬ	ПОСЕТИТЕЛЬ
1900-1990	41	12
1990-2020	342	100

On myös kiintoisaa, että toisistaan eroavilla kollokaattilistoilla on temaattisesti yhteneväisiä ryhmiä. Ilmiö viittaa jälleen suomen kielen interferenssiin, mikä ilmenee muun muassa kääntäjien tekemistä sana- ja rakennevalinnoista, kuten seuraavissa alaluvuissa nähdään.

Lisäksi *гость*- ja *посетитель*-lemموjen konkordansseista voi huomata, että Rurun esitteet ovat operatiivisempia kuin mitä avainsanojen luokittelusta oli pääteltävissä. Toisin sanoen alkuperäisvenäläisten esitteiden operatiiviset elementit nousevat esiin vasta kollokaatteja tarkastelemalla.

5.2.1 Vastaanotto: приглашать, встречать, рад, знакомить

Useat *гость*-sanan Rurun kollokaatit esiintyivät konteksteissa, joista ilmeni vieraiden lämmin vastaanotto, kuten näemme esimerkeistä 4 ja 5 Jälkimmäisessä katkelmassa on jopa vivahte perinteikkäästä vieraiden kestitsemisestä leivällä ja suolalla.

(4)

Мы всегда рады всем нашим гостям!

(=Iltoisemme aina kaikista vieraistamme!)

(Ruru: rurutevladimiroblast, Путеводитель по Владимирской области)

(5)

Гостей музея всегда встречают хлебом-солью.

(=Museon vieraita tervehditään suolan ja leivän kera.)

(Ruru: rurutevolgogradoblast2013, 100 лучших мест Волгоградской области).

KeyFissä puolestaan interaktiota matkailijan kanssa ilmaisee *посетитель*-lemman kollokaatti *знакомить* 'tutustuttaa'. Erona tosin on se, että kävijä tutustutetaan tiettyyn kohteeseen, eli vieraat on jo vastaanotettu matkakohteessaan (esimerkki 6). Samankaltaisissa konteksteissa esiintyvät myös KeyFin verbit *познакомиться* ja *ознакомиться*, 'tutustua'.

(6)

"На Крайний Север" Экспозиция выставки знакомит посетителей с увлекательной северной культурой, историей, природой и туризмом.

(=Kohti pohjoista -näyttely tutustuttaa vieraat kiintoisaan pohjoisen kulttuuriin, historiaan, luontoon ja matkailuun.)

(Firu: trputeinariСилаИнари, Сила Инари - в природе)

5.2.2 Palveluita: для, и, услуга, к, где, мочь

KeyRusissa *гость*-sana sekä *услуга*- ja *к*-kollokaatit, yleensä muodostivat *к услугам гостей* -rakenteen, joka kertoi 'vieraiden käytössä olevista palveluista'. Mielenkiintoista on se, että *услуга* 'palvelu' nousi vasta KeyRusissa kollokaattianalyysissä esiin, vaikka *услуга* esiintyy KeyFissä omana avainsananaan. Prepositio *для*, 'varten' puolestaan muun muassa kuvaa, minkälaisia palveluita vieraille tarjotaan (esimerkit 7 ja 8).

(7)

В пятницу и субботу для гостей живое пение.

(=Perjantaisin ja lauantaisin vieraille on luvassa elävää musiikkia.)

(Ruru: *riputevladimiroblast, Путеводитель по Владимирской области*)

(8)

Для культурного досуга гостей имеются спортивные и детские площадки и инвентарь...

(=Vierailta on käytössään urheilu- ja leikkikenttiä ja välineitä.)

(Ruru: *riputeotdyhvRossii2016, Отдых в России*)

Vastaavasti Firussa *u*-partikkelin ja *посетитель*-avainsana *предлагать*-kollokaatin ('tarjota') avulla ilmoitettiin, mitä kaikkea matkakohde tarjoaa kävijöilleen (*предлагает посетителям и...*). Relatiivipronomini *где* puolestaan ilmoitti paikan, jossa kävijälle on luvassa aktiviteetteja (esimerkki 9).

(9)

[...] где посетителям предлагают вкусные блюда, приготовленные на настоящем угольном гриле.

(=[...] missä vieraille tarjotaan herkullista ruokaa modernista grillistä.)

(Firu: *trputehimosjämsäreghimjäm15, Регион Химос и Ямса. лето-зима*)

Myös *мочь*-kollokaatin kontekstit kuvasivat ajanviettomahdollisuuksia. Useissa konteksteissa ajatus on kuitenkin se, ettei vieraalle tarjota mitään, vaan hän toimii oma-aloitteisesti (esimerkki 10).

(10)

В Музее финского хоккея посетители могут познакомиться с историей развития хоккея в Финляндии.

(=Jääkiekkomuseon kävijät voivat tutustua jääkiekon kehitykseen Suomessa.)

(Firu: *trbukletmuseumVapriikki, Vapriikki 2016*)

5.2.3 Ihmiset: *житель, возраст*

Jotkut kollokaateista viittasivat ihmisiin. Näistä Rurun kollokaatti *житель* ('asukas') esiintyi *гость*-lemman kanssa tilanteissa, jossa puhuteltiin sekä paikallisia asukkaita että vieraita tasavertaisesti (esimerkki 11).

(11)

И местные жители, и гости черноморского побережья спешат сюда каждый со своей целью.

(=Sekä paikalliset asukkaat että Mustanmeren vieraat kiiruhtavat tänne kullakin oma tavoite mielessään.)

(Ruru: *ruputesochi2015, Путеводитель Сочи*)

Tällainen puhuttelu voi houkutella niitä matkailijoita, jotka haluavat elää paikallisten joukossa. Myös *посетитель*-sanana kollokaatti *возраст* ('ikä'), rinnasti ihmiset samaan joukkoon. Kyseisissä konteksteissa kaikenikäiset olivat tervetulleita tapahtumiin ja aktiviteetteihin (esimerkki 12).

(12)

Крепость со своими музеями и мероприятиями гарантирует незабываемые впечатления для посетителей всех возрастов.

(=Linnoitus museoineen ja tapahtumineen tarjoaa unohtumattomia elämyksiä kaikenikäisille vieraille.)

(Firu: *trputehelsinkiputdljatur, Хельсинки - Путеводитель для туриста 2014*)

5.3 Adjektiivit: yleiskatsaus avainsanoista

Käännöksien operatiivinen luonne ilmeni vahvasti adjektiiveissa. Matkailijalle tarjotaan herkullista (*вкусный*) ruokaa, laadukasta (*качественный*) palvelua sekä monipuolista (*разнообразный*) ohjelmaa. Lisäksi monet adjektiiveista viittasivat luontoon, kuten *островной* sekä *озерный* ('saari-' ja 'järvi-').

Toisinaan adjektiiveja oli vaikea lajitella temaattisesti, sillä lähes kaikki niistä voidaan mieltää matkailijoita houkutteleviksi sanoiksi. Siksi päätin luoda oman operatiivi-ryhmän, johon kuului elämyksiä (esim. *впечатляющий*, 'elämyksellinen') ja yleisesti myönteisyyttä (esim. *хороший* 'hyvä') kuvaavia sanoja.

KeyRusin adjektiivit poikkesivat luonteeltaan suuresti KeyFin adjektiiveista. Suurimpiin ryhmiin kuuluivat uskonnolliset (mm. *монастырский* 'luostari-') ja hallinnolliset (mm. *федеральный*, 'valtiollinen') liittyvät sanat. Myös historia oli vahvasti edustettuna, mikä ilmeni toisinaan suoraan (mm. *археологический, древний*, 'arkeologinen' ja 'muinainen'), mutta myös epäsuorasti, esimerkiksi adjektiiveissa *отечественный* ja *первый* ('isänmaallinen' ja 'ensimmäinen'). Ensimmäinen näistä esiintyy usein rakenteessa *великая отечественная война* ('suuri isänmaallinen sota') ja jälkimmäinen muun muassa kuvaa ensimmäistä henkilöä tai ilmiötä (mm. *первый космонавт, первое упоминание*, 'ensimmäinen kosmonautti, ensimmäinen maininta'). Operatiivisia sanoja (mm. *знаменитый*, 'merkittävä') oli verrattain vähän, vain neljä kappaletta. Jotkut adjektiivit puolestaan liittyivät terveyteen (mm. *лечебный* 'terveys-'), mutta kävi ilmi, että ne esiintyivät useimmiten vain kolmessa esitteessä.

Jälleen on syytä muistaa, että luokitteluni on tulkinnanvarainen. Sijoitin esimerkiksi KeyFin *вкусный*-sanan ruoka-ryhmään, vaikka herkullinen ruoka voidaan myös käsittää elämykselliseksi, eli operatiiviseksi adjektiiviksi. Vastaavasti historian harrastajia tiettyyn kohteeseen voi hyvinkin houkuttaa muinaiset (*древний*) rakennukset.

Tutkimuksen alussa olin ennakoinut, että KeyFissä esiintyisi sanoja, joilla olisi lähes synonyyminen vastine KeyRusissa. Temaattisen tason analyysi kuitenkin kumosi ennakko-oletukseni, mikä ilmenee erityisesti adjektiiveista. Synonyymisia vastineita ei esiintynyt, ja lisäksi operatiivisten adjektiivien määrä oli huomattavan pieni KeyRusissa. Toisin sanoen tämä indikoi sitä, että käännökset olisivat luonteeltaan markkinoivampia kuin alkuperäisvenäläiset tekstit. Tästä ei kuitenkaan voida vetää suoraa johtopäätöstä, ettei KeyRusissa olisi operatiivisia adjektiiveja. Esimerkiksi silmäys *красивый*-lemman ('kaunis') suhteellisiin frekvenssilukemiin (Firussa 493, Rurussa 409) paljastaa, että adjektiivi esiintyy yhtä usein Firussa ja Rurussa. Avainsanalistojen adjektiivien perusteella on kuitenkin todettava, että operatiiviset adjektiivit ovat käännösten erityispiirre.

5.4 Adjektiivien erityispiirteitä: **отличный, яркий**

Siirtyessäni tarkastelemaan kollokaatteja havaitsin, että Texthammer ei ollut laskenut monille adjektiiveille kollokaatteja. Olisin halunnut analysoida esimerkiksi laatuun viittaavia adjektiiveja, sillä tavaroiden ja palveluiden korkea laatu on yksi venäläisiä Suomeen vetävistä tekijöistä. (Pasanen ja Pesonen 2016: www.)

Valitsin analyysiin kummastakin avainsanalista yhden operatiivi-ryhmän sanan. Yhteinen temaattinen ryhmä toimi vertailupohjana, josta käsin oli helppo havainnoida analysoitavien sanojen eroja. KeyFin *отличный* ('loistava') valikoitui korkeimman LL-arvon perusteella, kun taas KeyRusin *яркий* ('suurenmoinen') oli ryhmänsä ainoa, jolle Texthammer laski enemmän kuin yhden kollokaatin. Taulukoissa 10 ja 11 on esitetty adjektiivien esiintyvyydet osakorpuksissa.

Taulukko 10. Отличный-lemman esiintyvyys Firussa ja Rurussa

	abs. frekvenssi	suht. frekvenssi (ipm)
Firu	148	545,44
Ruru	58	156,32

Taulukko 11. Яркий-lemman esiintyvyys Firussa ja Rurussa

	abs. frekvenssi	suht. frekvenssi (ipm)
Firu	42	154,79
Ruru	120	323,41

Sanan *яркий* korostuminen Rurussa johtuu mahdollisesti lähtökielen vaikutuksesta. Rurun tapaan käännöksissä *яркий*-sanalla viitataan positiivisiin kokemuksiin (mm. *яркий танец*, *яркое впечатление*, 'suurenmoinen tanssi' ja 'suurenmoinen elämys'), mutta *яркий* tarkoittaa ensisijaisesti 'kirkasta' (Gramota 2019: www). Niinpä kääntäjät ovat oletettavasti suosineet jotain toista adjektiivia *яркий*-sanasta sijasta.

En katsonut järkeväksi tehdä taulukkoa *отличный*-adjektiiville KeyRusista, sillä ainoa kollokaatti olisi ollut *для*, 'varten', joka esiintyi myös KeyFissä. Vastaavasti en luonut KeyFin *яркий*-lemman kollokaateista taulukkoa, koska niihin lukeutui vain avainsanoille yhteinen kollokaatti *впечатление*, 'elämys'. On tosin huomattava, että KeyFissä esiintyy *впечатляющий*, 'elämyksellinen' itsenäisenä avainsananaan.

Taulukko 12. Отличный-lemman kollokaatit KeyFissä

RYHMÄ	KOLLOKAATTI	L3	L2	L1	R1	R2	R3	Summa	LL
aktiviteetti	предлагать	0	0	10	0	1	2	13	6,62
esittely	это	1	2	13	0	0	0	16	6,6
lupaus	гарантировать	0	0	3	0	3	0	6	5,52
mahdollisuus	возможность	0	0	0	19	0	0	19	13,83
mahdollisuus	условие	0	0	0	7	0	0	7	5,01

Taulukko 13. яркий-lemman kollokaatit KeyRusissa

RYHMÄ	KOLLOKAATTI	L3	L2	L1	R1	R2	R3	Summa	LL
aktiviteetti	событие	0	1	0	6	1	2	10	5,69
superlatiivi	самый	1	1	14	0	0	0	16	6,03
muut	и	3	4	14	14	6	4	45	5,8

Taulukoista 12 ja 13 voi havaita kollokaattilistojen olevan verrattain lyhyitä. Yleisesti voi todeta, että *отличный* kollokaatteineen esittelee hyviä palveluita, kun taas *яркий* keskittyy kuvaamaan parhaimpia elämyksiä. Arvelen, että kyseinen ero johtuu suomalaisten ja venäläisten matkailutoimijoiden eri tavoista houkutella matkailijoita. Venäläiset ilmaisevat suoraan, että jokin asia on paras, kun taas suomalaiset suosivat hieman lievempää sävyä.

5.4.1 Mahdollisuuksien tarjontaa: возможность, предлагать

Firun konkordansseista kävi ilmi, että *отличный*-adjektiivin kollokaatit esiintyivät monissa konteksteissa toistensa kanssa; loistavia tilaisuuksia tarjotaan, esitellään ja taataan. Esimerkistä 13 nähdään, miten Lappeenrannan kaupungin esitteessä kerrotaan harrastusmahdollisuuksista.

(13)

Лappeенранта предлагает отличные условия для любых занятий.

(=Lappeenranta tarjoaa loistavat puitteet erilaisille harrastuksille.)

(Firu: *trputelprlprturlehti*, *Esitteellä ei ole virallista nimeä)

Kollokaateista sekä *предлагать* että *условие* esiintyvät samassa kontekstissa. Vastaavasti Helsingin kaupungin esitteessä *гарантировать* ja *возможность* kollokoivat samassa kontekstissa *отличный*-adjektiivin kanssa (esimerkki 14).

(14)

Обширная 200-километровая сеть лыжных трасс гарантирует отличные возможности равнинного катания вокруг Эспоо.

(=200 kilometrin latuverkosto takaa loistavat puitteet murtomaahiihtohiihdolle Espoossa.)

(Firu: Хельсинки - Путеводитель для туриста 2014)

5.4.2 Parhaimpia tapahtumia: самый, событие

KeyRusin *яркий*-adjektiivin puolestaan viittaa *событие*-kollokaatin ('tapahtuma') kanssa upeisiin tapahtumiin. Lisäksi yhdessä *самый*-kollokaatin ('kaikkein') kanssa *яркий* kuvasi kaikkein hienoimpia ilmiöitä matkakohteessa, kuten kokemuksia (*самые яркие впечатления*, 'kaikkien mahtavimmat kokemukset') ja yökerhoja (*7 самых ярких клубов* '7 kaikkein parasta yökerhoa'). On myös mahdollista, että *самый*, *яркий* sekä *событие* esiintyvät yhdessä, kuten esimerkissä 15 näky.

(15)

Мы поможем вам побывать на самых ярких событиях культурной, спортивной или деловой жизни в масштабах Сибирского региона.

(=Autamme teitä käymään Siperian parhaimmissa kulttuuri-, urheilu ja liiketapahtumissa.)

(Ruru: rurpleSibir2010, Добро пожаловать в Сибирь)

Ehkä tärkein huomio avainsanalistojen adjektiiveista oli se, että niiden käyttöyhteyksien kirjo on suuri. Esimerkiksi KeyRusin muille operatiivisille adjektiiveille *выдающийся*, *знаменитый* sekä *удивительный* ('erinomainen', 'merkittävä' ja 'hämmästyttävä') Texthammer laski erittäin vähän kollokaatteja, vaikka adjektiivit esiintyvät kymmeniä kertoja molemmissa osakorpuksissa. Tämän vuoksi ei ole yllättävää, että tilastollisesti merkittävien kollokaattien lista osoittautui suppeaksi. Vastaavanlainen ilmiö oli havaittavissa Firussa. Esimerkiksi *кулинарный*-adjektiivin ('kulinaarinen') esiintyy rakenteissa *кулинарное искусство*, *кулинарная сцена* sekä *кулинарный город* ('kulinaarinen taide', 'kulttuuri' sekä 'kaupunki').

5.5 Verbit: yleiskatsaus avainsanoista

KeyFissä ja KeyRusissa oli suunnilleen sama määrä verbejä, mutta temaattisilta ryhmittään osakorpuksiset poikkesivat toisistaan huomattavasti. KeyFin verbeissä korostuivat palvelu (esim. *обслуживать*, 'palvella') sekä niiden tarjonta (esim. *предлагать*, 'tarjota'). Lisäksi esiin nousi muun muassa erilaisia elämyksiin (*наслаждаться*, 'nauttia') viittaavia verbejä. KeyRusissa sitä vastoin temaattisesti suurimmat ryhmät kuvasivat alkua (*начать*), muutosta (*развиваться*) ja suojelua (*храниться*). Luokittelemattomiin sanoihin kuuluivat muun muassa *писать* sekä *украсить* ('kirjoittaa' ja 'koristella').

5.6 Verbien erityispiirteitä: **быть**

KeyFin ja KeyRusin verbeillä oli yksi yhteinen temaattinen ryhmä, olla-verbit, johon mielsin myös sijaintiin viittaavat verbit. KeyRusissa olla-ryhmään kuuluivat *существовать*, *оказаться*, *стать*, *быть*, *стоять* sekä *расположить*. KeyFissä puolestaan ryhmässä olivat *найтись*, *являться*, *иметься* sekä *проложиться*.

Alkuperäinen aikomukseni oli tarkastella *являться*- sekä *быть*-verbien ('olla' ja 'olla') kollokaatteja eri osakorpuksissa. Kuitenkin *являться*-verbin KeyRusin kollokaattilista jäi niin suppeaksi, että päätin keskittyä vertaamaan *быть*-verbin kollokaatteja osakorpuksissa. Verbin frekvenssit on esitetty taulukossa 14.

Taulukko 14. БЫТЬ-lemman esiintyvyys Firussa ja Rurussa

	abs. frekvenssi	suht. frekvenssi (ipm)
Firu	1217	4485,10
Ruru	2850	7681,09

Taulukko 15. БЫТЬ-lemman kollokaatit Firussa

РЫНМÄ	KOLLOKAATTI	L3	L2	L1	R1	R2	R3	Summa	LL
alku	возвести	0	0	0	5	1	0	6	5,14
historia	тогда	1	2	3	1	0	0	7	5,14
neuvo	если	4	3	5	0	0	1	13	7,09
neuvo	вы	3	7	30	1	8	5	54	5,3
neuvo	возможность	2	0	1	31	4	0	38	11,68
muut	например	1	1	0	0	2	2	6	10,81
muut	трудно	0	0	3	3	0	0	6	7,02
muut	по	4	3	0	1	8	3	19	5,13

Таблица 16. Быть-lemman kollokaatit Rurussa

RYHMÄ	KOLLOKAATTI	L3	L2	L1	R1	R2	R3	Summa	LL
alku	установить	0	0	0	44	0	0	44	18,79
alku	открыть	0	0	0	44	0	1	45	19,45
alku	основать	0	0	0	38	0	0	38	21,2
historia	когда	3	11	13	0	1	2	30	24,07
historia	это	6	19	63	0	0	3	91	12,66
historia	он	3	10	59	4	5	3	84	11,73
historia	храм	5	3	27	2	5	5	47	11,76
loppu	закрывать	1	0	0	19	0	0	20	14,42
loppu	разрушить	0	0	0	16	2	2	20	11,75
muut	быть	3	1	4	4	1	3	16	30,32

Taulukot 15 ja 16 indikoivat, että Rurun kollokaateissa painottuu selvästi menneisyys joko suorasti tai epäsuorasti, kun taas Firussa korostuu matkailijoiden neuvonta. Kollokaattiryhmien eroavaisuudet voivat johtua siitä, että venäläiset haluavat kertoa historiastaan suomalaisia aktiivisemmin. Menneisyyden painotus voi selittyä myös sillä, että Venäjä on valtiona Suomea vanhempi ja pinta-alaltaan suurempi, joten Venäjällä on historiallisia kohteita runsaammin kuin Suomessa. Neuvo-ryhmä puolestaan viittaa todennäköisesti suomalaisten palvelualltiuteen.

5.6.1 Neuvoja: вы, если, возможность

Neuvo-ryhmän kollokaatit esiintyvät konteksteissa, joissa lukijaa puhutellaan henkilökohtaisesti ja joissa hänelle kerrotaan erilaisista aktiviteettimahdollisuuksista. Usein *быть* kollokoi *вы-* ja *возможность-*sanojen ('te' ja 'mahdollisuus') kanssa, mikä ilmenee esimerkiksi lukuisina *у Вас будет возможность* –rakenteina ('teillä on mahdollisuus'). Joissain esitteissä lukijalle annetaan neuvoja erityistilanteisiin, mikä näkyy *если*-kollokaatin ('jos') konteksteista. Esimerkiksi (16) Kolin kansallispuiston matkailuesitteessä pysäköinnistä kirjoitetaan seuraavasti:

(16)

Парковка там разрешена только если у вас есть право на знак парковки для инвалидов.

(=Pysäköinti on sallittu vain, jos teillä on vammaisen pysäköintilupa.)

(Firu: trputekolinatspark2013, Национальный парк Коли)

5.6.2 Alku ja loppu: основать, закрыть

Suurimmat KeyRusin kollokaattiryhmät viittasivat perustamiseen (mm. *основать, открыть*) ('perustaa' ja 'avata') tai lakkauttamiseen (mm. *закрывать, разрушить*) ('sulkea' ja 'tuhota'), mikä indikoi historian korostumiseen alkuperäisvenäläisissä esitteissä. Lisäksi liitin samaan ryhmään *храм*-kollokaatin ('kirkko'), sillä useissa konteksteissa kirkkoja rakennettiin ja suljettiin (esimerkki 17). Ainoa rakentamiseen viittaava kollokaatti KeyFissä puolestaan oli *возвести* ('pystyttää').

(17)

В 1932 году этот православный храм был разрушен до основания, но потом восстановлен.

(=Vuonna 1932 tämä ortodoksikirkko tuhottiin perusteellisesti, mutta sittemmin se on rakennettu uudelleen.)

(Ruru: rurplevolgogradoblast2013, 100 лучших мест Волгоградской области)

5.6.3 Historia: это, он, когда, тогда

Edellä mainittujen kollokaattien lisäksi muut KeyRusin kollokaatit viittasivat epäsuorasti menneisyyteen. Tämä näkyi esimerkiksi siinä, että kollokoideissaan pronomien *это* ja *он* ('tämä' ja 'hän') kanssa *быть* oli preteritissä. Lisäksi *когда*-kollokaattia ('kun') seuraava pääverbi esiintyy passiivin partisiippissa, kuten esimerkistä 18 käy ilmi. Kyseinen rakenne indikoi myös sitä, että passiivi on Rurun esitteille tyypillisempi kuin käännöksille.

(18)

В 1238 году во время нашествия полчищ хана Батыя, когда весь Суздаль был сожжен и разрушен...

(=Vuonna 1238, Batu-kaanin joukkojen hyökkäyksen aikana, kun koko Suzdal poltettiin ja tuhottiin...)

(Ruru: rurutesuzdal, Суздаль город русской души)

Merkki menneisyyden korostumisesta Rurussa on myös se, että KeyFissä *быть*-verbi esiintyy eri kollokaattien kanssa pääosin preesensissä (*есть*) tai futurissa (*будет / будут*). Lisäksi frekvenssilistoja tutkiessa kävi ilmi, että Rurussa *быть*-verbi esiintyi preteritissä 1929 kertaa, mikä kattaa noin 67 % kaikista tapauksista. Vastaava luku Firussa oli 429 kertaa eli noin 35 % (ks. taulukko 14).

5.7 Prepositiot: yleiskatsaus avainsanoista

KeyFissä esiintyy neljä prepositiota, kun taas KeyRusissa niitä on kuusi. Lähemmin tarkasteltuna voi huomata, että Firussa esiintyy enemmän prepositionaalia tai akkusatiivia vaativia prepositioita (*на* ja *в*), kun taas Rurussa hallitsivat genetiivin kanssa järjestyvät prepositiot (esim. *у* ja *из*). Molemmista avainsanalistoista esille nousee myös datiiviprepositio, KeyRusista *к* ja KeyFistä *по*. Syytä ilmiölle on vaikea hahmottaa.

KeyRusissa esiintyy myös yksi instrumentaaliprepositio, *над*. Ilmiö selittyy kuitenkin pääasiassa sillä, että Rurussa *над* kollokoi *победа*-sanana ('voitto') kanssa, eli Rurun esitteissä mainitaan toistuvasti tieto Neuvostoliiton voitosta natsi-Saksasta toisessa maailmansodassa.

5.8 Prepositioiden erityispiirteitä: по

Vaikka *для*-sanalla oli Firun prepositioista suurin Log Likelihood -lukema, kollokaateiksi paljastui erilaisia aktiviteetteja (*прогулка*, *наблюдение*, 'kävely' ja 'tarkkailu') sekä asiakasryhmiä (*семья*, *инвалид*, 'perhe' ja 'invalidi'). Näin ollen *для*-preposition erot selittyisivät palveluiden eroilla ja markkinoinnin suuntaamisella Venäjällä ja Suomessa. Sen sijaan *по* oli kiintoisampi, sillä kollokaattilistoista ei paljastunut ilmiselviä vastauksia.

Aluksi rajasin analyysin kymmenen kollokaattiin, sillä Firun avainsanalista vaikutti saturoituneelta. Sen sijaan Rurun kollokaattilistaa oli järkevää laajentaa, sillä kuten taulukosta 18 näkyy, Rurun kollokaattilistan loppupäässä on matkailuun liittyviä sanoja, muun muassa *путешествовать*, *путеводитель* sekä *программа* ('matkustaa', 'matkailuesite' ja 'ohjelma'). Osakorpuksen tasapainon vuoksi laajensin myös Firun kollokaattilistan 15 sanaan. Päätin vielä rajata prepositiot pois, sillä en havainnut niiden ja *по*-preposition välillä kontekstuaalista yhteyttä. Taulukko 17 kuvaa *по*-lemman esiintymistäajuuksia.

Taulukko 17: По-lemman esiintyvyys Firussa ja Rurussa

	abs. frekvenssi	suht. frekvenssi (ipm)
Firu	2287	8428,45
Ruru	2655	7155,54

Taulukko 18. По-lemman kollokaatit Firussa

RYHMÄ	KOLLOKAATTI	L3	L2	L1	R1	R2	R3	Summa	LL
etäisyys	соседство	0	0	0	13	0	0	13	15,3
luonto	озеро	4	6	2	32	22	6	72	14,13
luonto	поход	4	0	35	0	1	3	43	11,46
luonto	пролегать	2	0	11	0	1	0	14	9,24
luonto	тропа	3	3	5	8	14	3	36	9,08
luonto	лед	0	0	1	18	2	2	23	8
matkustus	путь	0	2	9	19	1	0	31	13,31
operatiivi	душа	0	0	0	33	0	0	33	23,16
palvelu	услуга	2	8	48	0	0	1	59	10,16
palvelu	гид	4	0	19	0	2	2	27	7,44
tiedonlähde	заявка	0	0	1	12	5	0	18	16,57
tiedonlähde	туризм	0	0	1	24	2	2	29	11,31
tiedonlähde	величина	1	0	0	18	1	0	20	20,41
muut	мера	0	0	1	7	5	0	13	10,82
muut	например	2	2	0	0	0	3	7	9,53

*Kollokaattilistassa oli myös *mpon*, jota Texthammer ei tunnistanut *mpona*-sanan taivutusmuodoksi ('polku'). En yhdistänyt kollokaatteja, sillä *mpona*- ja *mpon*-sanojen Log Likelihood -lukemia ei voi yhdistää yhteenlaskulla. Poisjätö ei kuitenkaan haitannut, sillä en havainnut *mpon*- ja *mpona*-sanojen käytössä eroavaisuuksia.

Taulukko 19. По-lemman kollokaatit Rurussa

RYHMÄ	KOLLOKAATTI	L3	L2	L1	R1	R2	R3	Summa	LL
etäisyys	далее	1	3	8	0	0	1	13	8,17
kertomus	предание	0	1	1	21	1	0	24	27,27
kertomus	рецепт	0	0	0	2	13	5	20	14,02
kertomus	легенда	0	0	0	24	2	2	28	12,06
liike	улица	1	0	0	36	10	7	54	17,3
matkustus	путешествовать	1	0	16	0	0	0	17	8,46
operatiivi	право	0	0	0	30	0	0	30	23,53
palvelu	спорт	0	0	0	0	9	14	23	7,13
palvelu	программа	2	4	11	4	9	1	31	7,92
projekti	архитектор	0	0	0	0	35	7	42	18,22
projekti	работа	1	2	30	7	4	0	44	10,88
projekti	инициатива	0	0	0	13	1	0	14	10,86
tiedonlähde	причина	0	0	0	4	10	0	14	7,23
tiedonlähde	путеводитель	0	0	13	0	0	0	13	8,17
tiedonlähde	данные	0	0	3	8	10	0	21	11,4

Prepositio *no* oli avainsanoista ainoa, jolle Texthammer laski runsaasti kollokaatteja. Taulukoiden 18 ja 19 perusteella useimmat temaattisesti yhteiset ryhmät ovat pieniä (esim. etäisyys, matkustus, palvelu), kun taas ”luonnon” ja ”kertomuksen” kaltaiset suuremmat ryhmät ovat jommankumman osakorpuksen erityispiirre. Tästä voidaan päätellä, että erot heijastelevat kansallisia ylpeyden aiheita. Venäläiset ovat mieltyneet menneisyyteen (kertomus, projekti), kun taas suomalaisten luonnonrakkaus tulee selkeästi Firun kollokaateista esille.

5.8.1 Liike: озеро, улица

Firusta nousi erityisesti esille sanoja, jotka viittasivat luonnossa liikkumiseen, kuten *озеро*, (*no oзеру* ’järven jäällä’). Lisäksi konkordanssihaku paljasti, että *пролегать*-verbi (’olla, sijaita’) viittasi polun sijaintiin, joten liitin kyseisen kollokaatin luontoaiheiseen ryhmään. Kyseiset kollokaatit tukevat yleistä havaintoa siitä, että suomalaiset korostavat matkailuesitteissään luontoa. Myös Rurun kollokaateissa oli liikkumiseen viittaava kollokaatti *улица*, (’katu’), mutta liike tapahtui väestökeskittymässä, *по улице* (’kadulla, katua pitkin’).

5.8.2 Matkustus: путь, путешествовать

Liikkumista laajemmassa mittakaavassa edustivat rakenteet *по пути* sekä *путешествовать* (’matkalla’ ja ’matkustaa’). Yleensä *путешествовать* kollokoit *no*-preposition kanssa, kun teksti kuvaa matkustusta jossakin, esimerkiksi *по миру*, (’maailmalla’) *по России* (’Venäjällä’). Huomionarvoista on myös se, että *путешествовать* voi viitata myös kävellen liikkumiseen polulla, kuten esimerkki 19 osoittaa.

(19)

Любители пеших прогулок могут путешествовать по живописной тропе...

(=Kävelyretkistä pitävät voivat mennä maalauksellista polkua pitkin...)

(Ruru: *ribaikalorigtravel-soul, Притяжение Байкала. Туристический путеводитель*)

Lisäksi kävi ilmi, että eräissä konteksteissa verbi esiintyy gerundimuodossa *путешествуя* (*no*) (’matkustaessa’). Siksi katson, että muoto vastaa Firussa olevaa *no пути* -rakennetta (esim. *no пути в Хельсинки*, ’matkalla Helsinkiin’). Rakenteet *no пути* sekä *путешествуя no* ovat oiva esimerkki lähes synonyymisistä rakenteista Firun ja Rurun välillä, mikä voi selittyä suomen kielen interferenssillä.

Matkustamiseen liittyviksi kollokaateiksi voi myös luokitella etäisyyttä kuvaavat Rurun *далее* ja Firun *соседство* ('kauempana' ja 'naapurusto') Perusmerkityksensä lisäksi (esim. *далее по Арбату*, 'kauempana Arbatilla') *далее* esiintyy merkityksessä "sen jälkeen", kuten esimerkiksi 20 käy ilmi.

(20)

Стоимость: 12 рублей по городу, далее- в зависимости от расстояния.

(=Hinta: 12 ruplaa kaupungin alueella, sen jälkeen riippuen etäisyydestä.)

(Ruru: *ruputevolgogradoblast2013, 100 лучших мест Волгоградской области*)

Sitä vastoin Firussa esiintyi *соседство*, jonka avulla kerrotaan tietyn asian sijaitsevan lähellä. Esimerkiksi (21) Saariselän matkailukeskus on kansallispuiston "naapurissa":

(21)

Горнолыжный курорт Саариселькя - это компактный туристический городок в окружении сопок по соседству с Национальным парком Урхо Кекконена.

(=Saariselän hiihtokeskus on pieni tuntureiden ympäröimä matkailukeskus, joka sijaitsee Urho Kekkonen Kansallispuiston vieressä.)

(Firu: *trputeinariСилаИнари, Сила Инари - в природе*)

On myös huomattava, että KeyFissä on kaksi adverbia, jotka viestivät läheisestä sijainnista, *поблизости* sekä *вблизи*. Täten tulkitseen, että käännosteksteissä korostetaan lyhyttä etäisyyttä kohteeseen.

5.8.3 Erilaisia palveluita: услуга, программа, гид, спорт

Firussa palveluihin viittaavat muun muassa *услуга* ('palvelu') sekä *гид* ('opas'). Ensiksi mainitun avulla esiteltiin pääasiassa palvelun luonnetta (esim. *услуги по размещению и питанию*, 'majoitus- ja ravintolapalvelut'). Kollokaatti *гид* puolestaan kuvaili yleensä oppaan erikoisosaamista, kuten *гид по гребле на байдарке* ('melontaopas'). Esitteissä matkailijoita kehoitettiin myös toimimaan oppaan kanssa, mikä näkyy esimerkissä 22. Tällaiset kontekstit heijastelevat suomalaisten palvelualttiutta.

(22)

А так же предлагаем сафари на квадроциклах, велопоходы и походы на рыбалку с гидом по озерам и в суровые места реки Кюмийоки.

(=Tarjoamme myös opastettuja mönkijäsafareita sekä pyörä- ja kalaretkiä järvellä ja Kymijoen jylhissä maisemissa.)

(Firu: trputeLahtiGuide16, Guide 2016)

Rurussa palveluita edustaa *no*-preposition kanssa kollokoiva *программа* ('ohjelma'), joka kertoo muun muassa erilaisista palveluista, esim. *программа по восстановлению здоровья*, ('kuntoutusohjelma') sekä *отдых по тематическим программам*, joka viittaa 'teemaohjelmaan'.

Luokittelin myös Rurun kollokaatin *спорт* ('urheilu') palvelu-ryhmään. Alun perin en hyväksynyt sanaa kollokaattilistaan, sillä urheilu on matkailijoille suunnattu aktiviteetti. Päätin kuitenkin toisin konkordanssianalyysin jälkeen. Vaikka jotkin kollokaatin konteksteista liittyvät matkakohteiden palvelutarjontaan, toisissa teksteissä tulkitsin urheilua mainostettavan tapahtumana, joka houkuttelisi matkailijoita. Olennainen ero tapahtuman ja aktiviteetin välillä on se, että matkailijat eivät todennäköisesti itse osallistu esimerkissä 23 mainittuihin kisoihin.

(23)

Здесь неоднократно проводился финал чемпионата России по горнолыжному спорту.

(=Täällä on usein järjestetty alppihiihdon Venäjän mestaruuden finaali.)

(Ruru: ruruteSibir2010, Добро пожаловать в Сибирь)

5.8.4 Tietoa matkailijalle: бюро, путеводитель

On myös kollokaatteja, jotka tulkitsin liittyvän viestintään matkailijan ja kohteen välillä. Harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta *туризм* ja *no* kollokoivat *бюро по туризму* -rakenteena, jonka voi kääntää suomeksi 'matkatoimisto'.

Kollokaateista *заявка*, 'ilmoitus', sen sijaan esiintyi usein ilmaisussa "*no предварительной заявке*", mikä kuvaa kohteen olevan avoinna ennakkotilauksesta. Mielenkiintoista tosin on se, että vaikka *заявка* ei esiinny Rurun kollokaateissa, *no*-preposition Firun ja Rurun yhteisiin kollokaatteihin lukeutuu *заказ*. Oletin, että Rurun *по заказу* -lausekkeet viittaisivat

samankaltaiseen "avoinna tilauksesta" -kaltaiseen ajatukseen, mutta useat kontekstit kuvasivat arvovaltaisen henkilön käskyä tai toivetta, mikä ilmenee esimerkiksi 24. Niinpä tieto ennakkotilauksesta korostuu käännöksissä.

(24)

Казанский купец Александров был ценителем высокого искусства. По его заказу петербургский архитектор Генрих Руш построил ультрасовременное многоэтажное здание в стиле эклектики.

(=Kazantilainen kauppias Aleksandrov oli suuri taiteen ystävä. Hänen tilauksestaan pietarilainen arkkitehti Heinrich Rusch rakensi erittäin modernin kerrostalon, joka edustaa eklektististä tyyliä.)

(Ruru: ruruteTatarstan, Путеводитель Татарстан)

Kollokoidessaan *no*-preposition kanssa Rurun *путеводитель*-substantiivi ilmaisee, minkä kohteen matkaesitteestä on kysymys. Oletin, että kollokaatin yleisyyden selittyvän sillä, että Venäjällä olisi vähemmän matkailijoille suunnattuja matkailuneuvontapisteitä kuin Suomessa. Oletus osoittautui vääräksi, koska esimerkiksi Pietarin kaupungilla on virallinen matkailuneuvonta (Pietari 2019: www). Konkordanssianalyysikään ei paljastanut, mistä *путеводитель*-sanan yleisyys voisi johtua. On mahdollista, että Suomessa matkailijaa kehoitetaan kääntymään matkailuneuvonnan puoleen, ja Venäjällä matkailuesitteellä on suurempi painoarvo. Tätä väitettä tukee esimerkiksi edellä mainittu *бюро по туризму* -rakenne, mutta myös KeyFissä oleva substantiivi *информация* ('tieto'). Kyseinen sana esiintyy usein muun massa ilmaisuissa *дополнительная информация* sekä *туристическая информация* ('lisätieto' ja 'matkailuneuvonta').

Firun ja Rurun teksteissä tarjottiin myös faktatietoa matkailijoille. Firun tekstit tyypillisesti korostivat korkeutta (*Пятая по величине церковь в Финляндии*, 'Suomen viidenneksi suurin kirkko') tai suuruutta (*четвертое по величине озеро Европы*, 'Euroopan neljänneksi suurin järvi'). Rurun esitteissä sitä vastoin vedottiin erilaisiin lähteisiin, kuten historiallisiin (*по историческим данным*), virallisiin (*по официальным данным*) sekä viestinten tietoihin (*по данным СМИ*).

Rurussa esiintyi myös ilmaus *по причине*, 'jostain syystä'. Kyseessä on dativirakenne, jota suomen kielessä ei ole. Siksi oletin, että suomenkielinen ajatus "jostain syystä" on ilmaistu käännöksissä *из-за*-preposition avulla, joka olisi suomen kielen rakenteelle suurempi vastine. Näin ei kuitenkaan ollut.

Kävi ilmi, että *из-за*-preposition suhteellinen frekvenssi oli 0,08, kun taas Rurussa vastaava lukema oli 0,2. Prepositio siis esiintyi suhteellisesti paljon harvemmin Firussa kuin Rurussa. Ilmiö indikoi sitä, että Rurun teksteille on Firun tekstejä tyypillisempää selittää syy-seuraus-suhteita.

5.8.5 Operatiiviset ilmaukset: по душе, по праву

Matkailutekstille tyypilliseksi operatiiviseksi kieleksi luokittelin kollokaatit *душа*, sekä *право* ('sielu' ja 'oikeus / syy'). Oli yllättävää, että *душа* nousi esille nimenomaan Firusta, sillä arvelin, että tunnettu ilmaus *русская душа* ('venäläinen sielu') toistuisi Rurussa. KeyFin konkordansseja havainnoidessa kävi ilmi, että *по* ja *душа* muodostavat rakenteen, joka kannustaa matkailijaa tekemään sitä, mikä häntä kiinnostaa. Esimerkiksi (25) Himoksen ja Jämsän matkailuesitteessä asia ilmaistaan näin:

(25)

Выбирайте то, что вам по душе- и пусть культурная жизнь захватит вас!

(=Valitkaa se, mikä teitä huvittaa ja antakaa kulttuurielämän viedä teidät mennessään!)

(Firu: *trputehimosjämsäreghimjäm15, Регион Химос и Ямса. Зима-лето*)

По-preposition kollokaateista Rurussa vastaavanlaista kehotusta löytenyt. Sen sijaan *право*-kollokaatin kontekstit (esimerkki 26) paljastavat, että jotain tiettyä kohdetta kehutaan.

(26)

А природной жемчужиной края по праву считается озеро Селигер.

(=Ja Seliger-järveä ei suotta pidetä alueen luonnon helmenä.)

(Ruru: *rutetveroblast2010: Путеводитель Тверь и тверская область*)

Ilmauksen *по праву* voi kääntää sanoilla 'syystäkin' tai 'ei suotta'. Tietyn kohteen ylistäminen voidaan tulkita eräänlaiseksi mainokseksi tai kehotukseksi vierailta kohteessa.

5.8.6 Kertomuksia: легенда, рецепт

Osa *no*-preposition kollokaateista KeyRusissa muodostivat kertomukset-ryhmän, jolle ei löytynyt KeyFissä vastinetta. Huomioni kiinnittyi *предание*- sekä *легенда*-sanoihin ('tarina' ja 'legenda'), jotka esiintyivät aina rakenteissa *по преданию* sekä *по легенде* ('tarinan-' tai 'legendan mukaan'). Tämä viittaa ilmeisesti venäläisten mieltymyksen menneisyyden tarinoihin. Osittain joukkoon voi myös lisätä *рецепт*-kollokaatin ('resepti'), joka toisinaan edustaa vanhan kansan perinteitä, kuten esimerkistä 27 nähdään.

(27)

Блюда готовятся по старинным русским рецептам согласно сезону.

(=Ruokalajit valmistetaan vanhojen venäläisten reseptien mukaan vuodenajasta riippuen.)

(Ruru: rurplevladimiroblast, Путеводитель по Владимирской области)

Esimerkki 27 myös havainnollistaa kollokaattien luokittelun vaikeutta. Periaatteessa *рецепт* olisi voinut sopia myös operatiivisten sanojen joukkoon, sillä olettaisin, että perinteikkäillä resepteillä halutaan houkutella kulinaristeja.

5.8.7 Projekti: работа

Toinen vain Rurun kollokaateista muodostunut ryhmä oli "projektit", jonka kollokaatteihin lukeutuivat *работа*, *инициатива* sekä *архитектор* ('työ', 'aloite' ja 'arkkitehti'). Näistä *работа* kuvasi hankkeen aloittamista (*работы по созданию медиацентра*, 'mediakeskuksen perustamistyöt') ja restaurointia (*работа по реставрации стены*, 'muurinkunnostustyöt'). Jotkut konteksteista viittasivat myös kohteen suojeluun sekä tutkimukseen (esimerkki 28).

(28)

Ведутся работы по восстановлению численности редких видов животных.

(=Harvinaisten eläinlajien elvyttämiseksi tehdään töitä.)

(Ruru: rubukletkerzhenskinatspark2010, Заповедник Керженский)

Kollokaatit *инициатива* 'aloite' sekä *архитектор* 'arkkitehti' eivät tarjonneet kovinkaan kiintoisaa tutkimusmateriaalia. Ensiksi mainittu kuvasi jonkin tahon aloitetta (*по инициативе*) ja toinen arkkitehdin projekteja (*по проекту известного архитектора*). Kyseiset kollokaatit kuitenkin tukevat kertomus-ryhmästä tehtyä havaintoa siitä, että Rurun teksteissä painottuu menneisyys.

5.9 Partikkelit: yleiskatsaus avainsanoista

KeyFissä partikkeleita oli neljä, kun taas KeyRusissa niitä esiintyi seitsemän. KeyFin listalla on *также* ('myös') sekä *и* ('myös' / 'ja'), mikä voisi viitata siihen, että käänöksissä painotetaan palveluiden runsautta. Rurussa puolestaan oli sekä *только* että *лишь*, jotka molemmat voidaan suomentaa sanalla *vain*. Mahdollisesti näillä sanoilla on haluttu korostaa palveluiden erityislaatua.

5.10 Partikkeleiden erityispiirteitä: не

Kuten Haapaniemi ja Lukander kirjoittavat, matkailuesitteistä tulisi välttää negaatioita (ks. luku 2.3). Tämän vuoksi KeyRusin *не*-kieltopartikkeli vaikutti mielenkiintoiselta tutkimuskohteelta. Voisi olettaa, että *не*- ja *ни*-kieltosanojen korostuminen KeyRusissa indikoisi sitä, että alkuperäisvenäläiset esitteet olisivat sävyltään negatiivisempia kuin käänökset. Tutkimatta kollokaatteja ja konkordansseja asiasta ei kuitenkaan saisi varmuutta. Taulukosta 20 käy ilmi *не*-partikkelin esiintyvyys Firussa ja Rurussa.

Taulukko 20. He-lemman esiintyvyys Firussa ja Rurussa

	abs. frekvenssi	suht. frekvenssi (ipm)
Firu	719	2649,78
Ruru	1922	5180,02

Taulukko 21. He-lemman kollokaatit Firussa

RYHMÄ	KOLLOKAATTI	L3	L2	L1	R1	R2	R3	Summa	LL
ohjeistus	пропустить	0	0	0	5	1	0	6	11,87
ohjeistus	поздний	0	0	0	12	0	0	12	10,5
ohjeistus	вред	0	1	0	0	3	2	6	5,89
ohjeistus	также	0	0	2	0	3	0	5	6,13
operatiivi	требоваться	0	0	1	14	0	0	15	13,43
operatiivi	нужно	0	0	0	13	0	1	14	8,53
verraton	равный	2	0	0	0	2	2	6	6,5
muut	слишком	0	0	0	5	2	3	10	5,24

Taulukko 22. He-lemman kollokaatit Rurussa

RYHMÄ	KOLLOKAATTI	L3	L2	L1	R1	R2	R3	Summa	LL
operatiivi	мешать	1	0	0	13	0	0	14	13,48
operatiivi	далеко	0	2	16	0	1	0	19	14,9
sävyero	мочь	4	4	13	52	6	2	81	23,45
sävyero	знать	2	0	3	23	1	0	29	14,97
verraton	никак	0	0	12	0	0	0	12	21,06
verraton	ни	9	3	0	0	17	5	34	17,16
muut	чтобы	0	12	15	0	0	2	29	18,39
muut	пока	1	8	8	0	0	1	18	13,27
muut	где	4	7	7	0	0	4	22	12,62
muut	совсем	0	0	13	5	0	0	18	12,61

Taulukot 21 ja 22 näyttävät, että jälleen kollokaattiryhmillä on yhteisiä teemoja, kuten operatiivit ja verrattomuus. Yhtenäisyys ei ole yllättävää, sillä matkailuesitteet pyrkivät houkuttelemaan matkailijoita.

Sen sijaan Firussa painottuvat ohjeistavat adjektiivit ja Rurussa sävyerot. Ilmiö viittaa jälleen suomalaisten avuliaisuuteen, mutta ”sävyero” ei ollut yhtä selkeä määritellä. Asiaan vaikutti todennäköisesti se, että Rurun matkailulehdissä oli enemmän henkilökohtaisia mielipiteitä kuin Firun lehdissä.

5.10.1 Huolettomuus: *требоваться, нужно, мешать, далеко*

Kollokoidessaan *требоваться*- ja *нужно*-sanojen (’vaadita’ ja ’tarpeellinen’) kanssa *не* esiintyy Firussa konteksteissa, joissa matkailijaa kehoitetaan olemaan huolelta. Kuten esimerkistä 29 käy ilmi, toisinaan kehotuksiin on liitetty huumoria.

(29)

Не нужно быть тюленем, чтобы окунуться в воду и выйти из нее сухим.

(=Ei tarvitse olla hylje pulahtaakseen veteen ja noustakseen sieltä kuivana ylös.)

(Firu: *trputekolizimakoli 14, ЗумаКоли*)

Hieman vastaavanlaisesti *требоваться* ja *не* rohkaisevat lukijaansa kokeilemaan erilaisia aktiviteetteja. Esimerkissä 30 vieraita houkuttelee paintballin pariin seuraavasti:

(30)

Поскольку для участия не требуется опыта игры или стрельбы, также дети и подростки могут в полной мере насладиться пейнтболом.

(=Osallistumiseen ei vaadita aiempaa kokemusta, joten myös lapset ja nuoret voivat nauttia täysin rinnoin paintballista.)

(Firu: trputehimosjämsäregzimlet16, Регион Химос и Ямса. лето-зима)

Sen sijaan Rurussa jotkut *мешать*-kollokaatin ('häiritä') kontekstit viestivät, että matkailija saa olla kaikessa rauhassa (esimerkki 31).

(31)

Насыщенный морской воздух, крики чаек и шум прибоя убаюкивают, а редкие прохожие не мешают погрузиться в философские размышления и мысли о вечном.

(=Raikas meri-ilma, kirkuvat lokit sekä meren tyrskyt lumoavat, eivätkä satunnaiset ohikulkijat häiritse uppoutumista filosofiseen pohdintaan ikuisuudesta.)

(Ruru: rurutesochi2015, Путеводитель Сочи)

Kollokaateista *далеко* ('kaukana') puolestaan esiintyi usein *не*-partikkelin kanssa rakenteena *далеко не*, jonka ydinajatus on kuvata kohteen laajaa tarjontaa, kuten näemme esimerkistä 32.

(32)

Звонкое сияние красок в экспозиции "Хрусталь. Лаковая миниатюра. Вышивка", самобытный, ностальгический "Старый Владимир"- это далеко не полный перечень музейного многообразия.

(=Värien sulosointuja Kristalli. Lakattu miniatyyri. Kirjailu - näyttelyssä, nostalginen ja ainutlaatuinen Vanha Vladimir; eikä tässä ole läheskään kaikki museoidemme kirjosta.)

(Ruru: rurutevladimiroblast, Путеводитель по Владимирской области)

5.10.2 Ohjeistus: пропустить, также, вред, поздний

Firun kollokaateista neljä muodosti ryhmän, jonka konteksteita nousee esille matkailijoille suunnattuja neuvoja. Esimerkiksi *пропустить*-verbin ('jättää väliin') konteksteissa kehoitetaan huomioimaan tarjouksia tai tapahtumia. Adjektiivi *поздний* ('myöhäinen') puolestaan esiintyy komparatiivimuodossa ja neuvoo matkailijaa tekemään varaukseen tiettyyn ajankohtaan mennessä (esimerkki 33). Kollokaateista *вред* ja *также* ('vahinko' ja 'myös') puolestaan ohjaavat matkailijaa toimimaan niin, ettei tämä aiheuttaisi muille ikävyүksiä (esimerkki 34).

(33)

На активитеты стоит записаться не позднее чем за день до 18.00.

(=Aktiviteetteihin kannattaa ilmoittautua viimeistään edellisenä päivänä klo 18.00 mennessä.)

(Firu: *trputelprimagosaimaa, Регион Ланпееенранта и Иматра 2016*)

(34)

Наслаждайтесь дарами финской природы, при условии, что это не нанесёт ей вреда и не беспокоит других!

(=Nauttikkaa suomalaisen luonnon antimista, kunhan ette vahingoita luontoa ettekä häiritse muita!)

(Firu: *trputerohjтааравнины2015, Равнины силы и успеха*)

5.10.3 Vertaansa vailla: равно, ни, никак

Vaikka Rurun kollokaateissa esiintyi kieltopronominit *ни* ja *никак*, yleensä ne esiintyivät myönteisissä konteksteissa. Esimerkistä 35 näemme, kuinka tataarien ruokakulttuuria kuvaillaan ainutlaatuisiksi.

(35)

Татарская кухня по-своему уникальна и не похожа ни на одну другую.

(=Tataarikeittiö on itsessään ainutlaatuinen, eikä sille löydy muualta vastinetta.)

(Ruru: *ruru_kazan, Необычная Казань*)

Myös jotkut *никак*-pronominin konteksteista ilmaisivat myönteisesti, että tietyllä ilmiöllä ei ole mitään yhteyttä kielteiseen ajatukseen, mikä näkyy esimerkissä 36.

(36)

Хотя Карелия расположена недалеко от обеих российских столиц, она сохраняет своеобразие, которое никак не соотносится с понятием "провинциальность".

(=Vaikka Karjala ei sijaitse kaukana Pietarista ja Moskovasta, alue on säilyttänyt omaleimaisuutensa, jota ei mitenkään voi kuvailla syrjäseutumaiseksi.)

(Ruru: *ruputemuzejizbirissk2012, Музей изобразительных искусств Республики Карелия. Петрозаводск*)

Hieman samankaltaisesti Firun kollokaateista *равно* ilmoittaa *не*-partikkelin kanssa, että jollekin ilmiölle ei löydy 'vertaista'. Saariselän esitteessä (esimerkki 37) mainostetaan paikallisen luonnon ainutlaatuisuutta.

(37)

Мы покажем Вам нетронутую первозданную природу и уникальные пейзажи, равные которым Вы не найдете: вершины сопок, заснеженный лес, скованные прозрачным льдом озера и реки.

(=Näytämme teille koskemattoman ikivanhan luonnon sekä ainutlaatuiset maisemat, joille ette löydä vertaista: tunturien huiput, lumen peittämät metsät, läpinäkyvän jään kahlitsemat järvet ja joet).

(Firu: *tr_pute_Saariselka_garmonija_2011, Саариселькя_в гармонии с природой*)

5.10.4 Eri sävyjä: мочь, знать

Rurun *мочь*- ja *знать*-verbien ('voida' ja 'tietää') sekä *не*-partikkelin yhteisistä konteksteista oli vaikeaa löytää yhtenäisiä ajatusmalleja. Erilaisista taivutusmuodoistakaan ei ollut apua, joten päätin tarkastella kontekstien yleistä sävyä. Käytin kolmea sävyluokkaa, positiiviset, neutraalit ja negatiiviset, joiden karkeitä määritelmiä havainnollistan esimerkkien avulla. *Мочь*-verbin konteksteista 43 oli positiivisia, 23 neutraaleja ja 14 negatiivisia. Verbin *знать* vastaavat luvut olivat 7 positiivista, 12 neutraalia ja 5 negatiivista.

Positiivisissa konteksteissa kehu ilmaistiin kieltämällä negatiivinen ilmiö tai rajoitus, mikä näkyy esimerkiksi Volgogradin matkailuesitteessä (38).

(38)

На соревнования могут приехать не только рыбаки, но и те, кто не имеет никакого отношения к этому занятию. [...] [они] смогут поучаствовать в разнообразных веселых конкурсах и викторинах.

(=Paikalle voivat tulla kalastajien lisäksi ne, jotka eivät osallistu itse kisoihin. [...] [He] voivat osallistua erilaisiin hauskoihin kisoihin ja tietovisoihin.)

(Ruru: rurplevolgogradoblast2013, 100 лучших мест Волгоградской области)

Neutraaleista konteksteista oli vaikeaa sanoa, oliko ajatus kokonaisuutena myönteinen vai kielteinen, kuten näemme esimerkistä 39. Kontekstissa puhuja ei osaa arvioida tietyn ilmiön vaikutuksia matkailualaan. On huomattava, että yleensä neutraalit ja negatiiviset kontekstit esiintyivät aikakauslehdissä, joissa erilaiset henkilöt kertoivat omista mielipiteistään ja kokemuksistaan. Negatiivisissa konteksteissa on markkinoinnin kannalta ongelmallista se, etteivät ne herätä myönteisiä mielikuvia matkailijassa. Esimerkissä 40 puhuja hämmästelee, että venäläiset eivät tiedä mitään Krimin matkailun infrastruktuurista.

(39)

Не могу сказать, что это очень сильно повлияло в целом на туризм как на отрасль.

(=En voi sanoa, että tämä yleisellä tasolla vaikutti voimakkaasti matkailualaan.)

(Ruru: rurtagotdyhvRossii2014, Отдых в России и странах ближнего зарубежья)

(40)

Для меня было полнейшим удивлением, что они совсем не знают нашу туристическую инфраструктуру.

(=Minulle tuli täytenä yllätyksenä se, että he eivät tiedä mitään matkailualamme rakenteista.)

(Ruru: rurtagotdyhvRossii2014, Отдых в России и странах ближнего зарубежья)

5.11 Pronominit: yleiskatsaus avainsanoista

KeyRusissa esiintyi 18 pronominia, joihin lukeutui muun muassa persoonapronomineja (mm. *она*, 'hän'), relatiivipronomineja (mm. *что*, 'mitä'), demonstratiivipronomineja (mm. *этом*, 'tämä'), indefiniittinen *когда-то* ('joskus'), sekä possessiivipronomini *наш*, ('meidän').

Kuten luvussa 4.2.2 todettiin, pronomien määrällinen ero osakorpusten välillä voi selittyä suomen kielen interferenssillä. Lähtökieli on vaikuttanut siten, että KeyFissä on enemmän substantiiveja ja vähemmän pronomineja kuin KeyRusissa. On myös huomattava, että vaikka viittaa avainsanalistoihin, katson ilmiön koskevan yleisesti Firua ja Rurua.

5.12 Pronominien erityspiirteitä: **ВЫ**

Pronomineista Firussa korostui ainoastaan persoonapronomini *вы* ('te'), minkä vuoksi valitsin sanan tarkempaan analyysiin. Kuten luvussa 2.4 todettiin, matkailuesitteissä lukijan henkilökohtainen puhuttelu on olennaista. Firun esitteiden kääntäjät ovat nähtävästi huomioineet kohdekulttuurin hyvin, sillä Venäjällä on tyypillistä teititellä. Pronominin frekvenssit on esitelty taulukossa 23.

Taulukko 23. Вы-lemman esiintyvyys Firussa ja Rurussa

	abs. frekvenssi	suht. frekvenssi (ipm)
Firu	1149	4230.81
Ruru	1046	2819,10

Taulukko 24. Вы-lemman kollokaatit Firussa

RYHMÄ	KOLLOKAATTI	L3	L2	L1	R1	R2	R3	Summa	LL
interaktio	интересовать	0	0	1	4	2	0	7	7,14
interaktio	познакомить	0	0	5	2	0	0	7	5,58
interaktio	приветствовать	0	0	4	2	0	0	6	7,14
neuvo	то	9	3	6	0	0	4	22	8,45
neuvo	получить	0	0	0	14	6	1	21	5,6
retoriikka	ли	1	1	28	0	0	0	30	28,06
retoriikka	знать	0	13	0	3	0	2	18	12,84
retoriikka	бы	0	1	10	8	1	3	23	8,31
muut	какой	1	10	1	0	0	0	12	9,47
muut	переехать	0	0	0	6	0	0	6	5,57

Taulukko 25. Вы-lemman kollokaatit Rurussa

RYHMÄ	KOLLOKAATTI	L3	L2	L1	R1	R2	R3	Summa	LL
interaktio	порадовать	0	0	5	3	0	0	8	6,38
interaktio	встретить	0	0	1	8	7	0	16	6,72
interaktio	который	4	9	31	0	0	0	44	7,05
neuvo	но	10	5	0	0	0	0	15	13,58
muut	отвлечь	3	0	0	3	0	0	6	8,99
muut	чтобы	1	1	8	0	0	2	12	8,73
muut	понять	0	0	0	2	4	0	6	5,3

Taulukot 24 ja 25 osoittavat, että sekä Firun että Rurun esitteissä suositaan vahvaa interaktiota matkailijoiden kanssa (esim. neuvot ja interaktio -ryhmät). Käännösten erityispiirteenä puolestaan esiin nousee retoriikka-ryhmä, jota Rurussa ei ole. Taustalla voi vaikuttaa se, että *ли*-kysymyspartikkeli ('-ko, -kö,') on kirjakieltä, joten kyseessä lienee Bakerin luonnehtima käännösuniversaali kirjakielisten ilmausten suosimisesta (ks. luku 3.3.1).

5.12.1 Retoriikka: *знать, ли, бы*

Firusta nousi esiin kollokaatteja, jotka muodostavat operatiivisille teksteille tyypillisiä retorisia kysymyksiä (ks. luku 2.3). Yleensä kollokaatit *знать* ja *ли* ('tietää' sekä '-ko, -kö') muodostavat "tiesittekö"-kysymyksen, joka esiintyy muun muassa esimerkissä 41.

(41)

Знаете ли вы, что финская лодка динги изначально создавалась для Олимпийских игр в Хельсинки 1952 года?

(=Tiesittekö, että suomalainen kevytvene suunniteltiin alun perin Helsingin olympialaisiin 1952?)

(Firu: trmagfinthisisfinland2016, Petra Theman, Это Финляндия)

Partikkeli *бы* ('-isi') puolestaan esiintyy konteksteissa, joissa käytetään toisenlaisia retorisia kysymyksiä. Niiden ajatus on ehdottaa tuttavallisesti jotain aktiviteettiä, kuten näkyy esimerkistä 42.

(42)

Что бы вы сказали о купании в сауне, построенной из льда, в автобусе или на полках обильной сауны у подножия сопки?

(=Mitäs sanoisitte, jos mentäisiin jääsaunaan, bussisaunaan, tai liikkuvan saunan lauteille tunturin juureen?)

(Firu: trmagKuusamokurort2008, Matkailulehti Ruka)

Joissain esitteissä (esimerkki 43) retorisisella kysymyksellä puolestaan ilmoitetaan, että matkailijan haaveet toteutetaan.

(43)

В чем бы вы ни нуждались- будь то чашка кофе, размещение, развлечения или сувениры- в нашем регионе есть из чего выбрать.

(=Mitä ikinä sitten tarvitsettekaan, oli se sitten kuppi kahvia, majoitusta, hauskanpitoa tai matkamuistoja, meillä on mistä valita.)

(Firu: trputehimosjämsäreghimjäm15, Регион Химос и Ямса. Зима-лето 2015)

5.12.2 Kohtaaminen: приветствовать, интересоваться, который

Joidenkin kollokaattien kontekstit viittasivat vieraiden kohtaamiseen. Terveittäjä saattoi olla matkakohde (Ruka), aktiviteetti (*подъемник*, 'hiihtohissi') tai henkilökunta (*персонал*). Firussa käytettiin usein verbiä *приветствовать* ('terveittää'), kun taas Rurussa vastaavaa ilmiötä kuvaa *встретить* ('tavata'), mikä käy ilmi esimerkistä 44.

(44)

В выходные дни Петергоф многолюден, здесь проходят различные увеселительные мероприятия, и вы можете встретить актеров, одетых в костюмы петровской эпохи.

(=Viikonloppuisin Pietarhovissa riittää ihmisiä. Täällä järjestetään erilaisia iloisia tapahtumia, ja voitte tavata näyttelijöitä, jotka ovat pukeutuneet Pietari Suuren aikaisiin pukuihin.)

(Ruru: piter_arrivo, Санкт-Петербург)

Lisäksi Firussa palvelut ja tapahtumat yleensä "kiinnostavat" (*интересовать*) matkailijaa, kun taas Rurussa vastaavat tekijät "ilahduttavat" (*порадовать*) häntä. Eron voi havaita esimerkeistä 45 ja 46.

(45)

Так же при отеле имеется ресторан, который может порадовать вас украинской, узбекской и итальянской кухнями.

(=Hotellin vieressä on myös ravintola, joka ilahduttaa teitä ukrainalaisilla, uzbekkilaisilla ja italialaisilla ruokalajeilla.)

(Ruru: *riputespakrim, SPA-туризм. Крым*)

(46)

К счастью, у Вас в руках буклет, в котором Вы найдете интересующие Вас события.

(=Onneksi käsissänne on esite, josta löydätte teitä kiinnostavia tapahtumia.)

(Firu: *trputejvkvisitjvk, Туристический буклет.*)

Aluksi *который*-relatiivipronominia ('joka') oli haastavaa luokitella, sillä konteksteista oli vaikeaa löytää yhtenäisiä kuvioita. Tarkkailin esimerkiksi sitä, esiintyisikö *который* Rurun konteksteissa niin kutsuissa kiilalauseissa, mutta tämäkin ilmiö osoittautui harvinaiseksi. Päätin luokitella *который*-sanana interaktioksi, kolmessa neljästä kontekstista esitellään luettavaa lehteä tai esitettä (esimerkki 47).

(47)

Путеводитель, который вы держите в руках, - это уникальное издание, ценность которого простирается за пределы помощи в навигации по городу.

(=Esite, jota pitelette käsissänne, on ainutlaatuinen julkaisu, joka nousee arvoon arvaamattomaan suunnistaessanne kaupungilla.)

(Ruru: *riputesochi2015, Путеводитель Сочи*)

Lopuksi tarkastelin *вы*- ja *который*-sanojen yhteisiä konteksteja sekä Firussa että Rurussa. Taivutusmuotojen osuuksia (taulukko 26) vertailemalla havaitsin, että Firussa *вы*-pronominin perusmuodon osuus oli suhteellisesti suurempi Firussa kuin Rurussa.

Taulukko 26. Вы-lemman taivutusmuodot Firussa ja Rurussa

	Firu (kpl)	Firu (%)	Ruru (kpl)	Ruru (%)
вы	18	62	23	55
вас	2	7	9	21,5
вам	8	28	9	21,5
вами	1	3	1	2
Yhteensä	29	100	42	100

Konteksteja tarkemmin tutkimalla havaitsin, että Firussa puhuteltava matkailija on aktiivinen toimija, kun taas Rurussa matkailija on tekemisen kohde. Esimerkiksi vaelluksesta kertovassa matkailuesitteessä (esimerkki 48) matkailija havaitsee itse eläimet.

(48)

Животные, которых вы увидите на природе, абсолютно дикие и проживающие на воле.

(=Eläimet, joita näette luonnossa, elävät täysin vapaana.)

(Firu: *trputepeshtur, Гид по новому туризму*)

Sen sijaan Rurun Moskovasta kertovassa esitteessä (esimerkki 49) Tverskaja-katu saattaa matkailijan kohteeseen.

(49)

Выйдя с Красной Площади и пройдя Манежную площадь, вы попадете на Тверскую улицу, которая приведет вас к ресторану "кафе Пушкин" на Тверском бульваре.

(=Lähdettyänne Punaiselta torilta ja käveltyänne Maneesiaukion läpi saavutte Tverskaja-kadulle, joka vie teidät Tverskaja bulvarilla sijaitsevaan Kafe Pushkin –ravintolaan.)

(Ruru: *moskva_arrivo, Москва*)

Vastaavanlainen ajatus matkailijan saattamisesta ilmaistaan Firussa *познакомить*-verbin (‘tutustuttaa’) avulla, mikä ilmenee esimerkistä 50.

(50)

Выставка познакомит вас с работами финских мастеров, художников, а также любителей, работающих по дереву.

(=Näyttely tutustuttaa teidät suomalaisten taitureiden, sekä taiteilijoiden että harrastajien puutöihin.)

(Firu: trputekeskarvisitkeskar, Central Karelia)

5.12.3 Hyödyllisiä neuvoja: то, получить, но

Jälleen sekä Firussa että Rurussa oli kollokaatteja, jotka esiintyivät matkailijaa neuvovissa konteksteissa. Näistä en syvenny *получить*-verbiin ('saada'), sillä sen kontekstit ovat samankaltaisia kuin luvussa 5.14.4.

Toinen Firun kollokaateista, *то*, esiintyy yhdessä *если*-sanalla jos–niin-rakenteessa. Ilmiö on havaittavissa muun muassa Kolin kansallispuiston esitteessä (esimerkki 51).

(51)

Если вы решите заночевать в одном из гостевых домиков национального парка, то вы легко можете оказаться в старой лесной хижине или небольшой усадьбе на склоне горы.

(=Jos päätätte yöpyä yhdessä kansallispuiston mökeistä, niin voitte päätyä vanhaan metsämökkiin tai pieneen maalaistaloon mäen rinteellä.)

(Firu: trputekolinatspark2013, Национальный парк Коли)

Toisinaan *то*-pronominin voi suomentaa sanalla 'se'. Yleensä näissä tapauksissa pronominin viittaus paljastuu myöhemmin samassa virkkeessä, kuten esimerkki 52 osoittaa.

(52)

Хочется купить именно то, что вы давно искали для себя, или встретить неожиданную находку для того, кого хотите порадовать сувениром из Тампере?

(=Haluatteko ostaa juuri sitä, jota olette kauan etsineet itsellenne, vai tehdä odottamattoman löydön sille, jota haluatte ilahduttaa tamperelaisella tuliaisella?)

(Firu: tampere14, регион Тампере)

Rurussa sen sijaan *но*-partikkeli ('mutta') kääntää virkkeen sävyn positiiviseksi. Esimerkiksi pietarilaisessa esitteessä (esimerkki 53) kerrotaan venäläisistä seuraavasti:

(53)

Русский человек кажется на первый взгляд замкнутым, но после знакомства вы сразу поймете, насколько искренны, доброжелательны, гостеприимны русские люди.

(=Venäläiset saattavat ensisilmäyksellä vaikuttaa sulkeutuneilta, mutta tutustuttuanne heihin huomaatte heti, kuinka vilpittömiä, hyväntahtoisia ja vieraanvaraisia venäläiset ovat.)

(Ruru: piter_arrivo, Санкт-Петербург)

Joissain yhteyksissä puolestaan kerrotaan, että matkakohteessa on paljon mielenkiintoista nähtävää, mutta *но*-partikkelilla aloitetaan suositus jostain erityisestä. Esimerkki 54 kertoo yleisesti Nižni Novgorodin puistoista, mutta mikäli lukija haluaa todella päästä luonnon keskelle, hänen kannattaa suunnata Šveitsarija-puistoon.

(54)

Парки Нижнего Новгорода разнообразны и многолики, но если вы по-настоящему хотите оказаться на природе и прогуляться под сенью деревьев, то советуем парк "Швейцария".

(=Nižni Novgorodin puistot ovat monimuotoisia, mutta jos todella haluatte lähteä luontoon ja kävellä puiden katveessa, niin suositlemme Šveitsarija-puistoa.)

(Ruru: rupunizhninovoblast2013, Нижний Новгород)

5.13 Adverbit: yleiskatsaus avainsanoista

KeyRusissa esiintyi 14 adverbia, joista suurin osa kuvasi aikaa (mm. *часто*, 'usein') tai paikkaa (mm. *там*, 'tuolla/siellä'). Lisäksi luokittelin ryhmään parenteesit, kuten *кстати*-sanana ('muuten'). KeyFissä puolestaan oli kahdeksan adverbia, joita oli hankala luokitella ryhmiin. Adverbeihin kuuluivat muun muassa helppoutta kuvaava *легко*, läheiseen sijaintiin viittaavat *вблизи* ja *поблизости* sekä parenteesi *например* ('esimerkiksi'). Sijaintiin ja helppouteen viittaavien sanojen esiintyvyys selittyy todennäköisesti sillä, että suomalaiset haluavat kertoa palveluiden olevan helposti saatavilla.

Aikaa ja paikkaa kuvaavien adverbien olemassaolo KeyRusissa puolestaan voisi selittyä sillä, että venäjässä käytetään epämääräisempiä viittauksia kuin suomessa (ks. myös luku 5.12). Kuten luvussa 5.7 on mainittu, KeyFin prepositioihin kuuluvat *в* ja *на* ('-ssa', '-lla'), kun taas KeyRusin adverbeissa on *здесь* ja *там* ('täällä' sekä 'tuolla'). Käännöksissä voidaan siis kirjoittaa esimerkiksi "*в Хельсинки*" ('Helsingissä') kun taas esimerkiksi ajatus "Moskovassa" ilmaistaan Rurussa ehkä *здесь*-sanalla.

Joidenkin sanojen luokittelu adverbiksi oli haastavaa, sillä parenteesien luokittelusta venäjän kielessä ei ole yksimielisyyttä (ks. esim. Ruskogram 2019: www). Samankaltainen tilanne on *можно*-sanalla ('voida'), joka luokitellaan predikatiiviksi (ks. esim. Ruskogram2 2019: www) tai adverbiksi (ks. esim. Rusgram 2019: www). Tyydyin luokittelemaan parenteesit ja *можно*-sanan adverbeiksi, sillä tämän tutkimuksen kannalta kyseisten sanojen tarkka kielipillinen määrittely ei ole relevanttia.

5.14 Adverbien erityispiirteitä: **можно**

Valitsin analyysiin sanan *можно*. Perustelen valintani jälleen Haapaniemen ja Lukanderin ajatuksella, jonka mukaan on hyvä korostaa kohteen tarjontaa kielteisten ajatusten sijaan (ks. luku 2.3). Tästä johtuen ajattelin, että *можно* ja *не* muodostaisivat mielenkiintoisen vertailuparin, varsinkin kun *можно* korostuu käännöksissä ja *не* alkuperäisvenäläisissä esitteissä. Täytyy kuitenkin muistaa, että vaikka *не* korostuukin Rurussa, suurin osa partikkelin konteksteista osoittautui sävyltään myönteisiksi (ks. luku 5.10). Taulukosta 27 nähdään *можно*-adverbin esiintymistaajuudet.

Taulukko 27. Можно-lemman esiintyvyys Firussa ja Rurussa

	abs. frekvenssi	suht. frekvenssi (ipm)
Firu	1323	2649,78
Ruru	898	5180,02

Taulukko 28. Можно-lemman kollokaatit Firussa

RYHMÄ	KOLLOKAATTI	L3	L2	L1	R1	R2	R3	Summa	LL
esimerkki	назвать	0	0	0	11	1	0	12	9,16
palvelu	заказать	1	0	0	16	0	1	18	12,38
palvelu	взять	0	0	0	41	2	3	46	36,12
palvelu	напрокат	0	0	0	0	21	2	23	12,22
tiedonlähde	получить	0	0	0	37	1	1	39	19,05
tiedonlähde	сайт	1	0	0	0	4	32	37	17,63
vierailu	отправиться	0	0	0	25	4	0	29	13,28
vierailu	познакомиться	1	0	0	40	2	0	43	26,85
vierailu	ознакомиться	1	0	0	20	1	0	22	11,7
muut	например	0	1	0	0	6	16	23	32,02

Taulukko 29. Можно-lemman kollokaatit Rurussa

RYHMÄ	KOLLOKAATTI	L3	L2	L1	R1	R2	R3	Summa	LL
mahdollisuudet	разглядеть	0	0	0	5	1	0	6	8,25
mahdollisuudet	любой	2	1	0	0	6	9	18	5,49
mahdollisuudet	а	3	2	11	0	1	3	20	17,1
mahdollisuudet	только	0	1	0	8	19	9	37	10,05
palvelu	выпить	0	0	0	4	0	2	6	6,35
palvelu	перекусить	0	0	1	4	2	0	7	6,35
palvelu	отведать	0	0	0	7	0	0	7	5,41
esimerkki	отнести	0	0	0	8	0	0	8	8,26
vierailu	совершить	1	0	0	11	0	0	12	8,07
vierailu	посетить	0	1	0	13	3	1	18	9,6

Taulukoista 28 ja 29 voi havaita, että lukumääriltään tasaväkisiin ryhmiin kuuluvat *palvelu*, *esimerkki* sekä *vierailu*. Eroihin puolestaan lukeutuvat Firun *tiedonlähde* sekä Rurun *mahdollisuudet*. Arvelen, että tiedonlähde-ryhmä selittyy sillä, että suomalaiset suosivat internetiä tiedonlähteenä venäläisiä aktiivisemmin, mihin viittaa myös 5.8.4-luvun tulokset.

Sen sijaan on mielenkiintoista, että mahdollisten aktiviteettien mainostus nousi esiin Rurussa *можно*-adverbin kollokaateista. Kuten luvussa 5.6.1 kävi ilmi, mahdollisuuksien tarjonta ilmaistaan Firussa yleensä y *Вас будет возможность* -rakenteena.

5.14.1 Palveluita: напрокат, заказать, перекусить

Sekä Firun että Rurun kollokaateista kolme esiintyi konteksteissa, joissa kuvailtiin matkailijoille suunnattuja palveluja. Selvin ero kahden osakorpuksen välillä oli se, että Firun kollokaatit viittasivat palveluiden tilaamiseen ja välineiden vuokraukseen, mikä näkyy esimerkissä 55.

(55)

Горные велосипеды и снаряжение можно взять напрокат на месте.

(=Maastopyöriä ja varusteita voi vuokrata paikan päällä.)

(*Firu: trmaglaplandijaOtpuskvLaplandii, Отпуск в Лапландии*)

Joissain konteksteissa *можно* ja *взять* ('voida' ja 'ottaa') esiintyvät yhdessä myös *можно взять в аренду* -rakenteessa, joka myös ilmaisee "voi vuokrata" -ajatuksen. Rurun kollokaattien kontekstit puolestaan kuvasivat ruokailumahdollisuuksia, mikä käy ilmi esimerkistä 56.

(56)

В Ростове можно отведать блюда армянской, кавказской, узбекской, европейской, восточной кухни.

(=Rostovissa voi maistella armenialaisen, kaukasialaisen, uzbekkilaisen, eurooppalaisen ja itämaisen keittiön ruokia.)

(*Ruru: rostov_na_donu, Ростов-на-Дону, путеводитель*)

5.14.2 Vierailu: ознакомиться, посетить, совершить

Molemmissa osakorpuksissa esiintyi erilaisia vierailua kuvaavia kollokaatteja. Firussa tähän ryhmään kuului esimerkiksi *отправиться* ('lähteä'), joka kuvasi luontokohteessa käymistä. Verbien *ознакомиться* ja *познакомиться* ('tutustua') kontekstit puolestaan ilmensivät tutustumista erilaisiin kohteisiin. Yleensä *ознакомиться* viittaa elottomiin ja *познакомиться* elollisiin kohteisiin (ks. esim. Gramota 2019: www), mutta kuten esimerkistä 57 näemme, *познакомиться*-verbin kohde on eloton *вводная экспозиция*, ('johdantonäyttely'). Myös Rurussa oli havaittavissa vastaava ristiriitainen ilmiö, joskin vain kahdessa esitteessä. Tästä päätellen on mahdollista, että kääntäjät ovat toistuvasti tehneet alkuperäisvenäjälle epätyypillisen sanavalinnan.

(57)

Здесь можно познакомиться с вводной экспозицией, представляющей основные сведения о крепости.

(=Täällä voi tutustua johdantonäyttelyyn, joka esittelee perusasiat linnoituksesta.)

(*Firu: trputehelsinkiputdljatur, Хельсинки - Путеводитель для туриста 2014*)

Rurussa puolestaan vierailua kuvasi *посетить* ('vieraila'), mutta myös *совершить* ('suorittaa'). Usein *можно* ja *совершить* kollokoivat jonkin liikkumiseen liittyvän sanan kanssa. Esimerkissä 58 kyseinen sana on *путешествие* ('matkustus'), mutta toisinaan muun muassa *путь* tai *прогулка* ('matka', 'kävely').

(58)

На Старом и Новом Арбате расположено множество кафе, баров и ресторанчиков на любой вкус, по ним можно совершить отдельное гастрономическое путешествие.

(=Vanhalla ja Uudella Arbatilla on paljon kahviloita, baareja sekä ravintoloita jokaiseen makuun, mutta kaduille voi tehdä erillisen gastronomisen matkan.)

(Ruru: moskva_kafe, Кафе, бары, летние веранды)

5.14.3 Mahdollisuudet: любой, только, а

Rurulle oli erityistä se, että useat *можно*-sanat kollokoivat kertovat ajanvietemahdollisuuksien kirjosta. Esimerkissä 59 *а*-partikkeli ilmaisee vastakohtien avulla, mitä kaikkea matkailija voi tehdä kohteessa.

(59)

При желании можно отыскать дикий пляж и провести отпуск дикарем, а можно остановиться в гостинице.

(=Halutessaan voi etsiä luonnonrannan ja reppureissata, tai sitten voi majoittua hotelliin.)

(Ruru: rupertesolnburjatija2013, Солнечная Бурятия)

Pronomini *любой* ('mikä tahansa') puolestaan kertoo, että tietty palvelu on yleisesti hyvin saatavilla (esimerkki 60).

(60)

Обменять деньги в России можно в любом банке или в обменном пункте.

(=Rahaa voi Venäjällä vaihtaa missä tahansa pankissa tai valuutanvaihtopisteessä.)

(Ruru: moskva_arrivo, Москва)

5.14.4 Tiedonhankinta: получить, сайт

Firussa *можно*-adverbin kollokaatit eivät kerro aktiviteettimahdollisuuksista. Sen sijaan *сайт* ja *получить* ('nettisivu' sekä 'saada') yleensä ilmaisivat, että matkailija saisi jonkinlaista tietoa. Ensiksi mainittu viittasi internetsivujen sisältöön, kun taas *получить* kollokoi usein abstraktien *сведения*- sekä *информация*-sanojen ('tiedot' ja 'tieto') kanssa. Konkreettisia tiedonlähteitä puolestaan edusti *карта* ('kartta'), mikä näkyy hyvin esimerkissä 61.

(61)

Маршрут похода рекомендуется спланировать заранее с помощью карты лыжных трасс, которую можно получить в инфоточке RukaInfo.

(=Retken reitti kannattaa suunnitella etukäteen latukartan avulla, jonka voi saada RukaInfo-infopisteestä.)

(Firu: *trmagKuusamokurort2008, Matkailulehti Ruka*)

5.14.5 Esimerkki: отнести, назвать

Firussa ja Rurussa oli myös kollokaatteja, joiden konteksteissa yleensä ilmaistaan myönteinen ilmiö tietystä joukosta (esimerkki 62). Firussa puolestaan mainitaan esimerkki hyvistä liikuntamahdollisuuksista Jyväskylässä (esimerkki 63).

(62)

К таким популярным клубам в Нижнем Новгороде можно отнести клуб Impressario.

(=Nižni Novgorodin suosituimmista yökerhoista voi mainita Impressarion.)

(Ruru: *ruputenizhninovblast2013, Нижний Новгород*)

(63)

Кроме этого, Ювяскюля предоставляет для всех возможности заниматься спортом совершенно бесплатно. В качестве примера можно назвать пешеходную кольцевую набережную "Рантарайтти", проходящую вокруг озера Ювясьярви.

(=Tämän lisäksi Jyväskylä tarjoaa kaikille mahdollisuuksia harrastaa liikuntaa täysin ilmaiseksi. Esimerkkinä tästä voi mainita kävelyreitti Rantaraitin, joka kiertää Jyväsjärven.)

(Firu: *trputejvkvisitjvk, Ювяскюля и регион. Финляндия. Туристический буклет.*)

6 TULOKSET

Tässä luvussa esittelen tutkimuksen aikana saadut tulokset. Aluksi kertaan lyhyesti havainnot avainsanojen jakautumisesta sanaluokkiin sekä temaattisiin ryhmiin, minkä jälkeen teen yhteenvedon kollokaatti- ja konkordanssianalyysin havainnoista. Lopuksi pohdin sitä, minkälaisia päätelmiä tuloksista voi johtaa.

6.1 Avainsanalistojen sanaluokkajakaumat

Tutkimuksessa selvisi, että käännettyjen matkailuesitteiden avainsanalista KeyFi oli sanaluokiltaan homogeenisempi kuin KeyRus, mikä voisi viitata level out -käännösuniversaaliin (ks. luku 3.3.1). KeyFin kolme suurinta sanaluokkaa olivat substantiivit, verbit ja adjektiivit, joiden osuus käsitti noin 95 % koko avainsanalistasta. KeyRusissa vastaava luku oli 81 %, sillä KeyRus sisälsi KeyFiä enemmän esimerkiksi prepositioita, pronomineja ja adverbeja. Tarkemmin osakorpusten sanaluokkajakaumat on esitelty luvussa 4.2.2.

Mikäli jakaumia vertaa Sassin yliopistossa tehtyihin havaintoihin (ks. luku 3.3.2), alkuperäisvenäläiset esitteet olisivat luonteeltaan eksplisiittisempiä, eli selittävämpiä kuin käännökset. Eksplikaatioon viittaa myös Krasnopejevan mukaan (ks. luku 3.3.3), *который*-pronominin korostuminen. Lisäksi alkuperäisvenäläisissä teksteissä suositaan persoonattomia ilmaisuja, vaikkakaan kyseessä ei todennäköisesti ole persoonattomat rakenteet, kuten käännösenglannissa (ks. luku 3.3.2).

Sen sijaan pronominien suurempi määrä KeyRusissa kuin KeyFissä johtuu ilmeisesti suomen kielen interferenssistä (luku 4.2.2). Lähtökielen vaikutuksen vuoksi KeyFissä esiintyy vähemmän pronomineja, mutta toisaalta myös enemmän substantiiveja kuin KeyRusissa. Kun kyseisten sanaluokkien summia vertaa eri osakorpusten välillä, tulos on lähes tasavertainen.

6.2 Avainsanojen temaattiset ryhmät

Avainsanojen temaattisen luokittelun tulokset indikoivat, että käännökset olisivat luonteeltaan alkuperäisvenäläisiä tekstejä operatiivisempia. Toisin sanoen käännöksistä ilmenee voimakkaampi markkinoiva sävy kuin alkuperäisvenäläisistä teksteistä. Esimerkiksi KeyFin substantiivien joukossa esiintyi paljon palveluita sekä aktiviteetteja, mikä viittaa suomalaisten halusta esitellä matkailijoille palvelutarjontaansa. Samanlaista aietta indikoivat myös partikkelit *также* ja *и* ('myös' sekä 'myös' / 'ja') sekä adverbi *можно* ('voida'). Suomessa myös halutaan viestiä

palveluiden olevan helposti saatavilla, mihin viittaavat KeyFin adverbit *ежедневно*, *легко* ja *по близости* ('päivittäin', 'helposti' sekä 'läheisyydessä').

Käännösten operatiivisuuteen viittaa myös *вы*-persoonapronominin ('te') korostuminen Firussa. Matkailutoimijat ja kääntäjät ovat tietoisia venäläisten tavasta teititellä, joten he oletettavasti haluavat vieraidensa tuntevan itsensä arvostetuiksi.

Lisäksi käännösten operatiivisuus ilmeni adjektiiveissa ja verbeissä, joista monet pyrkivät luomaan houkuttelevan kuvan Suomesta matkakohteena. Olin aluksi otaksunut, että myös Rurun adjektiivit olisivat yhtä operatiivisia kuin käännösten adjektiivit, mutta näin ei käynyt. Lisäksi KeyRusin verbit kuvasivat alkua, muutosta ja loppua, mikä ei luonut yhtä voimakasta vaikutelmaa markkinoinnista kuin käännösten verbit.

Toisaalta on muistettava, että tutkimukseni keskittyy kielimuotojen eroihin, joten esimerkiksi osakorpuksille yhteiset adjektiivit eivät käyneet ilmi tutkimusprosessin aikana. Esimerkiksi *красивый*-adjektiivi ('kaunis') esiintyy suhteellisesti yhtä usein molemmissa osakorpuksissa (ks. luku 5.3). Tästä huolimatta voidaan väittää, että operatiiviset adjektiivit ovat käännösten erityispiirre, sillä ne korostuvat KeyFissä. Näkemystä tukee myös se, että operatiivisten adjektiivien määrä KeyRusissa oli hyvin pieni verrattuna KeyFin adjektiiveihin. On myös aiheellista kyseenalaistaa KeyFin adjektiivien vetoisuusvoima, sillä alkuperäisvenäjälle epätyypilliset adjektiivit voivat häiritä venäläismatkailijan lukukokemusta.

Lisäksi karkean hypoteesin mukaisesti avainsanalistoilla oli havaittavissa sanoja, joilla oli sama kanta mutta eri sanaluokka. On tosin huomattava, että hypoteesin vastaisesti tällaiset sanat eivät esiintyneet eri avainsanalistoilla vaan pelkästään KeyFissä. Kyseistä ilmiötä kuvaavat esimerkiksi substantiivi *ресторан* ja adjektiivi *ресторанный* sekä substantiivi *впечатление* ja adjektiivi *впечатляющий*.

Avainsanalistoissa esiintyy myös joitain sanoja, jotka olivat keskenään synonyymisiä. Näistä hyvinä esimerkkeinä voi mainita KeyFin *посетитель*- ja KeyRusin *гость*-sanat (luku 5.2) sekä erilaiset olla-verbit (luku 5.7). Pelkästään tämän tutkimuksen perusteella en kykene tekemään pätevää yleistystä, mutta epäilen vahvasti, että kyse on suomen kielen interferenssistä.

6.3 Kollokaatti- ja konkordanssianalyysi

Kollokaatti- ja konkordanssianalyysissä puolestaan selvisi, että alkuperäisvenäläiset esitteet olivat luonteeltaan operatiivisempia kuin avainsanojen temaattisen analyysin perusteella voisi päätellä.

Konkordansseja tutkimalla kävi ilmi, että kyseisissä esitteissä kerrottiin käännösten tapaan matkakohteiden aktiviteeteista sekä muista palveluista. Lisäksi esitteissä lukijaa puhuteltiin lämpimästi ja hänelle annettiin ystävällisiä neuvoja. On myös huomattava, että Firun ja Rurun kollokaattiryhmät olivat usein teemoiltaan yhteneväisiä, vaikkakin Firun ja Rurun konteksteissa käytettiin toisistaan poikkeavia sanoja ja rakenteita. Kyse on mitä ilmeisimmin suomen kielen interferenssistä.

Lisäksi kollokaatteja tarkastellessa nousi esiin sanoja, joilla oli tiettyjen avainsanojen kanssa yhteinen kanta, mutta eri sanaluokka. Esimerkiksi KeyRusin *гость*-sana kollokoi *услуга*- ja *программа* -substantiivien ('palvelu' ja 'ohjelma') kanssa ja KeyFissä esiintyy verbi *обслуживать* sekä adjektiivi *программный* ('palvella' ja 'ohjelma-'). Havainto on kiintoisa siksi, että KeyFin sanat ovat tilastollisesti merkittäviä avainsanojen temaattisella tasolla, kun taas ensiksi mainitut substantiivit ovat tilastollisesti merkittäviä kollokaattianalyyseissa. Tulkitsen tämän tukevan aiempaa näkemystä siitä, että venäläisten toimijoiden palvelumarkkinointi näkyy vasta konkordansseista. Toisaalta kyse on jälleen myös suomen kielen vaikutuksesta.

Konkordansseista saattoi havaita myös muita ilmiöitä, jotka osaltaan selittävät, miksi käännösten kieliaines poikkeaa ei-käännösten kieliaineksestä. Esimerkiksi vuokraukseen liittyvää tietoa nousi esille vain joidenkin *можно*-sanan Firun kollokaattien konteksteista. Kun vielä huomioidaan KeyFin vuokraukseen liittyvät avainsanat *напрокат*, *аренда* sekä *арендовать*, voitaisiin väittää, että vuokrauspalvelut matkailualalla ovat yleisempiä Suomessa kuin Venäjällä. Keskinäiset palvelutarjonnan erot Suomen ja Venäjän välillä ovat siis vaikuttaneet käännettyjen ja alkuperäisvenäläisten esitteiden kieliainekseen. Eroihin on voinut myös vaikuttaa se, että suomalaiset matkailualan toimijat markkinoivat aktiivisemmin palveluitaan kuin heidän venäläiset kollegansa.

Kontekstit tukevat myös temaattisen tason havaintoa siitä, että käännöksissä korostuu nykyaika, kun taas alkuperäisvenäläisissä esitteissä painotetaan historiaa. Tätä indikoi esimerkiksi se, että KeyRusin tilastollisesti merkittävin verbi *быть* esiintyy Rurussa usein preteritissä, vaikkei kyseisen havainnon pohjalta voi tehdä kattavaa yleistystä. Preteriti puolestaan on vaikuttanut ilmeisesti siihen, että alkuperäisvenäläisissä esitteissä esiintyy enemmän partisii-pin passiivimuotoja (esim. *было принято*) kuin käännöksissä.

Historian korostuminen alkuperäisvenäläisissä esitteissä voi johtua siitä, että venäläiset ovat ylpeitä menneisyydestään, mikä välittyy matkailuesitteistä. Vastaavasti useat *no*-preposition Firun kollokaateista viittasivat luonnossa liikkumiseen, mikä kuvastaa suomalaisten mieltymystä luontoon.

Kontekstit ilmensivät myös venäläisten ja suomalaisten erilaisia tapoja puhutella lukijaa. Firusta nousi esiin muun muassa retorisia kysymyksiä (mm. *знаете ли Вы?* 'Tiesittekö, että?') ja Rurussa puolestaan tarinankerronnallisia elementtejä (esim. *по легенде*, 'legendan mukaan').

Kollokaattianalyysin jälkeen olisi absurdia väittää, että käännökset olisivat luonteeltaan positiivisempia kuin alkuperäisvenäläiset tekstit. Tämän vahvistaa erityisesti KeyRusin kieltosana *не*, jonka kontekstit paljastivat, että kyseisen partikkelin avulla ilmaistiin myönteisiä ajatuksia.

6.4 Päätelmiä tuloksista

Tutkimustuloksista voi yleisesti päätellä, että käännösvenäjän ainekseen on vaikuttanut erityisesti lähtökieli suomi. Syynä ilmiöön voi olla esimerkiksi se, että äidinkielenään venäjää puhuva kääntäjä asuu Suomessa, minkä vuoksi hänen kielenkäyttönsä poikkeaa Venäjällä puhuttavasta venäjästä. Jotkut esitteet voivat olla myös kaksikielisen henkilön kääntämiä: äidinkieleltään venäläinen on mahdollisesti oikolukenuk käännöksen, mutta suomen kielen vaikutteet eivät ole hävinneet tekstistä.

Lisäksi on todettava, että Firun ja Rurun esitteet heijastavat kulttuureja, joissa ne ovat syntyneet. Esitteistä välittyy muun muassa operatiivisia keinoja, kansallisia ylpeyden aiheita sekä matkailualan rakenteellisia eroja.

Edellä mainittujen ilmiöiden vuoksi on mahdotonta esimerkiksi verrata alkuperäisvenäläisten ja käännösten operatiivisuutta luotettavasti ja objektiivisesti. Muun muassa historia ja uskonto saattava houkutella venäläismatkailijoita tiettyyn kohteeseen paremmin kuin erilaiset vetoavat adjektiivit. Näin ollen historialliset kohteet ja nähtävyydet voidaan tulkita myös palvelutarjonnan elementeiksi. Lisäksi erot saattavat johtua siitä, että Suomessa on pidemmät markkinoinnin perinteet kuin Venäjällä.

Kulttuurierojen ja suomen kielen vaikutuksen vuoksi ei olisi mielekäästä sanoa, että käännöskieli olisi heikkolaatuista. Käännöksistä voi kyllä havaita alkuperäiskielisille esitteille epätyypillisiä ilmiöitä, mutta ne eivät välttämättä häiritse lukijaa. Lisäksi Outi Paloposki kirjoittaa, että käännössuomi ja alkuperäissuomi ovat aikoinaan rakentuneet toistensa päälle, eli ne ovat kehittäneet toisiaan. Käännöskielen avulla on luotu tarvittavaa sanastoa muun muassa lääketieteen alalla, jolla suomenkielistä sanastoa ei vielä ole ollut. (2005: 25-29.) Hyvänä esimerkkinä samankaltaisesta ilmiöstä toimii Firussa esiintyvä ilmaus *ресторанные услуги*. Kyseessä on alkuperäisvenäjälle epätyypillinen sanayhdistelmä, joka on ilmeisesti syntynyt suomalaisten tarpeesta markkinoida ravintolapalveluitaan.

7 LOPUKSI

Tutkimuksessani pyrin selvittämään, millaisia sanastollisia erityispiirteitä suomesta venäjään käännettyillä matkailualan esitteillä on. Lisäksi tarkoitukseni oli hahmottaa, mistä kyseiset erityispiirteet johtuvat. Tutkimusmateriaaliksi kokosin Tour-Ru-korpuksen, joka sisälsi suomesta venäjään käännettyjä (Firu) sekä alun perin venäjäksi kirjoitettuja matkailuesitteitä (Ruru). Tutkimuksessani hyödynsin korpustutkimuksen metodeja pääasiassa verkkopohjaisen Texthammer-korpushallintatyökalulla. On aika punnita kriittisesti pro gradu -työni hyviä ja huonoja puolia sekä muotoilla ehdotuksia, joita voidaan hyödyntää mahdollisissa jatkotutkimuksissa.

7.1 Tutkimuksen kriittistä arviointia

Kattavista vastauksista huolimatta tutkimusprosessi ei sujunut ongelmitta. Analyysivaiheessa kävi muun muassa ilmi, että jotkin kontekstit toistuivat konkordansseissa sanasta sanaan. Tämä johtui siitä, että esimerkiksi Himos-Jämsän vuoden 2018 esitteeseen on kopioitu sisältöä edellisvuoden versiosta. Ilmiö oli haitallinen, sillä se vääristi hieman tutkittavaa kieliainesta. Lisäksi pyrin luomaan sisällöltään kaksi keskenään verrannollista osakorpusta, minkä vuoksi otin Ruruun Krimin kylpyläesitteen. Valinta osoittautui virheeksi, mikä näkyi siinä, että KeyRusissa oli terveyteen liittyviä sanoja, jotka esiintyvät vain edellä mainitussa esitteessä. Havaitsin myös, että Ruruun oli jäänyt huomaamatta lehti, joka kertoi Suomesta. Kyseinen virhe vääristi hieman osakorpusten verrannollisuutta, sillä Rurun esitteiden tuli olla Venäjällä julkaistuja ja venäläisistä kohteista kertovia esitteitä. Virhe johtui siitä, että olin alun perin koonnut Ruruun vastaavanlaisia lehtiä, koska suunnittelin pienempää osakorpusta alkuperäisvenäläisistä esitteistä, jotka käsittelivät Suomea. Lopulta hylkäsin ajatuksen, mutta lehti jäi Ruruun.

Tutkimukseni tarjoama laaja yleiskuva voidaan myös kyseenalaistaa. Vaikka jokaisesta sanaluokasta saatiin tutkimustuloksia, toisenlaisella näkökulmalla olisi noussut käännöskielen kannalta kiinnostavia ilmiöitä esiin. Olisin esimerkiksi voinut rajata adjektiivit pois tutkimuksesta sen jälkeen, kun havaitsin, että kollokaattihaussa Texthammer laski niille hyvin vähän kollokaatteja. Sen sijaan alustava silmäys *же*-partikkelin kollokaatteihin paljasti, ettei käänöksissä aina ole osattu erottaa *также* ja *так же* -ilmaisujen merkityksiä toisistaan. Kyseessä olisi ollut mahdollisuus löytää selvä toistuva virhe, joka kannattaisi välttää tulevissa käänöksissä. Kyseinen partikkeli rajautui kuitenkin pois, koska mielestäni *не*-partikkeli oli matkailukielen kannalta tärkeämpi tutkimuskohde.

7.2 Tutkimuksen anti

Kriitikistä huolimatta katson, että tutkimus onnistui hyvin. Aineisto oli kooltaan riittävä ja korpustutkimuksen metodit sopivat luontevasti käännöskielen ilmiöiden analyysiin, sillä niiden avulla pystytään havaitsemaan toistuvia ilmiöitä suuresta tekstimassasta. Vaikka kattavia yleistyksiä yhden tutkimuksen perusteella ei voida tehdä, avaus käännetylle matkailualan venäjän kielen korpustutkimukselle on luotu. Näin ollen katson, että tutkimuksen päätavoite on saavutettu.

Tutkimus myös tuotti yleistä tietoa käännetystä venäjän kielestä sekä antoi viitteitä siitä, mitkä tekijät ovat vaikuttaneet kyseisen kielimuodon ominaisuuksiin. Lisäksi saatuja tuloksia voidaan soveltaa siten, että käännetyissä matkailuesitteissä hyödynnetään venäläisille tuttuja ilmaisuja. Näin kieli voi tuntua heistä tutummalta ja sen myötä houkuttelevammalta.

Tutkimusprosessin aikana tehdyt epäonnistumisetkin voi nähdä myönteisesti. Mikäli käännettyä venäjää aiotaan tutkia tulevaisuudessa, tekemiäni virheitä voidaan välttää ja tutkimusaineistoa kehittää.

7.3 Mahdollisia jatkotutkimuksia

Tutkimustuloksien sekä muiden havaintojen pohjalta syntyi ajatuksia jatkotutkimuksia varten. Tulevissa tutkimuksia voidaan painottaa esimerkiksi suomen kielen vaikutusta tai keskittyä pienempiin ilmiöihin.

Jos korpusta kasvatetaan, voidaan nähdä, muuttuuko avainsanalistojen sanaluokkajakauma vai pysyykö se ennallaan. Lisäksi on mahdollista syventyä tiettyyn sanaluokkaan, esimerkiksi pronomineihin, ja selvittää, miksi ne korostuvat alkuperäisvenäläisissä teksteissä. Toinen mahdollisuus olisi syventyä prepositioihin. Joillakin analysoimillani sanoilla oli niin paljon kollokaatteja, että niiden määrä täytyi rajoittaa tähän tutkimukseen sopivaksi. Esimerkiksi *no*-prepositio tarjosi monia mielenkiintoisia ilmiöitä, joita uskon löytyvän lisää laajemmassa tutkimuksessa.

Myös adjektiiveja voitaisiin analysoida tarkemmin kuin tässä työssä. Eräs ajatus olisi tarkastella adjektiivien kollokaatteja ja selvittää, esiintyykö käännöksissä ilmaisuja tai sanavalintoja, joilla on täysin eri merkitys kuin mitä alun perin on haluttu sanoa. Katsoin esimerkiksi Yandex-hakukoneen avulla, millaisissa yhteyksissä Firusta löytynyt ilmaus *программные услуги* esiintyy. Ilmeisesti käännöksissä on haluttu kertoa ohjelmopalveluista, mutta venäläisillä nettisivuilla ilmaus viittaa *ohjelmistopalveluihin*. Vastaavia ilmiöitä havaitsemalla käännosten laatua voitaisiin parantaa.

Tällaisessa tutkimuksessa voitaisiin myös hyödyntää venäjän kielen kansalliskorpusta (ven. *Национальный корпус русского языка*, ks. Ruscorpora 2019).

Mikäli halutaan tutkia suomen kielen interferenssiä, suosittelen lisäämään Tour-Ru-korpukseen käännettyjen esitteiden alkuperäisversiot. Tällä tavoin nähtäisiin entistä tarkemmin, miten lähtökieli vaikuttaa käännöksiin.

Jatkotutkimuksia voidaan myös viedä käytettävyystudkimuksen suuntaan. Äidinkieleni ei ole venäjä, joten en kykene sanomaan äidinkiellisen venäläisen näkökulmasta, kuinka miellyttävää Firun esitteitä on lukea. Yksi mahdollisuus olisi siis teettää venäläismatkailijoilla kyselytutkimus, jossa he voisivat kertoa mielipiteensä käännösten luettavuudesta. Näin voitaisiin saada arvokasta tietoa siitä, kuinka hyvin käännetyt matkailuesitteet täyttävät tehtävänsä. Tällainen projekti yhdistäisi elementtejä minun pro gradu -työstäni sekä Janni Lapinkankaan tutkimuksesta, jossa hän arvioi venäjäksi käännetyn matkailuesitteiden käytettävyyttä (2012).

Lopuksi on todettava, että sosiaalisesta mediasta huolimatta painetut matkailuesitteet eivät ole vielä kadonneet. Ne ovat pieni, mutta olennainen osa erinomaista palvelua, josta ulkomaiset matkailijat tulevat nauttimaan Suomeen. Tämän vuoksi on tärkeää, että esitteitä tutkitaan ja että niiden laatua parannetaan aktiivisesti.

LÄHTEET

Painetut lähteet

- Bakhtin, Mihail 1986 [1953]. Бахтин, Михаил. The problem of speech genres. Teoksessa Caryl Emerson & Michael Holquist (toim.), *Speech Genres and Other Late Essays*. Kääntänyt englantiin McGee, Vern. Austin: University of Texas Press. 60–112.
- Baker, Mona 1993. Corpus Linguistics and Translation Studies: Implications and Applications. Teoksessa Baker, Mona, Gill Francis & Elena Tognini-Bonelli (toim.). *Text and Technology: In Honour of John Sinclair*. Philadelphia: J. Benjamins Pub Co.
- Baker, Mona 1995. Corpora in translation studies: An overview and some suggestions. *Target* 7 (2). 223–243.
- Baker, Mona 1996. Corpus-based translation studies: the challenges that lie ahead. Teoksessa Somers, Harold (toim.). *Terminology, LSP, and Translation: Studies in Language Engineering in Honour of Juan C. Sager*. Amsterdam: J. Benjamins Pub Co. 175–186.
- Baker, Mona & Maeve Olohan 2000. Reporting that in translated English. Evidence for subconscious processes of explicitation? *Across Languages and Cultures* 1 (2). 141–158.
- Biber, Douglas 1993. Representativeness in corpus design. *Literary and Linguistic Computing*, 8 (4): 243–257.
- Chesterman, Andrew 2004. Beyond the particular. Teoksessa Mauranen, Anna & Kujamäki, Pekka (toim.). *Translation Universals: Do They Exist?* Amsterdam: J. Benjamins Pub. Co. 33–49.
- Dann, Graham 1996. *The Language of Tourism: A Sociolinguistic Perspective*. Wallingford: CAB International.
- Dunning, Ted 1993. Accurate Methods for the Statistics of Surprise and Coincidence. *Computational Linguistics - Special issue on using large corpora: I*. Volume 19 Issue 1. 61–74.
- Eskola, Sari 2002. *Syntetisoivat rakenteet käännessuomessa: suomennetun kaunokirjallisuuden ominaispiirteiden tarkastelua korpusmenetelmällä*. Joensuun yliopisto, väitöskirja.
- Facchinetti, Roberta (toim.) 2007. *Corpus Linguistics 25 Years On*. Amsterdam: Rodopi.
- Filatova, Natalja 2012. Филатова, Наталья. Жанровое пространство туристического дискурса. *Rhema* № 2 / 2012.
- Frawley, William 1984. Prolegomenon to a Theory of Translation. teoksessa Frawley, W. (toim.). *Translation: Literary, Linguistic and Philosophical Perspectives*. London & Toronto: Associated University Presses. 159–175.

- Gandin, Stefania 2013. Translating the Language of Tourism. A Corpus Based Study on Translational Tourism English Corpus (T-TourEC). *Procedia Social and Behavioral Sciences* 95 (2013). 325–355.
- Garbovski, Nikolai 2012. Гарбовский, Николай. Русский переводной дискурс: миф или реальность. Konferenssijulkaisussa *Русский язык и культура в зеркале перевода. Материалы III международной научной конференции*". Москва: Высшая школа перевода МГУ. 130–136.
- Garbovski, Nikolai 2011. Гарбовский, Николай. Перевод и переводной дискурс. *Вестник Московского университета*. Сер. 22. Теория перевода. 2011. No 4.
- Garside, Roger & Paul Rayson 2000. Comparing Corpora using Frequency Profiling. Saatavilla verkko-osoitteessa: http://ucrel.lancs.ac.uk/people/paul/publications/rg_acl2000.pdf [katsottu 28.2.2019]
- Haapaniemi, Kati & Tiina Lukander 1991. *Matkaesitteen kääntäminen saksankielisille kuluttajille. Lait, säännöt ja ohjeet*. Helsinki: Matkailun edistämiskeskus.
- Heikkinen, Vesa, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela (toim.) 2012. *Genreanalyysi: tekstilajitutkimuksen käsikirja*. Helsinki: Gaudeamus.
- Jantunen, Jarmo 2012. Korpusvetoinen tekstilajianalyysi: sanalistat ja genreavainsanat. Teoksessa Heikkinen, Vesa, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela (toim.). 360–371.
- Johansson, Stig 2007. *Seeing through multilingual corpora: On the use of corpora in contrastive studies*. Amsterdam: J. Benjamins.
- Karlsson, Fred 2008. *Yleinen Kielitiede*. Uudistetun laitoksen 3. painos. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Kemppanen, Hannu 2005. Avainsanoja, ideologiaa ja lojaaliutta: venäjistä suomennettujen historiatekstien korpusanalyysi. Teoksessa Mauranen, Anna & Jarmo Jantunen (toim.). 185–210.
- Kemppanen, Hannu 2008. *Avainsanoja Ja Ideologiaa: Käännettyjen Ja Ei-käännettyjen Historiatekstien Korpuslingvistinen Analyysi*. Joensuun yliopisto, väitöskirja.
- Kennedy, Graeme 1998. *An Introduction to Corpus Linguistics*. London: Longman.
- Krasnoperjeva, Jekaterina 2016. Краснопеьева, Екатерина. *Лексические особенности русскоязычного переводного дискурса (корпусное сравнительно-сопоставительное исследование на материале современной художественной прозы)*. Tšeljabinskin valtiollinen yliopisto: väitöskirjan tiivistelmä.
- Kujamäki, Pekka & Riitta Jääskeläinen 2007. Korpuukset kääntäjän apuna. Teoksessa Oittinen, Riitta & Pirjo Mäkinen (toim.). *Alussa oli käänös*. 5. painos. 239–252. Tampere: Tampereen yliopistopaino oy - Juvenes Print.
- Kuosmanen, Tamara 2006. Куосманен, Тамара. *Особенности составления путеводителей для русских туристов и наиболее типичные ошибки при их переводе: венäjänkielisten*

matkailuesitteiden laatiminen ja tyypilliset käännösvirheet. Helsingin yliopisto, pro gradu -tutkielma.

- Lapinkangas, Janni 2012. *Erikoisia ja erikokoisia tuureja – tapaustutkimus matkailuesitteiden venäjänkielisen käännöksen käytettävyydestä.* Tampereen yliopisto, pro gradu -tutkielma.
- Laviosa, Sara 1998. Core Patterns of Lexical Use in a Comparable Corpus of English Narrative Prose. *Translators' Journal*. vol 43, n 4. 557–570.
- Laviosa, Sara 2002. *Corpus-based Translation Studies: Theory, Findings, Applications.* Amsterdam: Rodopi.
- Leech, Geoffrey 2007. New resources or just better old ones? The Holy Grail of representativeness. Teoksessa Hundt, Marianne, Nadja Nesselhauf & Carolin Biewer (toim.). *Corpus Linguistics and the Web.* Amsterdam: Rodopi. 133–150.
- Leinonen, Reetta 2013. *Matkailuesitteiden kääntäminen suomesta venäjään venäläiset tekstilajikonventiot käännöksessä.* Itä-Suomen yliopisto, pro gradu -tutkielma.
- Mauranen, Anna 2000. Strange strings in translated language. A study on corpora. Teoksessa Olohan, Maeve (toim.). *Intercultural Faultlines: Research Models in Translation Studies 1: Textual and Cognitive Aspects.* Manchester: St. Jerome. 119–142.
- Mauranen, Anna & Jarmo Jantunen (toim.) 2005. *Käännössuomeksi: Tutkimuksia Suomennosten Kielestä.* Tampere: Tampere University Press.
- McEnery, Tony & Andrew Wilson 2001. *Corpus Linguistics: An Introduction.* 2. painos. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- McEnery, Tony & Andrew Hardie 2012. *Corpus Linguistics: Method, Theory and Practice.* Cambridge: Cambridge University Press.
- Melamedova, Jekaterina 2008. Меламедова, Екатерина. Авторское выражение благодарности в свете теории речевых жанров. Lehdessä *Вестник Самарского государственного университета № 64.2 / 2008.* 76–82.
- Middleton, Victor, Alan Fyall, Michael Morgan & Ashok Ranchhod 2009. *Marketing in travel and tourism.* 4. painos. Oxford: Elsevier.
- Mikhailov, Mikhail & Robert Cooper 2016. Михайлов, Михаил. *Corpus Linguistics for Translation and Contrastive Studies: A Guide for Research.* London: Routledge.
- Nieminen, Tommi 2010. *Lajien Synty: Tekstilaji Kielitieteen Semioottisessa Metateoriassa.* Jyväskylän yliopisto, väitöskirja.
- Olohan, Maeve 2004. *Introducing Corpora in Translation Studies.* London: Routledge.
- Paloposki Outi 2005. Käännössuomen synty. Teoksessa Mauranen, Anna & Jarmo Jantunen (toim.). 15–34.
- Pasanen, Katja & Juho Pesonen 2016. Venäläiset matkailijat Suomessa: Potentiaaliset asiakkaat Saimaan alueelle. Itä-Suomen yliopisto, selvitys. Saatavilla myös:

http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20161183/urn_nbn_fi_uef-20161183.pdf [Luettu 28.2.2019].

- Pierni, Patrizia 2007. Quality in Web Translation: An Investigation into UK and Italian Tourism Web Sites. *The Journal of Specialised Translation*. Issue 8 - July 2007. 85–103.
- Reiss, Katharina 1989. Text types, translation types and translation assessment. Teoksessa Chesterman, Andrew (toim.) *Readings in Translation Theory*. Helsinki: Finn Lectura. 105–115.
- Reiss, Katharina & Hans Vermeer 1986. *Mitä Kääntäminen On: Teoriaa Ja Käytäntöä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Salimovski, Vladimir 2003. Салимовский, Владимир. Речевой жанр. Teoksessa Kožina, M. (Кожина М.), A. Skovorodnikov (А. Сковородников), E. Važenova (Е. Баженова), & M. Kotjurova (М. Котюрова) (toim.) *Стилистический энциклопедический словарь русского языка*. Москва: Флинта.
- Schmied, Josef 2007. Exploiting the Corpus of East-African English. Teoksessa Facchinetti, Roberta (toim.). 317–332.
- Šerstjanyh, I. 2014. Шерстяных, И. *Teorija retševyih žanrov: Lekcionno-praktičeskij kurs dlja magistrantov*. 2-е издание. Москва: Флинта: Наука.
- Sinclair, John 2003. *Reading Concordances: An Introduction*. London: Pearson Longman.
- Sinclair, John 1991. *Corpus, Concordance, Collocation*. Oxford: Oxford University Press.
- Snell-Hornby, Mary 1999. The 'Ultimate Confront': Word, Text and Translation of Tourist Brochures. Teoksessa Anderman, Gunilla, Margaret Rogers & Peter Newmark. *Word, Text, Translation: Liber Amicorum for Peter Newmark*. Clevedon (Englanti): Multilingual Matters. 95–103.
- Stubbs, Michael 1996. *Text and corpus analysis: computer-assisted studies of language and culture*. Oxford: Blackwell.
- Swales, John 1990. *Genre Analysis: English in Academic and Research Settings*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tirkkonen-Condit, Sonja 2002. Translationese — a myth or an empirical fact? A study into the linguistic identifiability of translated language. *Target* 14 (2). 207–220.
- Tirkkonen-Condit, Sonja 2005. Häviävätkö uniikkiainekset käännössuomesta?. Teoksessa Mauranen, Anna & Jarmo Jantunen (toim.). 123–138.
- Tognini-Bonelli, Elena 2001. *Corpus Linguistics At Work*. Amsterdam: J. Benjamins.
- Torresi, Ira 2010. *Translating Promotional and Advertising Texts*. Manchester: St. Jerome.
- Valkonen, Emilia 2006. *Adjektiiviattribuutit suomalaisten hiihtokeskusten venäjänkielisessä internetmainonnassa*. Turun yliopisto, pro gradu –tutkielma.
- Viana, Vander, Sonia Zyngier & Geoff Barnbrook. *Perspectives on Corpus Linguistics*. vol. 48. Amsterdam: J. Benjamins.

- Vuoristo, Kai-Veikko 2002. *Matkailun muodot*. Helsinki: WSOY.
- Widdowson, Henry 2000. On the Limitations of Linguistics Applied. *Applied Linguistics* 21/1. 3–25.
- Xiao, Richard 2010. How different is translated Chinese from native Chinese? A corpus-based study of translation universals. *International Journal of Corpus Linguistics* 15:1. 5–35
- Zanettin, Federico 2012. *Translation-driven Corpora Corpus Resources for Descriptive and Applied Translation Studies*. Manchester: St. Jerome.

Elektroniset lähteet

- Kauppalehti 2019. Venäläisruuhka ei tuo yhtä paljon rahaa kuin ennen – ”Moskovan alueelta tulevien ostovoima on parempi kuin Pietarista tulevilla”. Verkko-osoitteessa <https://www.kauppalehti.fi/uutiset/venalaisruuhka-ei-tuo-yhta-paljon-rahaa-kuin-ennen-moskovan-alueelta-tulevien-ostovoima-on-parempi-kuin-pietarista-tulevilla/baab27df-90d7-40be-aebd-e743e254bca3>. [katsottu 28.2.2019.]
- Metsähallitus 2019: <http://www.metsa.fi/julkaisut>. [katsottu 28.2.2019.]
- Pietari 2019. Городское туристско-информационное бюро Санкт-Петербурга. Verkko-osoitteessa: <http://ispb.info/>. [katsottu 28.2.2019.]
- Ria 2019. Россияне стали реже получать визы в Финляндию Verkko-osoitteessa: <https://ria.ru/20190211/1549583787.html>. [katsottu 28.2.2019.]

Hakukoneet ja hakuteokset

- Gramota 2019. Venäjän kielen tietoportaaali. Verkko-osoitteessa: <http://gramota.ru/>. [katsottu 28.2.2019.]
- KTS 2019. Kielitoimiston sanakirjan verkkoversio. Verkko-osoitteessa: <http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/>. [katsottu 28.2.2019.]
- Ruscorpora 2019. Venäjän kielen kansalliskorpus. Verkko-osoitteessa: <http://www.ruscorpora.ru/> [katsottu 28.2.2019]
- Rusgram 2019. *Наречие*. Venäjän kielen kieliopin hakuteos. Verkko-osoitteessa: <http://www.rusgram.narod.ru/1645-1668.html#1645>. [katsottu 28.2.2019.]
- Ruskorgram 2019. *Вводные модальные слова*. Venäjän kielen korpuspohjainen tietoportaaali. Verkko-osoitteessa: rusgram.ru/Части_речи#вводные-модальные-слова. [katsottu 28.2.2019.]
- Ruskorgram2 2019. *Предикатив*. Venäjän kielen korpuspohjainen tietoportaaali. Verkko-osoitteessa: rusgram.ru/предикатив. [katsottu 28.2.2019.]
- RuTenTen 2019. Venäjän kielen verkkokorpus. Verkko-osoitteessa: <https://app.sketchengine.eu/>. [katsottu 28.2.2019.]

Yandex 2019. Venäläinen hakukone. Verkkosoitteessa: <https://yandex.ru/> [katsottu 28.2.2019]

Sovellukset

Abbyy 2019. Abbyy Finereader: optinen tekstintunnistusohjelma. verkkosoitteessa: <https://www.Abbyy.com/en-us/Finereader/> [katsottu 28.2.2019]

Issuu 2019. Sähköinen alusta erilaisille julkaisuille. Verkkosoitteessa: Issuu.com [katsottu 28.2.2019]

Mustikka 2019. Tampereen yliopiston Kielten yksikön serveri. Verkkosoitteessa: <https://mustikka.uta.fi/> [katsottu 28.2.2019]

Texthammer 2019. Verkkopohjainen korpshallintatyökalu. Verkkosoitteessa: <https://mustikka.uta.fi/texthammer/> [katsottu 28.2.2019]

Ucrel 2019. Verkkopohjainen Log Likelihood - laskin. Verkkosoitteessa <http://ucrel.lancs.ac.uk/llwizard.html> [katsottu 28.2.2019]

Tour-Ru-korpus (tutkimusaineisto)

Tour-Ru. Tutkimuksessa käytetty Tour-Ru-korpus sijaitsee Tampereen yliopiston Kielten yksikön Mustikka-serverillä osoitteessa <https://mustikka.uta.fi/texthammer>. Itse korpus on tallennettu serverille nimellä "turru".

Osakorpuksset. Osakorpuksien Furu ja Ruru nimet ovat korpuksessa update_furu ja update_ruru. Käyttöoikeuksia voi tiedustella professori Mikhail Mikhailovilta.

LIITTEET

Liite 1: Firun avainsanalista KeyFi (300 sanaa)

Ryhmä	SUBSTANTIIVIT (180)	Absoluuttinen frekvenssi (Firu)	Absoluuttinen frekvenssi (Ruru)	Log Likelihood
AIKA	часы	213	124	61,73
AIKA	воскресенье	110	40	61,38
AIKA	неделя	125	51	61,37
AIKA	день	690	642	51,4
AIKA	зима	207	132	50,12
AIKA	течение	132	82	34,61
AIKA	час	168	117	34,03
AIKA	сезон	182	109	51,28
AKTIVITEETTI	сауна	479	103	395
AKTIVITEETTI	выставка	550	180	331,92
AKTIVITEETTI	поход	342	69	295,87
AKTIVITEETTI	мероприятие	425	168	212,19
AKTIVITEETTI	лыжня	114	3	173,88
AKTIVITEETTI	отпуск	125	10	155,49
AKTIVITEETTI	сафари	104	8	131,93
AKTIVITEETTI	музыка	252	101	123,83
AKTIVITEETTI	фестиваль	441	273	112,16
AKTIVITEETTI	снегоступ	74	2	111,8
AKTIVITEETTI	концерт	154	41	111,71
AKTIVITEETTI	каное	76	3	110,55
AKTIVITEETTI	велосипед	144	38	106,81
AKTIVITEETTI	лодка	166	54	103,58
AKTIVITEETTI	костер	116	23	103,47
AKTIVITEETTI	приключение	101	16	100,28
AKTIVITEETTI	кемпинг	83	8	99,74
AKTIVITEETTI	гольф	70	4	95,22
AKTIVITEETTI	билет	209	90	94,95
AKTIVITEETTI	круиз	105	28	76,09
AKTIVITEETTI	искусство	331	218	74,88
AKTIVITEETTI	рыбалка	184	87	74,57
AKTIVITEETTI	гриль	65	8	73,98
AKTIVITEETTI	снегоход	115	37	71,52
AKTIVITEETTI	ловля	56	8	57,64
AKTIVITEETTI	событие	226	141	56,78
AKTIVITEETTI	упряжка	46	5	54,56
AKTIVITEETTI	ходьба	55	9	53,31
AKTIVITEETTI	разведение	37	2	52,44
AKTIVITEETTI	покупка	77	23	51,6

AKTIVITEETTI	байдарка	31	1	48,1
AKTIVITEETTI	торжество	64	17	47,12
AKTIVITEETTI	наблюдение	74	25	46,18
AKTIVITEETTI	одежда	123	64	45,07
AKTIVITEETTI	оркестр	53	15	38,97
AKTIVITEETTI	джакузи	36	6	37,39
AKTIVITEETTI	купание	45	11	36,91
AKTIVITEETTI	преьера	24	1	36,74
AKTIVITEETTI	прогулка	204	151	35,85
AKTIVITEETTI	исполнитель	53	18	34,28
AKTIVITEETTI	спа	51	16	33,48
AKTIVITEETTI	занятие	116	70	32,67
AKTIVITEETTI	отдых	487	466	32,36
AKTIVITEETTI	танец	68	31	31,05
AKTIVITEETTI	спектакль	78	40	30,07
AKTIVITEETTI	гребля	27	4	27,89
AKTIVITEETTI	прорубь	24	3	27,79
AKTIVITEETTI	лыжа	132	91	27,54
AKTIVITEETTI	рукоделие	24	4	26,36
AKTIVITEETTI	санки	25	4	25,61
AKTIVITEETTI	продолжительность	73	34	30,89
HALLINTO	муниципалитет	72	1	118,59
HISTORIA	независимость	42	9	37,16
HISTORIA	замок	77	38	30,82
HISTORIA	викинг	22	2	27,2
HISTORIA	реформация	17	1	25,56
LIIKE	маршрут	656	310	259,74
LIIKE	езда	98	26	71,97
LIIKE	отправление	52	5	61,85
LIIKE	дорожка	69	21	45,05
LUONTO	тропа	273	86	172,26
LUONTO	природа	555	314	165,69
LUONTO	лето	397	189	157,06
LUONTO	остров	375	172	155,23
LUONTO	порог	132	14	153,62
LUONTO	архипелаг	100	4	147,13
LUONTO	пейзаж	177	51	120,35
LUONTO	склон	239	106	105,34
LUONTO	сопка	81	7	99,41
LUONTO	ландшафт	122	44	67,82
LUONTO	озеро	547	448	66,97
LUONTO	ягода	73	20	52,54
LUONTO	пляж	168	100	46,89
LUONTO	лоно	38	4	46,8
LUONTO	олень	88	37	43,33
LUONTO	гриб	72	26	41,19

LUONTO	рыба	117	73	30,42
LUONTO	лосось	35	8	28,97
LUONTO	лед	70	35	27,27
LUONTO	водоем	51	21	26,02
MAANTIETO	регион	400	223	123,09
MAANTIETO	провинция	65	6	81,86
MAANTIETO	гавань	74	12	72,87
MAANTIETO	парк	718	445	180,2
MAANTIETO	порт	117	76	28,47
MAJOITUS	коттедж	309	17	420,95
MAJOITUS	размещение	302	117	156,06
MAJOITUS	помещение	179	64	101,15
MAJOITUS	ночлег	39	1	63,22
MAJOITUS	вилла	46	4	56,57
MAJOITUS	апартамент	115	48	56,33
MATKAILIJA	группа	265	153	77,87
MATKAILIJA	любитель	196	106	65,03
MATKAILIJA	посетитель	238	152	58,03
MATKAILIJA	клиент	87	29	54,91
MATKAILIJA	взрослый	144	76	50,99
MATKAILIJA	дитя	302	244	39,86
OPERATIIVI	атмосфера	207	102	79
OPERATIIVI	впечатление	144	87	39,94
PALVELU	услуга	557	224	273,01
PALVELU	информация	374	99	271,11
PALVELU	магазин	399	139	227,1
PALVELU	ферма	140	9	187,43
PALVELU	продажа	169	29	160,94
PALVELU	гид	182	40	151,34
PALVELU	заказ	194	67	112,15
PALVELU	лицензия	76	6	97,56
PALVELU	язык	189	83	85,29
PALVELU	бронирование	88	15	84,96
PALVELU	бюро	78	12	77,46
PALVELU	возможность	306	197	72,25
PALVELU	аренда	95	26	67,44
PALVELU	бутик	59	12	54,32
PALVELU	обслуживание	128	62	50,36
PALVELU	причал	66	18	48,42
PALVELU	ассортимент	74	30	38,76
PALVELU	товар	101	51	37,68
PALVELU	напрокат	38	8	33,82
PALVELU	снаряжение	77	36	33,48
PALVELU	программа	355	323	30,03
RAKENNUS	амбар	39	3	52,29
RAKENNUS	терраса	81	27	50,33

RAKENNUS	центр	1189	777	265,87
RAKENNUS	навес	61	2	92,48
RAKENNUS	визит-центр	72	8	45,51
RAKENNUS	поместье	19	1	28,07
RAKENNUS	привал	22	3	25,45
RUOKA	ресторан	797	332	373,47
RUOKA	кафе	407	234	119,63
RUOKA	еда	128	31	98,95
RUOKA	деликатес	71	4	98,68
RUOKA	кофе	110	47	51,31
RUOKA	продукт	121	60	46,54
RUOKA	ланч	34	2	46,43
RUOKA	бистро	26	2	36,41
RUOKA	кафе-ресторан	24	2	33,96
RUOKA	лакомство	32	6	29,33
RUOKA	закуска	36	10	26,9
RUOKA	булочка	25	4	25,61
RUOKA	порция	25	5	24,46
MUUT	сборник	97	9	118,92
MUUT	тело	205	73	115,37
MUUT	семья	218	100	91,32
MUUT	километр	620	488	85,63
MUUT	евро	118	22	105,74
MUUT	сайт	185	81	82,66
MUUT	совещание	62	5	78,29
MUUT	дизайн	113	37	69,63
MUUT	пакет	49	3	69,22
MUUT	досуг	68	15	56,06
MUUT	квартал	87	34	44,8
MUUT	выбор	156	93	43,49
MUUT	отходы	35	3	43,12
MUUT	разрешение	67	22	42,57
MUUT	карта	193	132	40,33
MUUT	представление	78	33	38,66
MUUT	вариант	109	57	38,31
MUUT	вышка	31	3	38,21
MUUT	сеть	128	75	38,1
MUUT	рождество	58	18	37,64
MUUT	сопровождение	65	24	37,07
MUUT	войлок	34	5	36,44
MUUT	договоренность	40	8	35,99
MUUT	продукция	81	38	33,93
MUUT	изменение	60	23	31,81
MUUT	остальное	26	4	28,63
MUUT	туалет	45	16	27,85
MUUT	местечко	36	10	26,9

MUUT	сообщение	71	36	26,78
MUUT	тишина	55	24	26,02
MUUT	способ	55	25	25,7
MUUT	частность	40	14	25,57
MUUT	художница	22	3	25,45
Ryhmä	VERBIT (29)	Absoluuttinen frekvenssi (Firu)	Absoluuttinen frekvenssi (Ruru)	Log Likelihood
ELÄMYS	насладиться / наслаждаться	181	57	112,47
ELÄMYS	испытать	48	3	65,75
ELÄMYS	полюбоваться	53	22	27,36
ELÄMYS	заглянуть	54	22	27,02
LIIKE	подходить	107	34	68,36
LIIKE	найти	292	192	63,86
LIIKE	отправиться	105	54	37,98
LIIKE	курсировать	45	13	32,35
LIIKE	передвигаться	34	9	25,59
MYYNTI	забронировать	47	3	62,33
MYYNTI	арендовать	40	7	40,66
MYYNTI	продаваться	55	16	40,29
OLLA	найтись	44	6	46,61
OLLA	являться	496	440	45,65
OLLA	иметься	136	85	35,11
OLLA	проложить	61	25	30,69
PALVELU	гарантировать	61	15	47,11
PALVELU	обслуживать	42	14	27,44
PALVELU	организоваться	50	20	26,75
PALVELU	работать	328	302	26,32
RUOKA	попробовать	99	51	36,2
RUOKA	приготовить	74	34	32,76
TARJONTA	предлагать	431	165	223,59
TARJONTA	предлагаться	82	22	61,72
TARJONTA	дополнить	40	6	41,96
TUTUSTUMINEN	ознакомиться	95	16	93,43
TUTUSTUMINEN	познакомиться	146	56	76,4
TUTUSTUMINEN	пожаловаться	104	39	56,44
TUTUSTUMINEN	осветить	54	8	55,32
Ryhmä	ADJEKTIIVIT (74)	Absoluuttinen frekvenssi (Firu)	Absoluuttinen frekvenssi (Ruru)	Log Likelihood
AIKA	летний	427	168	213,93
AIKA	рождественский	61	21	37,47
AIKA	зимний	266	221	32,41
AKTIVITEETTI	лыжный	221	47	184,92
AKTIVITEETTI	рыболовный	61	1	96,93

AKTIVITEETTI	активный	182	113	47,38
AKTIVITEETTI	собачий	46	10	40,51
AKTIVITEETTI	танцевальный	44	11	34,29
AKTIVITEETTI	программный	21	1	30,62
AKTIVITEETTI	лодочный	35	9	28,16
HALLINTO	национальный	439	232	148,07
ILMANSUUNTA	южный	252	131	88,79
ILMANSUUNTA	северный	303	185	79,17
KULTTUURI	художественный	185	129	37,51
KULTTUURI	дизайнерский	36	6	37,39
KULTTUURI	культурный	198	148	33
LAATU	высококласный	26	1	39,31
LAATU	качественный	61	23	33,93
LAATU	первоклассный	26	4	28,63
LIIKE	пеший	148	42	101,99
LIIKE	велосипедный	93	15	92,45
LIIKE	пешеходный	95	35	53,98
LIIKE	беговой	26	4	28,63
LUONTO	озерный	50	4	65,72
LUONTO	лесной	145	64	64,36
LUONTO	олений	49	6	54,41
LUONTO	островный	32	1	51,76
LUONTO	походный	37	4	43,56
LUONTO	дикий	105	49	43,33
LUONTO	островной	24	1	36,74
LUONTO	арктический	17	1	25,56
MATKAILIJA	туристический	363	225	92,13
MATKAILIJA	гостевой	88	30	53,95
MONIPUOLINEN	разнообразный	183	84	77,87
MONIPUOLINEN	разносторонний	28	2	38,89
OPERATIIVI	отличный	148	58	74,88
OPERATIIVI	хороший	180	107	50,29
OPERATIIVI	великолепный	122	69	38,61
OPERATIIVI	уютный	154	99	38,12
OPERATIIVI	веселый	62	23	36,11
OPERATIIVI	популярный	200	153	31,22
OPERATIIVI	расслабляющий	20	2	24,77
OPERATIIVI	впечатляющий	25	5	24,46
PAIKALLINEN	местный	332	240	59,85
PAIKALLINEN	домашний	89	53	26,91
PALVELU	ресторанный	69	4	96,13
PALVELU	постоялый	32	3	41,52
RUOKA	шведский	92	35	50,02
RUOKA	вкусный	113	53	46,37
RUOKA	свежий	92	41	40,74
RUOKA	сезонный	43	10	35,66

RUOKA	кулинарный	46	14	31,25
TIETO	дополнительный	178	57	110,56
TIETO	предварительный	82	23	57,99
TIETO	подробный	84	25	55,75
VANHA	старый	242	192	33,89
VANHA	традиционный	196	150	30,65
MUUT	рыночный	82	5	111,98
MUUT	круглый	138	58	66,3
MUUT	кольцевой	40	3	51,4
MUUT	крытый	72	22	48,78
MUUT	дачный	39	5	44,21
MUUT	войлочный	32	2	43,9
MUUT	подходящий	39	6	38,97
MUUT	бесплатный	131	77	38,91
MUUT	совместный	36	6	37,39
MUUT	свободный	88	42	37,25
MUUT	бревенчатый	34	6	35,13
MUUT	парковочный	23	1	33,18
MUUT	бумажный	25	2	32,99
MUUT	сельский	72	37	26,32
MUUT	уличный	34	9	25,59
MUUT	оригинальный	69	37	25,09
MUUT	ближайший	61	31	24,49
Ryhmä	MUUT (17)	Absoluuttinen frekvenssi (Firu)	Absoluuttinen frekvenssi (Ruru)	Log Likelihood
PRONOMINIT (1)				
PERSOONA	вы	1149	1046	92,37
PREPOSITIO (4)				
DATIIVI	по	2298	2662	35,66
GENETIIVI	для	2725	1931	500,42
PREP. / AKK.	на	5882	6478	145,8
PREP. / AKK.	в	12243	15186	66,12
PARTIKKELIT (4)				
MM	т.ч	27	3	33,38
MYÖS	также	1282	565	556,63
MYÖS / JA	и	10382	12961	49,56
TAI	или	987	724	166,99
ADVERBIT (8)				
AIKA	ежедневно	128	34	93,5
OLOTILA	открыто	64	14	56,03
PAIKKA	вблизи	76	23	52,06
PAIKKA	поблизости	27	3	33,38

PARENTEESI	например	200	131	46,74
TAPA	можно	1323	898	270,59
TAPA	добро	104	39	56,44
TAPA	легко	91	47	33,16

Liite 2: Rurun avainsanalista KeyRus (300 sanaa)

Ryhmä	SUBSTANTIIVIT (159)	Absoluuttinen frekvenssi (Ruru)	Absoluuttinen frekvenssi (Firu)	Log Likelihood
AIKA	столетие	66	15	23,1
AIKA	год	3378	1587	223,63
AIKA	век	818	184	261,83
AKTIVITEETTI	клуб	185	72	24,18
AKTIVITEETTI	баня	102	27	28,04
AKTIVITEETTI	масленица	32	1	28,23
AKTIVITEETTI	бильярд	57	6	34,79
AKTIVITEETTI	экспедиция	64	5	45,82
HALLINTO	министр	32	3	20,84
HALLINTO	фонд	97	30	21
HALLINTO	президент	48	8	22,03
HALLINTO	герб	35	2	27,7
HALLINTO	министерство	46	5	28,09
HALLINTO	федерация	52	6	30,66
HALLINTO	край	226	84	32,01
HALLINTO	система	179	50	43,81
HALLINTO	губерния	51	2	44,53
HALLINTO	символ	88	11	47,49
HALLINTO	стандарт	50	1	48,38
HALLINTO	государство	100	14	51,66
HALLINTO	власть	77	6	54,86
HALLINTO	область	417	34	276,98
HALLINTO	республика	286	2	294,76
HISTORIA	предок	35	3	25,71
HISTORIA	княжество	42	4	27,82
HISTORIA	империя	34	2	28,02
HISTORIA	победа	88	6	63,49
HISTORIA	царь	102	2	95,98
IHMISET	родник	27	2	21,09
IHMISET	императрица	36	4	21,17
IHMISET	иностранец	35	4	21,41
IHMISET	дочь	34	3	23,11
IHMISET	девушка	41	5	24
IHMISET	сотрудник	73	17	25,01
IHMISET	сын	54	6	32,84
IHMISET	мать	71	12	32,89
IHMISET	автор	82	14	36,1
IHMISET	племя	42	1	41,23
IHMISET	поэт	83	7	57,16
IHMISET	император	81	5	61,69
IHMISET	народ	230	34	110,08

IHMISET	купец	120	2	116,4
KONFLIKTI	бой	62	14	22,23
KONFLIKTI	борьба	57	11	22,71
KONFLIKTI	герой	92	22	29,59
KONFLIKTI	оружие	49	5	30,05
KONFLIKTI	битва	51	5	32,28
KONFLIKTI	смерть	40	2	32,31
KONFLIKTI	сооружение	84	15	34,98
KONFLIKTI	войско	76	10	41,1
KONFLIKTI	революция	58	3	45,87
KONFLIKTI	армия	99	12	54,13
KONFLIKTI	война	269	30	152,1
KULTTUURI	ансамбль	77	19	23,53
KULTTUURI	портрет	34	1	30,8
LIIKE	транспорт	122	42	21,92
LIIKE	трамвай	51	9	22,97
LIIKE	такси	129	40	27,65
LIIKE	автовокзал	42	4	27,82
LIIKE	вокзал	149	43	35,97
LIIKE	метро	65	7	39,53
LUONTO	орел	27	2	21,09
LUONTO	бор	24	1	21,27
LUONTO	колонна	24	1	21,27
LUONTO	тайга	55	10	23,74
LUONTO	исток	36	3	25,41
LUONTO	вода	437	214	25,62
LUONTO	окраина	36	2	30,49
LUONTO	медвежонок	36	1	33,39
LUONTO	курган	40	1	38,6
LUONTO	гора	341	89	90,83
LUONTO	земля	270	36	139,19
LUONTO	заповедник	432	46	251,42
MAANTIETO	восток	71	19	20,64
MAANTIETO	родина	59	13	21,21
MAANTIETO	поселение	67	15	22,96
MAANTIETO	сквер	57	8	29,8
MAANTIETO	проспект	71	11	33,75
MAANTIETO	кольцо	73	5	52,07
MAANTIETO	городище	58	1	55,6
MAANTIETO	аллея	56	1	56,32
MAANTIETO	поляна	118	5	96,67
MAANTIETO	село	143	9	106,81
MAANTIETO	столица	214	26	117,21
MAANTIETO	улица	599	150	168,02
MAANTIETO	город	1923	812	182,89
MAJOITUS	пансионат	26	1	23,81

MAJOITUS	палата	43	1	40,86
MAJOITUS	база	128	29	42,47
MAJOITUS	курорт	267	83	54,09
MATKAILU	туроператор	38	5	22,12
MATKAILU	гость	385	180	27,53
MATKAILU	туризм	261	102	33,27
NÄHTÄVYYS	дворец	236	60	66,76
NÄHTÄVYYS	памятник	549	74	278,73
OPERATIIVI	люкс	83	14	35,92
PALVELU	номер	444	226	22,65
RAKENNUS	башня	189	77	22,17
RAKENNUS	хутор	51	8	23,78
RAKENNUS	учреждение	48	7	25,32
RAKENNUS	реконструкция	73	16	25,53
RAKENNUS	здание	576	299	25,75
RAKENNUS	заведение	78	18	25,76
RAKENNUS	строительство	197	67	34,53
RAKENNUS	особняк	54	4	38,85
RAKENNUS	стена	199	55	50,06
RAKENNUS	слобода	61	1	61,26
RAKENNUS	корпус	116	9	79,07
RAKENNUS	комплекс	570	141	162,69
RUOKA	пряник	32	3	20,84
RUOKA	столовая	49	1	48,75
TERVEYS	медицина	29	2	23,49
TERVEYS	терапия	29	2	23,49
TERVEYS	дыхание	26	1	23,81
TERVEYS	диагностика	26	1	23,81
TERVEYS	болезнь	30	1	28,95
TERVEYS	оздоровление	46	2	39,81
TERVEYS	заболевание	61	2	54,08
TERVEYS	лечение	96	1	96,11
TIEDE	исследование	64	14	21,94
TIEDE	этнография	27	1	23,46
TIEDE	ученый	41	3	29,81
USKONTO	паломник	25	1	20,94
USKONTO	монах	27	1	23,46
USKONTO	собор	249	56	80,2
USKONTO	легенда	138	14	84,78
USKONTO	икона	112	5	92,27
USKONTO	храм	322	20	237,46
USKONTO	монастырь	398	17	326,68
MUUT	надежда	23	1	21,64
MUUT	призрак	23	1	21,64
MUUT	промысел	63	14	22,08
MUUT	правда	38	5	22,12

MUUT	выпуск	42	5	23,76
MUUT	книга	137	47	23,89
MUUT	телевизор	41	5	24
MUUT	значение	81	21	24,01
MUUT	слово	106	32	24,26
MUUT	сожаление	29	1	26,01
MUUT	га	55	9	26,84
MUUT	память	98	26	27,12
MUUT	категория	75	16	27,26
MUUT	остаток	49	6	28,74
MUUT	пожар	53	7	29,24
MUUT	высота	144	46	29,29
MUUT	проект	269	109	30,79
MUUT	охрана	79	15	31,45
MUUT	пора	128	36	32,19
MUUT	развитие	214	77	32,71
MUUT	начало	328	138	33,25
MUUT	глава	45	3	34,59
MUUT	открытие	111	26	34,68
MUUT	грязь	50	1	48,38
MUUT	олимпиада	69	3	58,02
MUUT	деньги	85	6	61,39
MUUT	источник	129	19	62,69
MUUT	имя	181	36	67,24
MUUT	название	234	57	68,32
MUUT	метр	452	139	92,68
Ryhmä	VERBIT (27)	Absoluuttinen frekvenssi (Ruru)	Absoluuttinen frekvenssi (Firu)	Log Likelihood
ALKU	заложить	39	6	20,85
ALKU	родиться	56	11	22,87
ALKU	создать	217	90	23,63
ALKU	начать	144	50	24,14
ALKU	начаться	85	18	30,72
ALKU	появиться	127	28	43,15
ALKU	установить	191	40	67,39
MUUTOS	развиваться	62	14	22,23
MUUTOS	восстановить	50	8	23,97
MUUTOS	произойти	47	5	27,85
OLLA	быть / бывать	2916	1233	275,56
OLLA	существовать	118	37	24,87
OLLA	стоять	85	18	30,72
OLLA	оказаться	111	20	46,57
OLLA	располагаться / расположиться	262	66	71,96
OLLA	стать / становиться	652	220	109,7
SUOJELU	спасти	26	1	23,81

SUOJELU	храниться	55	3	43,71
SUOJELU	сохраниться	180	47	48,24
MUUT	писать	31	3	21,11
MUUT	решить	82	21	23,89
MUUT	передать	50	8	23,97
MUUT	считаться	120	38	24,43
MUUT	украсить	55	7	31,35
MUUT	разрушить	46	3	34,29
MUUT	называть	167	47	41,07
MUUT	жить	199	61	41,68
Ryhmä	ADJEKTIIVIT (57)	Absoluuttinen frekvenssi (Ruru)	Absoluuttinen frekvenssi (Firu)	Log Likelihood
AKTIVITEETTI	интерактивный	53	8	25,75
HALLINTO	государственный	240	39	105,94
HALLINTO	федеральный	74	1	73,48
HALLINTO	официальный	69	12	30,96
HALLINTO	административный	58	12	21,92
HISTORIA	великий	303	19	224,19
HISTORIA	первый	713	196	173,87
HISTORIA	древний	267	44	117,52
HISTORIA	мемориальный	60	5	41,15
HISTORIA	древнейший	44	2	37,29
HISTORIA	царский	49	4	34,44
HISTORIA	исторический	236	95	27,54
HISTORIA	археологический	80	18	27,43
HISTORIA	крепостной	39	5	21,88
KOKO	большой	643	287	52,71
LUONTO	горный	217	87	26,17
OPERATIIVI	удивительный	121	39	24,1
OPERATIIVI	знаменитый	180	72	22,15
OPERATIIVI	выдающийся	39	6	20,85
OPERATIIVI	яркий	120	42	20,7
TERVEYS	лечебный	104	5	85,4
TERVEYS	минеральный	78	2	71,17
TERVEYS	медицинский	79	14	34,38
TIEDE	научный	110	19	47,52
TIEDE	академический	31	2	22,86
USKONTO	святой	167	28	73,26
USKONTO	монастырский	57	3	46,18
USKONTO	божий	48	2	42,34
USKONTO	религиозный	38	4	23,35
VALTIO	отечественный	125	13	75,83
VALTIO	огромный	192	45	60,55
VALTIO	народный	211	57	54,88
VALTIO	этнографический	60	4	46,02
MUUT	красный	283	36	149,04

MUUT	олимпийский	218	22	132,3
MUUT	нижний	207	41	76,8
MUUT	золотой	200	55	49,95
MUUT	женский	92	14	43,54
MUUT	правый	56	3	43,41
MUUT	такой	454	207	35,59
MUUT	дорогой	56	6	35,04
MUUT	экскурсионный	95	21	31,62
MUUT	левый	33	1	31,16
MUUT	каменный	168	56	30,75
MUUT	европейский	139	44	28,74
MUUT	черный	88	21	28,7
MUUT	средний	106	29	28,57
MUUT	зелёная	32	1	28,23
MUUT	малый	121	36	27,99
MUUT	охранный	35	2	27,7
MUUT	мужской	56	9	26,64
MUUT	экстремальный	35	3	25,71
MUUT	основной	186	71	25,45
MUUT	железный	73	17	25,01
MUUT	последний	187	73	23,93
MUUT	провинциальный	31	2	22,86
MUUT	священный	31	3	21,11
Ryhmä	MUUT (57)	Absoluuttinen frekvenssi (Ruru)	Absoluuttinen frekvenssi (Firu)	Log Likelihood
PRONOMINIT (17)				
AKK. / GEN.	его	741	259	117,86
DEMONSTRATIIVI	этот	931	445	59,04
DEMONSTRATIIVI	это	1615	952	30,36
DEMONSTRATIIVI	сей	104	28	27,43
DEMONSTRATIIVI	тот	387	190	22,82
OMISTUS	наш	547	291	21,46
INDEFINIITTINEN	когда-то	71	6	47,86
KYS. / RELAT.	что	1321	604	98,44
KYS. / RELAT.	где	608	324	23,63
PERSOONA	он	1000	280	237,12
PERSOONA	они	985	343	156,52
PERSOONA	она	542	196	80,08
PERSOONA	мы	893	469	36,81
PERSOONA	я	441	198	35,86
PERSOONA	ты	81	20	24,43
PERSOONA	оно	71	17	23,35
RELAT.	который	1817	981	61,99
PREPOSITIOT (6)				
DATIIVI	к	1262	691	40,05

GENETIIVI	после	431	154	66,56
GENETIIVI	из	2248	1280	54,23
GENETIIVI	напротив	59	9	28,42
GENETIIVI	у	730	393	26,67
INSTRUMENTAALI	над	156	39	45,42
PARTIKKELIT (9)				
KIELTO	не	1922	719	258,47
KIELTO	ни	104	29	27,07
PAIKKA	вот	115	26	38
VAIN	только	576	261	45,24
VAIN	лишь	97	30	21
MUTTA	но	914	274	193,84
VIELÄ / JO	еще	436	167	54,81
HAN, HÄN	же	460	219	30,26
JUURI	именно	220	68	45,55
ADVERBIT (15)				
AIKA	сегодня	184	33	75,33
AIKA	сейчас	185	47	51,22
AIKA	ныне	51	4	36,79
AIKA	тогда	107	31	26,08
AIKA	вдруг	29	2	23,49
AIKA	часто	91	26	22,77
AIKA	пока	60	14	20,54
ASTE	очень	324	83	88,12
KAUSAALI	поэтому	189	72	26,33
PAIKKA	здесь	1116	474	106,44
PAIKKA	далее	133	14	80,57
PAIKKA	слева	29	1	26,01
PAIKKA	там	152	58	20,98
PARENTEESI	именно	220	68	45,55
PARENTEESI	кстати	70	7	43,73

РЕЗЮМЕ НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ

"Что бы вы сказали о купании в сауне, построенной из льда?": Лексические особенности туристических путеводителей на русском языке, изданных в Финляндии

ВВЕДЕНИЕ

Хотя в сфере туризма общение с гостями в основном ведется устно, у письменной речи не менее важная роль. Одним из важнейших текстов является путеводитель, и на качество таких текстов необходимо обратить внимание. Если мы хотим, чтобы российские туристы наслаждались отпуском в Финляндии, то необходимо обеспечить для них предоставление услуг высокого качества, начиная с путеводителей.

Переведенные путеводители являются примером так называемого «переводного языка», грамматика и лексика которого могут показаться читателю странными, даже если там нет грамматических ошибок. Это обусловлено тем, что в процессе перевода сталкиваются культуры и языки, в результате чего возникает гибридная форма - переводной язык.

В настоящей работе мы сравниваем язык туристических путеводителей, переведенных с финского на русский язык с языком путеводителей, изначально созданных на русском языке. Главные вопросы нашей работы можно сформулировать следующим образом:

- Какие лексические особенности имеют путеводители, переведенные с финского на русский?
- Чем данные особенности объясняются?

Указанные вопросы рассматривать важно, так как в переведенных путеводителях встречаются явления, нетипичные для нормативного русского языка. Если это удастся, то с помощью результатов можно будет повышать качество путеводителей.

Актуальность исследования определяет отсутствие научных данных в области переводного русского языка туристической сферы. Поэтому основной целью работы является предоставление обширного описания языка переведенных путеводителей. К тому же, полученные результаты послужат основой для дальнейших исследований в вышеупомянутой области.

В качестве предмета исследования выступает составленный нами корпус текстов, «Tour-Ru», который состоит из двух субкорпусов: «Firu» (брошюры, изданные в Финляндии) и «Ruru» (брошюры, изданные в России).

ПУТЕВОДИТЕЛЬ КАК ЖАНР

Теоретическая часть посвящена корпусному переводоведению и характеристике путеводителя как жанра.

Классифицирование разных явлений жизни характерно для человека. (Heikkinen & Voutilainen 2012: 17). Тексты при этом не являются исключением. Те тексты, у которых совпадают языковые черты и цели, относятся к одному и тому же *речевому жанру* (KTS 2017). Шутка вызывает у нас смех, а инструкция позволяет узнать, как работает устройство.

С точки зрения Джона Суэйлса, тексты относятся к одному и тому же жанру, если они имеют общую *коммуникативную цель* (1990: 52). Например, корпус «Tour-Ru» содержит и красочный путеводитель с 150 страницами, и черно-белый путеводитель, распечатанный на одной странице формата А4. Поскольку цель данных текстов одинакова, считаем их представителями жанра «путеводитель».

Суэйлс считает, что жанры являются инструментами *дискурсных сообществ*, имеющих общие гласные цели общения, средства коммуникации и специальную лексику (1990: 24-27). В качестве примера дискурсного сообщества служат финские предприятия и города, привлекающие отечественных и иностранных туристов.

По классификации Катарины Райс существуют три типа текстов: оперативные, информативные и экспрессивные (Reiss 1989: 105). Как видим на схеме 1, большинство текстов являются представителями не одного типа, а имеют характеристики разных типов. Путеводитель - крайне интересный текст, так как он прежде всего привлекает туристов (оперативный), но также предоставляет им информацию и содержит такие экспрессивные элементы, как языковая игра и сравнения (Snell-Hornby 1999: 96).

Схема 1: Треугольник Райс

Подробнее описывает путеводители Грэм Денн. По его словам, путеводители характеризуются разговорным стилем, риторическими вопросами (Dann 1996: 37), юмором и экзотическими для читателя словами (там же: 179–183). Как правило, путеводитель обращается к читателю лично, чтобы тот воспринял текст как личное сообщение (там же: 187). К тому же, рекомендуется подчеркивать широту спектра предоставляемых услуг и избегать упоминаний о недостатках туристического объекта (Naaraniemi & Lukander 1991: 16).

Поскольку путеводитель – по большей части оперативный текст, то при переводе важно, чтобы его апелляция сохранилась. При этом большую роль играет переводчик, который должен обратить внимание на менталитет читателя и культурные особенности (Reiss & Vermeer 1986: 120). Переводчик может создавать корпуса текстов, чтобы искать типичные для данного типа текстов выражения и оценивать, придется ли ему писать информативно или более привлекательно (Torresi 2010: 103).

КОРПУСЫ И ПЕРЕВОДОВЕДЕНИЕ

Корпус – это совокупность текстов, функцией которой является описывать состояние и формы определенного языка (Sinclair 1991: 171). С помощью корпусов можно получать квантитативную информацию о языке, хотя явления объясняются с помощью квалитативного анализа (Jantunen 2012: 360-361).

Существует ряд разных корпусов, в том числе, одноязычные, многоязычные, параллельные и сравнительные корпусы (McEneaney & Hardie 2012: 18-19). Предмет данного анализа, «Tour-Ru» можно определить, как одноязычный и сравнительный переводной корпус русского языка.

Переводной язык, так называемый «третий код», рождается при столкновении исходного и целевого языков и отличается от культур, представленных данными языками. (Frawley 1984: 168, в Baker 1993: 245).

В начале 1990-х годов корпусы стали использоваться и в переводоведческих исследованиях (Laviosa 2002: 1). Так, появилась новая парадигма – корпусное переводоведение (там же: 18). Благодаря корпусам, исследование переводного языка динамично развивалось (Kemppainen 2005: 185).

На основе результатов исследований разработана концепция о переводческих универсалиях (англ. translation universals) (Baker 1993). Это черты, встречающиеся чаще в языке переведенных текстов по сравнению с языком текстов, изначально написанных на данном языке (там же 242). Одной из таких черт является интерференция, иначе говоря, влияние языка оригинального текста на перевод (Mauranen 2000: 120). Интерференцией можно объяснить многие явления, выявляемые в материале данного исследования.

Явлению интерференции при переводе посвящена кандидатская диссертация Екатерины Краснопеевой. Она с помощью корпусов изучала переводческие универсалии в художественных произведениях, переведенных на русский. Выяснилось, в том числе, что глагол «сказать» более частотен в переводах, что свидетельствует об интерференции английского языка (Krasnoperjeva 2016: 20).

Помимо исследования Краснопеевой, в России к переводному языку и корпусным исследованиям в переводоведении особого внимания не уделяется (Краснопеева 2016: 4).

Тем не менее, ситуация медленно меняется. Например, назовем некоторые статьи о характеристике переводного дискурса, написанные Николаем Гарбовским (2011 & 2012).

МЕТОДЫ И МАТЕРИАЛ

Главным предметом исследования является корпус «Tour-Ru», состоящий из двух субкорпусов. Первый субкорпус, Figu, содержит 51 путеводитель, переведенный с финского на русский. Во втором субкорпусе, Ruru, собрано 38 путеводителей, изначально написанных на русском языке. «Tour-Ru» хранится на «Mustikka», сервере факультета коммуникационных наук Университета Тампере. Для анализа текстов применен корпус-менеджер «Texthammer».

Выбор путеводителей в «Tour-Ru» осуществлялся, исходя из «представительности» (англ. representativeness) (McEnery & Wilson 2001: 29-30): переведенные и оригинальные путеводители были собраны по всей Финляндии и России, насколько это было возможно. Другой принцип, использованный при отборе текстов, был принцип «сопоставимости» (Leech 2007: 141-142). Под этим понимается, что субкорпусы должны содержать взаимно схожие по структуре и длине тексты.

Следует заметить, что вышеупомянутые принципы можно считать лишь ориентирами. Предложение услуг в туристической области в Финляндии и России различается. Поэтому путеводители, публикуемые в этих странах, отличаются друг от друга и количественно (во всех смыслах), и содержательно.

Часть путеводителей можно было скачать в текстовом формате в Интернете. Другие путеводители были в формате PDF или в бумажной форме, и их нужно было преобразовывать в текстовый формат с помощью программы «Abbyy Finereader». Полученные текстовые файлы были снабжены метаданными и загружены в базу данных корпус-менеджера «Texthammer».

При загрузке текстов корпус был аннотирован, то есть для всех текстоформ были определены части речи, грамматические формы и синтаксические функции (Mikhailov & Cooper 2016: 3). Корпус был и лемматизирован, иначе говоря, для каждой текстоформы была определена ее начальная форма (McEnery & Wilson 2001: 53). Под леммами понимаются начальные формы лексем, объединяющие все их грамматические формы (Mikhailov & Cooper 2016: 218). Благодаря данным процессам, списки ключевых слов (см. ниже) более

разнообразны по содержанию и в их состав входят не только разные формы самых типичных слов.

Затем в «Texthammer» на основе обоих субкорпусов был создан список так называемых ключевых слов, «KeyFi» (Firu) и «KeyRus» (Ruru), из полученного списка были взяты первые 300 слов (см. приложения 1 и 2). Под ключевыми словами понимаются слова, встречающиеся в одном корпусе чаще по отношению к другому корпусу. Статистически явление подтверждается тестом отношения правдоподобия; в данной работе использован тест логнормального правдоподобия (Log Likelihood, LL). Поэтому считаем, что ключевые слова и тест – эффективный метод рассматривать лексические различия между субкорпусами.

На следующем этапе списки были загружены в виде таблицы в программу «Excel». Из них были убрано имена собственные, названия городов и цифры, так как, например, у слов «Хельсинки» или «Ленин» нет соответствий в другой культуре. Таким образом, такие слова не представляют интереса для настоящего исследования.

АНАЛИЗ КЛЮЧЕВЫХ СЛОВ

В следующем этапе слова списков «KeyFi» и «KeyRus» были разделены по частям речи. На основе полученных результатов были сформулированы первые выводы общего уровня, так называемого «уровня ключевых слов».

Таблица 1: Разделение ключевых слов в «KeyFi» и «KeyRus»

субкорпус	Firu (слова)	Firu (%)	Ruru (слова)	Ruru (%)
существительные	180	60	159	53
глаголы	29	9,6	27	9
прилагательные	74	25	57	19
местоимения	1	0,3	18	6
предлоги	4	1,2	7	2,3
частицы	4	1,2	5	1,7
причастия	8	2,7	16	5,3

числительные	0	0	11	3,7
всего: (слова)	300	-	300	-
всего: (%)	-	100	-	100

Как можем отметить, в списке «KeyFi» больше существительных, чем в «KeyRus». Явление интересно, поскольку обычно считается, что существительные более частотны в русском, чем в финском языке. Поэтому наблюдения противоречат нашим ожиданиям. Может и быть, что в текстах «Firu» виды услуг рекламируют активнее, чем в «Ruru».

Следует обращать внимание также на то, что «KeyFi» содержит больше прилагательных, чем «KeyRus». Возможно, что в переведенных путеводителях оперативный характер реализуется сильнее в прилагательных, чем в текстах, изданных в России.

Тем не менее, самым неожиданным явлением оказалось то, что количество слов остальных частей речи в «KeyFi» составляет 17 слов, тогда как в «KeyRus» встречается 57 слов, включая в себя слова «который» и «что». Если считаем мнение Краснопеевой справедливым, наличие данных местоимений свидетельствует об экспликации в «Ruru». Отмечание интересно, так как по словам Краснопеевой, экспликацией характеризуется именно переводной язык, а не "оригинальный" язык.

В исследованиях, проводившихся в Университете Сассари (Италия), обратили внимание на то, что причастия и предлоги были типичнее для переводного английского (Gandin 2013). По мнению итальянских ученых, данное явление указывает на экспликацию в переводном языке.

На основе вышеупомянутых замечаний можно сделать вывод, что в языке путеводителей, изданных в России, экспликация более распространена по сравнению с переводами. Скорее всего, данное явление объясняется интерференцией исходного языка, то есть влиянием финского языка на перевод.

АНАЛИЗ КОЛЛОКАЦИЙ И КОНКОРДАНСОВ

После общего анализа материала по частям речи переходим к анализу коллокаций и конкордансов. На этом этапе мы подвергаем некоторые слова подробному анализу, где рассматриваем контексты данных слов. Поскольку предметом настоящей работы является

переводной язык, обратим внимание на лексику «KeyFi» при выборе слов. Тем не менее, ввиду интересных проявлений, возникающих из «KeyRus», для анализа были выбраны и некоторые слова из данного субкорпуса. В таблице 2 показаны слова, рассмотренные в данном этапе исследования.

Таблица 2. Слова, выбранные для анализа коллокатов и конкордансов

часть речи	слово
существительное	посетитель (KeyFi), гость (KeyRus)
глагол	быть (KeyRus)
прилагательный	отличный (KeyFi), яркий (KeyRus)
предлог	по (KeyFi)
частица	не (KeyRus)
местоимение	вы (KeyFi)
причастие	можно (KeyFi)

Тем не менее, прежде чем привести пример анализа, нам необходимо дать краткое определение понятиям коллокат и конкорданс. Под «коллокатом» (*англ. collocate*) понимается слово, находящееся в тексте недалеко от искомого слова. Словосочетание, где коллокат и искомое слово вместе встречаются, называется коллокацией (*англ. collocation*). (Mikhailov & Cooper 2016: 217.) Обычно значимость коллокации подтверждается статистическим тестом, например, «LL» (см. выше).

Конкорданс (*англ. concordance*), в свою очередь, можно определить, как список всех контекстов, в которых представлено искомое явление (Mikhailov & Cooper 2016: 217). Например, в настоящей работе был проведен конкордансный поиск глагола «быть» с его коллокатом «когда» в субкорпусе «RuRu». В «Texthammer» было показано все контексты (отрывки), где данные слова коллокируют, иначе говоря, составляют коллокацию.

Анализ коллокаций и конкорданс позволяет нам сделать выводы об употреблении данного слова и, возможно, его контекстах. Таким образом, можем выяснить подробнее общие черты переводного языка.

В качестве примера рассмотрим коллокации и конкорданс глагола «быть», входящего в состав «KeyRus». Сначала взглянем на глаголы «KeyFi» и «KeyRus» как в целом, и потом будем рассмотреть, каковы коллокации глагола «быть» в «KeyFi» и «KeyRus». Анализ глаголов группы «остальные» не будет проведен, так как между ними и «быть» никакой контекстуальной связи не существует.

ГЛАГОЛЫ: ОБЩИЙ ОБЗОР

Количество глаголов в субкорпусах примерно одинаково. Тем не менее, по тематическому классифицированию глаголы субкорпусов сильно различаются друг от друга. В глаголах «KeyFi» преобладают слова, связанные с обслуживанием (напр. обслуживать) и их предложение, в то время как для «KeyRus» более типичны глаголы, относящиеся к началу, перемене и хранению.

ГЛАГОЛ «БЫТЬ» С ЕГО КОНТЕКСТАМИ

У глаголов субкорпусов есть одна тематическая группа, глаголы со значением «существование». В эту группу, на наш взгляд, входят и глаголы, относящиеся к «расположению».

В «KeyRus» употребляются следующие бытийные глаголы *существовать, оказаться, стать быть, стоять и расположить*. В «KeyFi», в свою очередь, имеются *найтись, являться, иметься и проложит*.

Сначала мы поставили задачей сопоставить употребление глаголов «являться» и «быть». Тем не менее, список коллокатов глагола «являться» в «KeyRus» оказался стольким кратким, что нами было принято решение сосредоточиться на сравнении употребления «быть» в субкорпусах.

В Таблице 3 представлена абсолютная и относительная частотность глагола «быть» в «Fi» и «Ru». Первый цифр указывает, сколько раз слова конкретно встречается в материале. Что касается относительной частотности, в ней рассчитано относительное количество к миллиону словам.

Таблица 3. Частотность леммы «быть» в «Firu» и «Ruru»

	абсолютная частотность (шт.)	относительная частотность (на млн слов)
Firu	1217	4485,10
Ruru	2850	7681,09

В таблицах 4 и 5 видим коллокации глагола «быть» и их классифицирование на тематические группы на основе анализа конкордансов. Сначала был рассмотрен весь конкорданс, список контекстов, каждого коллоката и глагола «быть». Затем было определено, какой теме посвящаются коллокаты. Например, слова «быть» и «храм» встречались в контекстах, связанных с прошедшем времени. Поэтому было принято решение, что «храм» входит в состав группы «история».

Таблица 4. Коллокаты леммы «быть» в «Firu»

ГРУППА	КОЛЛОКАТ	L3	L2	L1	R1	R2	R3	СУММА	LL
причастие	тогда	1	2	3	1	0	0	7	5,14
совет	если	4	3	5	0	0	1	13	7,09
совет	вы	3	7	30	1	8	5	54	5,3
создание	возвести	0	0	0	5	1	0	6	5,14
услуга	возможность	2	0	1	31	4	0	38	11,68
прочие	например	1	1	0	0	2	2	6	10,81
прочие	трудно	0	0	3	3	0	0	6	7,02
прочие	по	4	3	0	1	8	3	19	5,13

Таблица 5. Коллокаты леммы «быть» в «Ruru»

ГРУППА	КОЛЛОКАТ	L3	L2	L1	R1	R2	R3	СУММА	LL
история	когда	3	11	13	0	1	2	30	24,07
история	это	6	19	63	0	0	3	91	12,66
история	он	3	10	59	4	5	3	84	11,73
история	храм	5	3	27	2	5	5	47	11,76
конец	закрыть	1	0	0	19	0	0	20	14,42
конец	разрушить	0	0	0	16	2	2	20	11,75
создание	установить	0	0	0	44	0	0	44	18,79
создание	открыть	0	0	0	44	0	1	45	19,45
создание	основать	0	0	0	38	0	0	38	21,2
прочие	быть	3	1	4	4	1	3	16	30,32

После классифицирования группы коллокатов субкорпусов были сравнено друг с другом. Таким образом, нам можно было сделать выводы о различиях и сходствах употребления слова «быть» в «Firu» и «Ruru».

В таблицах 5 и 6 видно, что по сравнению с «Firu», в «Ruru» преобладают коллокаты, связанные прямо или косвенно с прошедшем времени. В «Firu», в свою очередь, больше коллокатов, контексты которых относятся к интеракции с туристами.

Советы: вы, если и возможность

Данные коллокаты глагола «быть» в «Firu» позволяют лично обращаться к читателю и рассказать, чем туристы могут заниматься в туристической поездке. Например, с коллокатами «вы» и «возможность» глагол «быть» часто формирует выражение «у Вас есть возможность». В общих контекстах «быть» и «если», в свою очередь, туристам даются полезные советы. Например, в путеводителе по национальному парку «Коли» о парковке пишется следующим образом (пример 1):

(1)

Парковка там разрешена только если у вас есть право на знак парковки для инвалидов.

(Firu: trputekolinatspark2013, Национальный парк Коли)

Создание и завершение: основать, закрыть

Главные группы коллокатов «Ruru» относятся к созданию (в т.ч. основать, открыть) или завершению (в т.ч. закрыть, разрушить), что указывает на более частое упоминание исторических событий в «Ruru» по сравнению с «Firu». К тому же, единственным коллокатом группы «Создание» является «возвести».

Прошлое: это, он, когда, тогда

Помимо вышеупомянутых коллокатов косвенно к прошлому относятся и другие коллокаты «Ruru». Это подтверждается, в том числе, тем, что коллокируя со словами «он» и «это», глагол «быть» встречается в прошедшем времени. Было также установлено, что основной глагол, поставленный после коллоката «когда», употребляется в форме страдательного причастия прошедшего времени. Данное явление видим в примере 2.

(2)

В 1238 году во время нашествия полчищ хана Батыея, когда весь Суздаль был сожжен и разрушен.

(Ruru: rurutesuzdal, Суздаль город русской души)

Можно и отметить, что в «Figu» глагол «быть» наблюдается, как правило, в настоящем или в будущем времени. Выяснилось также, рассматривая статистики частотностей, что в «Ruru» в 67 % (1929 раз) из всех 2916 случаев глагол «быть» употребляется в прошедшем времени. Соответствующее число в «Figu» составило примерно 35 % (429 раз).

РЕЗУЛЬТАТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ

Анализ ключевых слов

Разделение ключевых слов на части речи указывает на то, что путеводители, переведенные на русский язык, были по характеру более оперативные, чем путеводители, изначально написанные на русском языке. Иначе говоря, в переводах туристические цели рекламируют сильнее в переводных путеводителях.

Например, среди существительных встречается много названий активного отдыха и услуги. К тому же, очевидно, что через экспрессивные глаголы и прилагательные выражается намерение привлечь туристов в Финляндию. Тем не менее, важно подчеркнуть, что основное внимание настоящей работы уделено взаимным различиям субкорпусов. Поэтому общие для субкорпусов прилагательные, в том числе «красивый» в процессе исследования не анализировались.

Анализ коллокатов и конкордансов

В ходе анализа коллокатов и конкордансов выяснилось, что путеводители, изданные в России, обладает более оперативным характером, чем можно заметить при анализе ключевых слов. Нами было установлено, что в данных текстах представляются разнообразные туристические услуги. К тому же, путеводители тепло обращаются к читателю и дают хорошие советы.

Рассматривая конкордансы, мы заметили и явления, отчасти объясняющие причины различий в языках субкорпусов. Например, некоторые слова, связанные с арендой, встречаются только в некоторых контекстах, принадлежащих коллокатам слова «можно» в

«KeyFi». Кажется, что услуги по аренде в туристической сфере типичнее для Финляндии, чем для России. Следовательно, сделаем вывод, что различия в предложении услуг в данных странах влияют на содержание субкорпусов.

Конкордансы, в том числе - у глагола «быть», также подтверждают замечания о том, что в переводах преобладает настоящее время, тогда как в путеводителях «Rugu» часто обращаются к прошлому. Может быть, данное явление объясняется тем, что русские сильнее интересуются историей, и даже гордятся ей сильнее, чем финны. Соответственно, большое количество слов в «Figu», связанных с природой, указывает на то, что финны любят свою природу.

Было и отмечено различные риторические способы обращения к читателю. Например, в контекстах «Figu», содержащих местоимение «вы» и коллокации «знать» и «бы» был найден повторяющийся вопрос «Знаете ли вы?». Что касается путеводителей «Rugu», в совместных контекстах местоимения «вы» и коллокации «но» возникла мысль о том, что если туристы желают заниматься чем-то особенным, они должны посетить, например, рекомендуемое путеводителем парк вместо остальных парков города.

РАЗМЫШЛЕНИЯ О РЕЗУЛЬТАТАХ

Полученные результаты позволяют нам сделать вывод, что путеводители «Figu» и «Rugu» отражают те культуры, в которых они были созданы. Иначе говоря, данные факторы влияют на язык текстов. Отсюда следует, что объективное и достоверное сравнение оперативности оказывается невозможным. Например, религия и история могут привлекать русских туристов эффективнее, чем аппелятивные прилагательные.

Важно и подчеркнуть влияние финского языка на переводы. В разных этапах анализа, в том числе при рассмотрении ключевых слов и при анализе коллокаций, было видно, что предпочтение определенных слов и выражений основывается на финском языке. Данное явление связано с тем, что переводчик, являющийся носителем русского языка, живет в Финляндии, ввиду чего с течением времени его знание русского языка начинает отличаться от русского, говоримого в России. Может и быть, переводчик путеводителя – билингв. Его текст будет проверен носителем русского языка, но влияние финского языка остается в окончательной версии текста.

Ввиду культурных различий нельзя прямо сказать, чтобы качество переводного языка было низким. Естественно, в переводах отмечаются явления, нетипичные для текстов, написанных

изначально на русском. Тем не менее, данные явления не обязательно мешают читателю. Важно и подчеркнуть, что при необходимости язык и переводной язык строят друг друга, как отмечает Оути Палопоски (2005: 25-29). Наглядным примером является выражение «ресторанные услуги», входящее в состав «Firu». На основе содержания «Rugu» данное словосочетание для стандартного русского нетипично. Поэтому вероятно, что оно возникло ввиду нужд финнов рассказывать о своих услугах.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В настоящей работе мы рассмотрели лексические особенности переводного русского языка путеводителей, переведенных с финского на русский и опубликованных в Финляндии. Вторичной задачей было выяснить причины данных особенностей.

В ходе исследования нам удалось ответить на вопросы, заданные в введении. Тем не менее, обратим внимание на то, что данное исследование не было проведено без проблем. Например, в материале повторялись некоторые одни и те же отрывки, так как некоторые статьи были опубликованы в разных путеводителях одной и той же туристической объекта. Данное явление слегка исказило содержание корпуса. К тому же, в «Rugu» случайно попали две брошюры, изначально написанные на русском, но посвященные Финляндии.

Можно и поставить под вопрос точку зрения данного исследования, общий обзор частей речи. Например, поиск коллокатов прилагательных не дал результатов из-за низких частот. Вместо прилагательных слов мы могли бы обратить внимание на слово «который» и сравнивать результаты с результатами диссертации Краснопеевой. Также при предварительном анализе частиц в «Firu» выяснилось, что в переводах часто смешивается употребление «также» и «так же». Здесь открылась бы возможность обнаружить повторяющуюся ошибку, но предпочтение было отдано частице «не», потому что на основе теории (см. iii) оно играет более значительную роль в языке туризма, чем «же».

Несмотря на вышеупомянутые проблемы, считаем настоящую работу удачной. Корпус «Tour-Ru» был достаточно большим по объему. Кроме того, корпусный подход прекрасно подходит для исследования переводного языка, так как он позволяет сделать обобщения об использовании переводного русского языка путеводителей, опубликованных в Финляндии.

Одно исследование не позволяет составить полного обзора о предмете данного исследования. Тем не менее, следует запомнить, что наша работа служит основой для дальнейших исследований, посвященных переводному русскому языку туристической сферы

и применяющих корпусный подход. Поэтому, на наш взгляд, цель работы была успешно достигнута. К тому же, результаты предоставляет нам информацию о свойствах переводного русского как целом. Обратим и внимание на то, что обнаруженные, повторяющиеся выражения в «RuRu» можно использовать в путеводителях, чтобы они, может быть, стали более привлекательными с точки зрения читателя.

Идеи для дальнейших исследований

На основе результатов и замечаний возникли следующие мысли для будущих исследований переводного русского языка туристической сферы в рамках корпусного переводоведения.

Если корпус станет больше по объему, открывается возможность взглянуть, меняются ли доли частей речи в списках ключевых слов. Если хотим рассматривать интерференцию, влияние исходного языка на переводы, рекомендуем добавить в «Tour-Ru» субкорпус, содержащий исходные финские тексты русских переводов, включенных в корпус.

Можно и углубиться в особую часть речи, например, частицы, и подвергнуть их более тщательному анализу. Интересно было бы также выяснить, повторяются ли в переводах словосочетания, имеющие иное значение, чем изначально было намерено переводчиком. Например, при анализе конкорданса в «Figu» была замечена коллокация «программные услуги». Кажется, она является результатом перевода финского слова «ohjelmapalvelut». Проблема в том, что «ohjelmapalvelut» относится к услугам по разным занятиям и развлечениям, представляемым туроператорами. Что касается поиска «программные услуги» в «Яндексе», в контекстах, изначально написанных на русском, данное словосочетание связано с информационной технологией.

При дальнейших исследованиях можно и провести опрос российских туристов, в рамках которого наши гости могли бы высказать свое мнение о читабельности переводов. Такой проект мог бы предоставить данные о том, как повышать уровень качества переводов.

В заключение отметим, что несмотря на социальные медиа и интернет, бумажные путеводители пока не исчезли. Они являются маленькой, но ключевой частью качественного обслуживания, за которым в Финляндию приезжают и российские, и другие иностранные туристы. Поэтому подчеркивается важность активного изучения путеводителей и постоянное повышения их качества.